Дозволено Цензурою
Вильна, 12 Февраля 1905 г.

P. Smolensky's
sämtliche Werke.

Novellen
&
Romane.

X.

Hundert Literarische Briefe.

Verlag von M. Katzenellenbogen, Wilna.

WARSCHAU,
Buchdruckerei von „HACEFIRA“ Marjańska № 2.
1905.

СОЧИНЕНІЯ

П. М. Смоленскаго.

Повѣсти

и

Романы.

X.

Сто литературныхъ писемъ.

Изданіе М. Каценеленбогена, Вильна.

ВАРШАВА,
Въ Типографіи „ГАЦЕФИРА" Марьянская № 2.
1905.

דברים אחדים אל הקורא

מר מרדכי קאצענעללענבאגען קנה את הזכות מידי יורשי סופרנו הגדול רבי פרץ בן משה סמאלענסקין ז"ל להוציא את כל ספריו ומאמריו הגדולים והקטנים במהדורה חדשה ובקבוצה שלמה.

אמנם ספרי סמאלענסקין כבר נדפסו כולם בחייו, ולא לבד שנדפסו כי אם גם נתפשטו בקרב קהל הקוראים עברית ורעיונותיהם העקריים היו לקנין רבים, אולם כל הספרים האלה נדפסו המשכים המשכים, קטועים קטועים, מגלות מגלות בכל שנות "השחר" מהחוברת הראשונה עד האחרונה. חפצו האדיר והכביר של רפ"ס בשנות חייו האחרונות היה לראות את כל ספריו מוגהים ומתוקנים נדפסים בכרכים מיוחדים, למען ימצאוהו הקוראים העברים ברשותו הוא המיוחדת לו לבדו, ולמען ישמעוהו בני דורו ובני הדורות הבאים אחריו מעל במתו הוא ולא יהיה עליהם לבקשו ברשות הרבים.

הרעיון והחפץ הזה נפחו בהסופר החולה רוח חיים חדשים. ובראשית שנות השמונים למספרם החל את רעיונו זה להוציא לפועל בעזרת נדיבי עמנו, אך בערות הנגב' אשר השתערו בימים ההם הפריעוהו מעבודתו זאת ולבסוף בא המות, ויגזול את העט מידו וישם קץ לחפציו.

ימים מועטים אחרי מות סופרנו בעצם יצירתו הרוחנית ועבודתו הסדורית נוסדה אמנם בפטרבורג אגודת חובבי שפת־עבר, מהם סופרים מובהקים ומהם עשירים ונדיבים, אשר החלו להוציא לאור ספרי רפ"ס בהוצאה חדשה ובמחלוקות מיוחדות, אך ככל דבר לאומי או ספרותי הנוסד על נדבתן או צדקתן של הבריות, אשר קבצן המקרה, לא החזיק מעמד: אחרי אשר יצאו לאור חוברות אחדות מספרי רפ"ס נפסקה ההוצאה לגמרי, ההפסקה הזאת היתה כדבר המובן מאליו ואשר ראוה מראש, לכן לא עוררה גם את דעת הקהל. הן חזיון מצוי הוא בהיינו: מיתתו של סופר גדול או אדם גדול מהרידה חלק ידוע "מקרן הגמלים" שלנו, אך התרדה הזאת היא על פי רוב מוזמנת ושטחית: עניני החיים הקטנים, מלחמת הגרגרים וצרות הרגע משכיחים מהרה מלב הבריות הדלות את הסופר וספריו ואת האדם הגדול ופעליו.

אולם גם זאת, ההפסקה האמורה, היתה לטובה, יען כי ראשי האגודה נטלו להם הרשות להשמיט מכוכות ידועים ומאמרים שלמים מתוך ספרי רפ"ס, שהיו עתידים לצאת לאור, כפי ראות עינם, טעמם ורוחם הם.

אחרי כל הנסיונות האלה אין לנו עד היום קבוצה שלמה ומסודרה כראוי מכל ספרי רפ"ס ומאמריו הגדולים והקטנים, המפוזרים בכל חוברות "השחר", שהו עתה ליקר־המציאות. וכשם שאין לשפוט על טיבה של ידיעה שלמה ומצוירה על פי תומים אחדים הגושרים ממנה, או כשם שאין לשפוט על תוקף גלי הים על

פי כפות אחרות הנזרקות מהם, כך אין לשפוט על כביר הרוח כרפ״ס על פי ספרים או מאמרים אחדים בודדים, לכן אין כל ספק, כי כל מוקירי ספרותנו ישמחו על ההוצאה החדשה של כל ספרי רפ״ס בידי המו״ל הנכבד מר קאצענעללענבאגען. לא הוצאה של אנשי חסד וצדקה כיום לפנינו, כי מפעל של אחד המולים החלוצים, אשר הבין כי ספרי רפ״ס במהדורה חדשה ושלמה ימצאו תמיד קונים לרוב והדפסתם איננה נזקקת לנדבנים.

מר קאצענעללענבאגען, ברצותו להדפיס בקבוצת ספרי סמאלענסקין את כל הדברים אשר יצאו מעטו, גם את אלה אשר לא נדפסו עד היום, פנה אלי בבקשתו לסדר למען הוצאתו את מכתבי רפ״ס, שכתב לאנשים שונים והנמצאים כיום ברשותי. לתכלית זו עברתי על פני כל המכתבים האלה וברותי מהם את אלה שיש להם, לפי דעתי, ערך ספרותי או ערך ביאוגרפי, או שיש בהם אומר יקר לסופרי־הדורות, את המכתבים האלה אשר עד היום לא ראו אור ואשר קבצתים יד על יד ביגיעה רבה הנני מוסר כיום מרשותי לרשות הרבים. רוב המכתבים הנתונים בזה הם יותר ממכתבים במובנם הרגיל, הם חלק מנפשו ורוחו ומעצמיותו הספרותית. הרוב הגדול של המכתבים האלה, המה אשר כתב רפ״ס לאוהבו ואהובו רבי דויד קיפמאן ז״ל ולחברו ועוזרו, רעו וידידו המספר מ. ד. בראנדשטאטטער.

סמאלענסקין לא היה מציין במכתביו את זמן הכתבם,

לא את החדש ולא את השנה, לכן לא סדרתי את המכתבים הנתונים בזה על פי סדר הזמן, שקשה היה לי לעמוד עליו בדיוק, כי אם על פי סוג הענינים שעליהם ידברו. ע״פ קרבתם הרוחנית, ע״פ קשורם הפנימי או על פי איזו השתווית אחרת שמצאתי ביניהם. הקורא הנבון ימצא בעצמו את המוקדם והמאוחר שבהם.

בראש המכתבים צִיַנתי את שמות האנשים, אשר אליהם נכתבו ונשלחו. את האגרות הפתוחות אשר שלח רפ״ס לדוד קיפמאן ז״ל ולהמספר בראנדשטאטער נתתי בקבוצה מיוחדת בסוף הספר. את שם הפרופ׳. דר׳ ד׳ קיפמאן קצרתי ורשמתי רד״ק. בתוך המכתבים הנתונים בזה הרשיתי לעצמי רק למחוק את אותם הדברים והשמות שהם פוגעים בכבוד אנשים חיים. אולם לא נטלתי לי רשות למחוק בתוך מכתבי רפ״ס את אותם הדברים, אשר אולי לא ינעמו להך קוראים ידועים ואשר לפי דעתי יש דוקא בדברים כאלה להאיר את תכונת סופרנו הגדול מכל צדדיה.

את הדברים המעטים האלה ראיתי להקדים בראש הספר הזה.

ר. ברײנין.

ברלין ערב יוה״כ תרס״א.

מכתב ראשון.

[לרד"ק].

ידידי היקר!

שמח שמחתני במכתבך האחרון אשר בא היום לידי כי תלך בשפתך מחיל אל חיל, ועל דבריך אשיב כי אמנה כן הוא כי כה יחשוב לבי כי כל הראוי להיות הוא יהיה ואשר אין בו כח ימות ולא נבכה לו, אך אאמין אמונה אמן כי כח בעם ישראל ואמונתו לחיות ויחיה עד בלתי שמים. ובדבר התקונים בדעתי אחזיק כי רק שלש אלה נחוצים לנו ולא יותר, ועל שאלותיך יכולת למצוא תשובה בצדה, הן לא בסתר אמרתי וגם אתה תדע זאת, כי בכל ימי סיבה לישראל יעשו מרחה ויסורו מחקי דתם, ובכל זאת לא מת ישראל ולא אמונתו עד היום, כי גם בזה אאמין כי ימי הטובה לא יארכו בכל הארצות, ואם יארכו אז ישובו מעליהם לדתם, כאשר עשו בבריטאניא ואשכנז הדרומית. כי העם יבקש אמונה ודת ורק בימים הראשונים כאשר יצא לחפש, יהיה כסים שוקף בתאותיו ולא ירע שבעה מבשר החזיר ומרק פגולים ועשן הקטרת ביום השבת, אך כאשר ימלא בטנו מהם ואיש לא יגער בו ישוב ויקץ בהם. ובאמרי כי אין לנו לשים לב להחקים אמרתי כי אין לנו לחדש חרשה, כי אף אם באמת החקים הרבים אשר פרו וישרצו ברבות הימים המה כסלונים ממאירים לבית ישראל ובכל זאת לא נוכל הרתיקם באספות, כי אם הזמן אשר הולידם הוא יכלם, ואז יקימו האוהבים את דתם להחזיק בחקים אשר להם שרש וענף ברה, אך לבל יפנו אחור ויתכחשו לצור מחצבתם אלה אשר אחרי תאותיהם לבם ילך, נחוץ לנו להעמיד שלשה העמודים אשר אמרתי למען לקרבם במסורת אהבת לעמם. וגם בראנתך לא צדקת, כי תדאג פן ימרו כל

בני ישראל בדתם אחרי כי תראה כי המחזיקים באמונה ילכו ויצערו מיום ליום, לא צדקת! אך לא בך העון כי לא תשפוט בזה משרים, החטא הזה כרוך בעקבי כל האשכנזים אשר ידמו כי המה עם בני ישראל ואשר על כן יבקשו המה לשנות פני הדת כחפצם, ובראותם כי בהם ירבו סוררים יאמינו כי כן דרך כל בני ישראל. לא זאת, ידידי, שבעה מיליאן יהודים ימצאו בארץ, שלשה מיליאן ימצאו בארץ רוסיא מהשלשה מיליאן תשעים למאה יראים ושלמים ורק עשרה למאה יקלו לנפשם ומהעשרה האלה תמצא רק עשיריה אשר במרד ובמעל ומשנאתם לאמונה יעשו מעשיהם זר מעשיהם והיותר יקלו, רק כי השעה צריכה לכך, רבי החכמים בארץ רוסיא אשר ידברו משפט ובקרת ברוח חפשי המה לא יקלו לנפשם רק לאחרים ויאהבו אמונתם ועמם ודתם יען כי ידעו דרכיהם ואמונתם. מן יתר הארבעה מיליאן ימצאו יותר משני מיליאן בארצות הקדם, אזיא ואפריקא והמה כלם יראים ושלמים, מן השנים מיליאן האחרים תמצא אולי החלק הרביעי אשר פרקו מעליהם העול, בגאליציען, אונגארן וגם בבאהמען ומעהרען רבים היראים על הפוקרים, בארץ אשכנז הדרומית כמעט רבם ככלם יראים המה, בארץ בריטאניא כמעט כלם, בארץ צרפת החצי ובארץ אשכנז הצפונית ובעסטרייך מחצה על מחצה, בדענעמארק כלם יראים בשוועדען מחצה על מחצה, בהאלאנד ונידערלאנדען כמעט כלם, כל אלה ראיתי בעיני ואדע נאמנה ואם נחשב את כל הפורקים מעליהם את עול הדת אז אספוק מאד אם ימצאו ביחד אף רבע מיליאן, ואם נביט בעין חודרת יותר נראה כי גם בארץ אשכנז יחלו לשוב אל האמונה אף אלה אשר עזבוה מלפנים. ואם כן אין כל פחד פן תפול האמונה ולא תוסיף קום. אמנם לוא גם היה כדבריך כי מיום ליום ירבו העיזבים את הדת ולוא גם ידעתי נאמנה כי בעוד שנים אחדות יעזבו רבים (אשר הוא מן הנמנע) את הדת גם אז לא פחדתי אף רגע, ולהפך גם שמחתי אלי גיל, כי מלחמה כזאת תראה כי רוח חיים בעם הזה אשר לא יוכל

לשכב ולנום שנים רבות במצב אח־, והעזיבה הזאת היתה כשמירה כי ידעתי נאמנה, כי אחרי כן ישובו ושחרו את דתם כאשר עשו תמיד. ואחרי כי אחשוב גם אני למשפט, כי עוד רבים יעזבו את הדת ועוד רבים ישובו אליה, ואחרי כי נח״ץ הוא במאד מאד כי חקים רבים יתבטלו מעליהם לכן אין לנו לעש״ת לחקים מאומה לא לחזקם ולא לבטלם בלתי אם לחזק את לב העם באהבתם להעם וזכרון אבותיהם ושפתם ולבל יאמרו ק״שר לכל אשר יאמרו המטיפים אשר רק לכב״דם ידאגו, ק״ש. למען ידעו כי רוח בישראל למען יבינו דרכי אבותיו ודי לנו בזאת, כי המה יחזקו לבם בדתם, ואל תשיבני כי כמה וכמה מהלומדים פקרו בדתם, כי אלה אשר פקרו לא בהם היה הע״ן, כי בהחלם ללמוד שפת עבר חשבו להם זאת כעון וחטאה, וכמים גנובים כן שאבי להחכמות ועל כן סר לבבם לאט לאט מדתם, ואחרי אשר עליהם הכבידו הע״ל מא־, לא כן אם נורה לנערים ומה גם לנערות שפת עבר כשפת קדש אז תזכירם תמיד את אמונתם. וגם בשאלתך מה תועיל שפת עבר לבדה האם היודעים אותה יב״נו כל דבר חק ומשפט גם בשאלתך זאת לא תצדק כי אמנם המבין שפת עבר ויודע לקרוא ספרים כת״בים בה אז יב״ן כל אשר נכתב וכאשר ירבו לומדיה כן ירבו קוראיה וכן ירבו הכותבים בה, ויכתבו בשפה למען יבינו כלם, ועוד זאת לוא גם לא יב״נו כלם, והאם עתה יבינו כלם שפת אשכנז על בוריה וכמה ימצאו אשר יבינו ספרי החכמים בשפת אשכנז! הן אם כ ל ם י ל מ ד ו אז יש תקוה כי החלק הרביעי יבין הרבה והחלק העשירי מהלומדים יבין גם לכתוב ודי לנו די, והתשובה הזאת תש״ב לך גם על שאלתך מה יעשו „אזובי הקיר" הלא אזובי הקיר ימצאו רק באין כורם ושומר את הגן, אך אם יעבדו וישמרו את הגן אז ירבו ארזים וגפני אדרת תחת שמיר ושית ואזובי הקיר, ובדברי דת ודין ומחקר בכתבי הקדש במשפטי אחזיק כי רק בשפת עבר יכתבו ולא בשפה אחרת, אם לא נחפוץ לזרוע שמיר ושית על תלמי גן ספרתנו, אנשים כפילון

ויוסיפון עקשו הישרה מחסר דעתם, פילון דרש דרשות של הבל ויתן יד להיודעים והמקובלים וגם הרמב"ם בפילוסופיא שלו העיב שמי אמונתנו, כי הכותבים בשפת הארץ יראנו תמיד לכבודם למציא חן בעיני העמים אשר יקראו דבריהם וייראו לנפשם להשמיע דבר אשר לא לרצון יהיה להם. ועל כן יפחדו גם להלל אמונתם פן יחשדום הקוראים. והוא אשר אמרתי במאמרי כי גם להספרים האלה כבר לא היה זכרון לולא העתקו בשפת עבר ודי בזה לבד להוכיח יתרון שפת עבר על יתר השפות.

אך בדבר אשר אמרתי כי החקים נחוצים לנו להבדילנו מקרב יושבי הארץ בזה אם אמנם לא אודה לך מכל וכל, כי באמת דיה לנו התורה והתקוה להבדילנו. אך בכל זאת צדקת באמרך כי נחוצים לנו חקים להבדילנו אך האם אמרתי כי כל החקים יכלו, הלא מילה שבת ויום הכפורים ודומיהם ישארו על מקומם רק בחקים אשר הוסיפו האחרונים דברתי ולא בראשי חקי הדת, ואם גם את אלה יעזבו היום הלא יען כי לא ידעו להבדיל בין חוק לחוק, אך כאשר נורם להבדיל אז יחזיקו בחקי־הדת וישליכו אחרי גום את החקים אשר הולידו הפוסקים האחרונים בלי דעת ומשפט.

בכל לבבי הארכתי בדברי עוד כי לענג לי לדבר אתך אך העת לא תתנני לעשות זאת. את מאמרך על העללער נתתי להד' ציימונג בתנאי כפול ומכופל כי ישיבוהו לי אם לא ידפיסוהו.

תודתי לך על מאמרך בהוואכענשריפט.

והיה שלום.

אוהבך בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב שני.

[לרד"ק].

ידידי החכם הנכבד שלום!

בבארעך הנני שנית ועתה אשמיעך משפטי על מאמרך, השפה טובה במאוד מאוד ולפעמים היא גם שנונה, אך בכל זאת מצא המאמר הראשון בעיני חן יותר מהשני, בראשון הנך כשופט אשר ישכיל ויבן אל הדבר אשר ישפוט בלב מתנה רוח נכון, ובשני נתת יד לרגש למשול בך. ומלבד זאת אגיד לך דבר אמת כי ראשית המאמר השני לא מצא חן בעיני, הנה התחל במאטריאליזם והתתום בקריסטיאניזם, והספר לא נגד המאטריאליזם כי אם נגד הקריסטיאניזם נכתב וגם אין כח בו להלחם נגד המאטריאליזם ועוד זאת הנה תאמר כי בעת הזאת בעת אשר המאטרי. יגדל ויעשה חיל וינופף ידו על האמונה לשבר מגדליה ולהרוס אשיותיה, בעת הזאת החובה אי המצוה לקום נגדו ביד רמה ולמצוה גדולה תחשב זאת לאיש הלוחם מלחמת האמונה, אבל לבבי לא כן יחשוב, אם די כח בקרב האמונה לחיות (אשר רק אז לה הצדקה לחיות, ואם אין כח בקרבה תמות ותקבר ולא נבכה לה כאשר לא נבכה לידוע תולי אי לזקן אשר מלאו ימיו וירד אל קבר) אם די כח בקרבה אז לא תירא מפני כל וגם אם שות ישית עליה המאטריאל. ברוב כחו גם אז לא יצלח, וגם לא עלינו החובה להודות לאיש אשר ילחם בעד האמונה כאשר לא נודנו על לחמו בעד המאטריאל. הן רות הוא באנוש וחפצו יטה לבו אל אשר יחפוץ ללכת ואיש איש ילחם בעד חפץ נפשו ובעד דרכו אשר כטוב יחשב בעיניו. המאטרי. והאמונה לא הפכים, כי במאטרי. נמצא גם אמונה ובאמונה מאטריאל. רק דרכים שנים המה אשר יובילו את האדם בדרכי החיים האחד יחזיק בזה ויצליח או יעשה מדתה והשני יבחר בזה וישיש בו או ינחם מדרכו, וגם אנחנו נבחר באחד ונלחם נגד השני יען כי באחר בחרנו וזאת היא תורת האדם ודרכי

חייו ולא נוכל להעמיד את המאמר. כשלישי בין שתי האמונות לא כן באמונות אם נדע כי האחת נבנתה על עמודי כזב, כה המצוה להלחם ונכיר טובה לאיש אשר ירהיב עוז בנפשו להשמיע דבר אמת לדור.

אך אחרי כל אלה המאמר נחמד ונעים לקורא יאנבא לך גדולות לימים הבאים כי לא לרבים שפה ברורה כמוך.

בהרעדאקצי של נייע פרייע פרעססע אין לי מ־לכים, ועצתי כי תשאל בהחלה במכתב, אך לא אבין מדוע תבחר רק בה, נסה אל הפרעססע אשר שם לה כמו להנייע ומאמרים מ־בים יבאו בה, ולדעתי נקל יותר לתת לה מאמרים מאשר להנייע, אך בכל זאת תוכל לנסות לשאול במכתב בשתיהן.

את העלה מהמאגאזין אשיב לך בשובי וינה.

הקראת את הספר אהאסוער אין ראם פאן ס׳ הילללער פערלאג פאן אמטא ווינאנד אין לייפציג צווייטע אויפלאגע, הן הספר הזה דבר פלא הוא ומדוע לא תשית לבך אליו לדבר אודותיו! ומאמר כזה יקבלו כל המכ״ע מידך.

והנני אהבך ודו״ש.

פ. סמאלענסקי.

מכתב שלישי.

[לרר״ק].

ידידי היקר!

על מכתבך האהוב לא יכולתי עד היום לענות, יעל כן אשיבך עתה על כל פרטיו.

א) אתה תאמר כי לא תדע עוד אם יפשעו האבות אם לא יתנום את בניהם ובנותיהם לעשות כהעולה על רוחן. אבל גם אני לא אמרתי כי המה יפשעו רק בעבור זאת, כי אם

רק יען כי הכבוד או הכסף כל מגמתם ולא ידאגו להצליח את פרי במניהם, וזאת היא רעה רבה מאין כמה, את רחל הללתי ואהלל את כל העלמות אשר כמה תהיינה. אך זכור כי אבי רחל לא היה איש אשר למען הות נפשו נכון היה להקריב פרי בטנו, וגם לא כל הבנות עתה כרחל, ואחרי כי לא כמה הגן לכן על האבות התיבה להתבונן מאוד אם לא יביאו עליהן רעה נוראה.

ב) בדבר האידעאליזמוז והרעאליזמוז תסלח לי כי לא העמקת בדברי, כי אם אמנם, גם אני אוחז בדברי לעססינג אשר היא ידע הרבה יותר מן הפר, בערנייז דרכי המליצה, אבל בפעם הזאת לא יצאתי לתרוץ משפט איך לכתוב ולמען מה לכתוב כי אם לדברי השואלים עניתי, ואלה אשר לא יבקשו תכלית במליצה הן המה לא ישאלו כזאת, ולאלה אשר יבקשו תכלית להם אענה דבר ואראם גם את התכלית.

ג) דברי גרילפארצער המה דברי רוח והבל וכבר קדמנו בארנע בזה במאמרו דענקרעדע איבער ימעאן פאול כי רק המליצה תתן לנו נועם ונחת אבל כל אלה הבל המה יחד, דמיון המבקשים עולם אחר בהמליצה הוא כאלה מבני ארצות הקדם אשר יאכלו האשיש למען יחזו מחזות נעימים, מחזות שוא וכאשר יצאו מעולם הדמיון לעולם האמת יראו עולם הפוך רע ומשחת ויקוצו בחייהם, וכאלה המה האשכנזים אשר רק אחרי הדמיון ילכו, המה יחזו מחזות שוא ומרוחים בעולם הדמיון, ועל כן העולם האמת כאין וכאפס בעיניהם, אך מעין הגים ועסק בכי ואנקה, והדעה הזאת הרעה והשחיתה מאד להאשכנזים לעשותם לבעלי דמיון ולא לבעלי מעשה, ועל כן נחלקו והתפרדו בלי אהבה ואחוה ובלי התאחדות שלמה, וכל איש דעת ישמר נפשו מדעה כזאת לבל תמרר חייו ותעוה אורחותיו, כי באמת גם בעולם המעשה נחזה שמחה וטובה ועונג ותפרה, רק האיש אשר יבקש לו חיים אחרים, חיים של רוח הוא יראה רק רע כל היום, ואשרי להם להבריטאנים כי לא כן חשבו ולא כן יחשבו עד היום.

ד) בדבר מהללי את שעקספיר ודעתו הרחבה תסלח לי אם אומר כי לא בינות היטיב בדברי, כי גם אני אמרתי: אם חשב זאת אי לא חשב זאת לא אדע, ואמנם כן הוא; אני לא אומר כי את כל אלה חשב שעקספיר אבל רוחו הנעלה הרימתו מעל כל שגיאה, כי כן דרך איש הרוח געניע. כי רוחו ינחהו ויגלה לו נצורות בלי כל עמל אשר החוקר והמתבונן יראה רק אחרי עמל ויגיעה וחקירה רבה, ועל זאת אתפלא עליך כי לא התעוררת עלי בתתי בפי כותב „מכתבי המשיח" מחשבות אשר בלי כל ספק לא עלו על לבו, רק אני נתתים או מצאתים שם כאשר ימצאו המבערים המץ בערב פסח את פרורי הלחם אחרי אשר הניחום שם רבע שעה לפנים, ומזה ראיה כי מצאתי רעיונות חדשים.

אבל דבריך האחרונים לא הבינותי כי תשאל: האם הרשיע שעקספיר את פיכול אם נתן דברים בפי המדוקרה להצדיקנו? כזאת לא אמרתי, כי אם כי דואג ואיתיאל ״וּ? ברברי פיכול שלש פעמים ועל דבריו בנו כל החשד, והדברים האלה ברורים המה.

מכל התמונות אשר בביתי התמונה היותר נתעבה היא תמונת השרכן כי לא לבעני בא כי אם למען דרוש לשם אנשים מסבירי.

אוהבך הנאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב רביעי.

[לר״ד״ק].

ידידי היקר!

הלא תשתומם לראות אותי עונה ביום קבלי מכתבך ז׳

אמנם כן למען תשתומם עשיתי זאת, אמנם לא רק בעבור זאת כי אם גם להוכיחך על פניך, הן זה דרכי: דברי אהבה אסגר בלבי ודברי תוכחה כשמן מים יעברו פי. „שכרתני" תאמר במכתבך אך לא צדקת אתנך, כי אני לא אשבח אוהבי לעולם, ואם אחשוך ניב שפתי לא יד השכחה תהיה בזאת. זה הוא דרכי מאז ולא אוכל גם לא אחפוץ לסור ממנו; לא אוכל לדבר אהבה, כי הדבר הוא בעיני כתבנית משוחה בששר באין כל רוח חיים, ואם אתן לרגשותי צורה אז לא תהיה הצורה כפני הרגש, ולמה זה אהלל יפעתו. אני לא אדבר אהבה לאנשים ולא חלקות לנשים, ובזאת אתפאר כי מעודי לא הללתי אשה על פניה, אף אם לבי היה מלא מהלל, וכן אעשה לכל אוהבי הנאמנים. וגם במאמרי הלא תראה כי לא אוכל להתהדר בניב שפתים, רק את אשר עלי התובה לדבר אותו אשמיע, ומדי עברי על מאמרי אשר כתבתי בטרם אתנם לדפוס, הנה ראשית חפצי לא להוסיף רק לגרוע, ואשמח מאוד אם אסיר מלה או רעיון ולפעמים גם פרק שלם מהנכתב, ועיני לא תחוס מהבל מעשה ידי, ועל כן דברי במכתבי מעטים אם לא לתועלת יהיו. קבל את הדברים האלה כהצטדקות או תוכחה אך קבלם באהבה.

במאמרי משכיל אל דל לא להורות כי אם למעשה יצאתי, ואם יצלח חפצי בידי ימים ידברו. את העללער לא דברתי זה כמה, אך לוא היה קבורת חמור נעתק לשפת אשכנז כי אז קבלהו, זאת אמר לי כבר, וגם בלעדו יבקש אחד מסוכרי הספרים להדפיסו או אחד מיתר ספרי על חשבונו.

כי לא ראיתי פני ה' הערצבערג יצר גם לי מאוד, ומה דברתי את הארזים בברלין לא חשבתי לדבר נכבד להודיעך, תהלות שמעתי מפי גייגער, אויב, אונגערליידער, קאססעל, קירשטיין, ווערטהיים, אשר רק המה קוראים את השחר בברלין, ותכלית נסיעתי היה בית הדפוס.

לה' רודערמאנן אכתוב כעת גם את השחר אשלח לו.

מאמר צוקערמאן קבלתי כי חפצו טוב הוא, והתמים

הזה יעשה כל אשר בכחו להיטיב, ואם הלל את ה׳ זילבערמאן האם לי הצדקה להסיר תהלתו בעבור אשר לא זכר את השחר? ואמנם להשמעות אזנים ה׳ זילבערמאן לא כילי הוא, ולהפך כי יעשה טובה רבה, ואני לא אדע את האיש ואת שיחו ואיך אוכל לשפוט אותו?

ספרי הסטית אשר הי׳ בידי נמכרו, ודברי עשו פרי, כי על ידי המו״ס ווינטער נמכרו הרבה. דברי ה׳ קאבאק בישרון ראיתי, אך דברים כאלה לא יועילו כי רק מעט מזעיר המה קוראיו.

מהללך את גאון ושבר ירהיב בנפשי עז, ואמנם ראה כי לא עניו לב הנני, כי הברכה אשר תתן לאל חי על כי מנע ממני מענה לשון אחרת, אקח רק לי לבדי, וגם את אל חי לא אחפוץ להיות שותף בה, כי לא היא מנע זאת ממני כי אם אני בעצמי, בהיותי באדעססא הללו רבים את שפתי הרוססית, ועוד בטרם בואי לוויען הראיתי להעללער דברים אחדים בשפת אשכנז ויהללם מאד, ולפי דברו היה בידי למהר דבר צחות בשפה הזאת, ולוא הוספתי לכתוב כי אז ארמה גם אני כי בששת השנים האלה עשיתי חיל, אך אני השלכתי אותן אחרי גוי למען שפת עבר אשר אוהב סלה ולא אנחם, גם אם רק תלאות תהיינה משכרת עבודתי.

זה לא כביר נדפס מאמר בשפת רוסיא גדול מאד אודות „התועה בדרכי החיים״ והמבקר יכבדני בתארים אשר לא זכה עוד שום סופר שבעולם להקרא בהם, פתי, נער, נבער מדעת, איש אין תבונה, והספר הוא הבל הבלים, געל נפש ושתוק וקלסה. האמנם נחל עוד סופר אחר כבוד כזה? ארמה כי גם אתה תודה כי תארים כאלה יתנו גאה וגאון בלבי ואשא ראש, ובכל זאת אחרי הכבוד הגדול הזה עוד לא אשכח את אוהבי מלפנים ועוד אדבר אליך כמקדם, והגד נא אתה בעצמך אם לא שפל רוח ועניו מכל האדם הנני. ולמען הראותך את כל כבודי הנני שולח לך את המאמר וה׳ רזדערמאן יעתיקנו לך בלי ספק ישמח

לבך ותשחק מקרב לב כאשר שחקתי אני בקראי בו, וכאשר תרוה בו נחת אז תשיבנו לידי כי לא לי הוא.

את הד"ר יעללינעק אשאל אם יתן לי את הש' עולם הקטן.

אוהבך הנאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב חמישי.

[לרד"ק].

ידידי האהוב והחביב הנחמד הנעים והנורא!

גם היום ארעישך במכתבי בטרם תחכה לו, כי אמנם שמח שמחתני במכתבך אך לא בענותך אשר הגדלת להענות מפני ולהרימני, ואין זאת כי אם תוכחה על תוכחתי וחלקות על כי התפארתי כשונא חנף וחלקות, תוכחה נוראה ומטלה ואקבלנה גם אותה באהבה, אך דע לך כי מכתבי לא חפץ לא להטיף מוסר ותוכחה כי אם בלצון כתבתי כל הדברים, ואם לא כלצון תחשבת אותם בי העון או ברום לבך כי תחשבני לאיש נעלה אשר ישקול כל מלה. אמנם אחרי כל אלה אוסיף ואמר לך לא בלצון כי תבקש לשא למציא סבות אחרות אשר תעצרנה אותי מכתוב, כי רק סבה אחת היא רוב עבודתי, ואזכירך לבל הדין את חברך עד שתגיע למקומו, לוא יכולת לשער בנפשך אף החצי מכל העמל העמוס על שכמי כי אז אחרת דברת, הן לצאת לפעמים לשוח הוא דבר טוב ונעים כמו לכתוב לרע, זאת הלא תודה לי ובכל זאת יעברו לפעמים שבועות ולא אצא מפתח ביתי, וזה כשלשה ירחים אשר לא בקרתי אף פעם אחת בבית אחד מרעי, אשר על כן גם אם אכתוב מכתב

לא לפלא הוא כי אכתוב רק הן ולאו. לוא קוסם קסם הייתי כי אז עשיתי לי משחק ברגע הזה והעליתיך ממקומך והבאתיך הנה והושבתיך בחדרי אל שלחני, וראית מחזה אשר לא ראית כמהו אולי מיום הולדך ואף כי בטרם נולדת: על השלחן מעבר מזה תלולים כהרים עלי ההג"ה, פה הראשנים ובצדם השניים וגבה מעליהם השלישים, המה ישכבו במנוחה ויחכו עד כי יצאו נקיים בהשפטם וישיבו לבית הדפוס, המה ישכבו במנוחה ולא ידברו דבר, אך נער בית הדפוס ילך וישיב מעת עד עת ופתגם בפיו: המכונה תחכה! והיא תחכה עוד. בפנה השני מונחים מכתבים לעשרות אשר יבואו יום יום ומחכים לתשובה ויתהפכו מצד אל צד כי תארך למו העת אך יחרישו וידמו גם המה, כי יודעים המה כי לא ישובו לידי בעליהם אשר ירעימו פנים על כי לא הצליחו בדרכם. לעמת המכתבים ינוחו בשלום המאמרים אשר כבר זכו למצוא חן בעיני הארון הגדול ויתעתדו ללכת אל בית הדפוס ומאחריהם יתגודדו המאמרים אשר עוד לא זכו לֵהָרָאוֹת את פני האדון וחיל ורעדה יאחזון מאימת הדין, תחת המכתב אשר הארון כותב כעת, צבורים ומונחים המון שטרי חשבונות מבית הדפוס מסוחר הניר מהכורך ודומיהן, אך המה לא יחפזו ולא ירעדו כי יודעים המה בנפשם כי ריקם לא ישובו. הלא תשמח עינך בהמחזה הנפלא הזה, אך הסב עינך כרגע כי פלצות תאחזך בראותך את העלם הקטן נוע ינוע במוט רגל השלחן כנגעת בו יד האמה אשר תכבד הבית ותהי שמה ושאיה, מבוכה ותהו; המכתבים ירחקו את עלי ההג"ה והמה יבעטו ארחות שטרי החשבונות, והמאמרים חיים יקברו, ועוד מעט עבר ים הדיו ושטף ועבר על כל גדות השלחן ויכסה פני כל גם פני המכתב אשר ביד האדון הגדול וילבש שחורים ויתעטף שחורים אך לא יעשה מה שלבו חפץ, כי לא ילך אל מקום יסדו לו כי אם למלך יעבר.

בצד השלחן ישב איש קטן קומה ובריא בשר ויאנח

לרגעים בהעבירו ידו על זקנו הגדול מאד אשר שיבה זרקה בו, אך לא על הזקן ולא על השיבה יאנח, גם לא על אבותיו הגאונים אשר כלם הלכו למנוחות, ועל עשרו אשר עלה בתהו, כי אם על רעת עיר וויען אשר קוה כי יכירו בה פני איש כמהו ואת אבותיו יזכרו ויקריבו לו אשכר גם בטרם פתח פיו לשאל ועתה בוש משברו כי רק עשרה פלארין השיג על ידי –– ובצדו ישב צעיר ממנו לימים אשר בא לוויען לבקש עבודה ולא מצאה ויראה לי כי הוא מסתפק במועט ולא יחפץ יותר מעשרה פלארין אך הוא לא הסכין לבקש בעצמו ועל כן יבקש בצדק כי אני בידי אקבץ הכסף מבלי תת לו מכתבים לאנשי חסד, ואני אדע כי אמנם יצדק כי מאת אנשי החסד ישיג גם בלי מכתב כן ירמה, וזאת האשה הנצבת ולימינה ושמאלה שתי בנות קטנות הלא אותה תכיר כרגע כי פני עגונה לה, שפת עגונה לה ודמעות עגונה עיניה מפכות, אך לא את אישה תבקש בביתי –– האיש היושב על צדי ומדבר מאדון הוא יליד רוסיא איש גדול ונכבד כי הוא חותם על השחר וישלם חמשה רו"כ לשנה ואם כן תבין מעצמך כי לו הצדקה לבוא לביתי ביום ובלילה –– האיש אשר פניו כפני הכושי ויושב בצד החלון הוא איש נפלא, הוא מסבב כי תהיינה עגונות ובנים יתומים ואלמנות – שדכן הוא! – הינעם לך המחזה? ועוד אפס קצהו ראית, וכבר השמעתיך כי לא קוסם הנני ואת כל המחזה הזה לא בשמית בראתי אף יצרתי, כי אמנם חי וקים הוא היום וכזה יום מחר, ועתה קרא בגרון אל תחשך על כי אשכח את אוהבי, קרא! אך היש עונך? .

לוא הייתי אמהעללא כי אז יאנא לא הייתי. זה הוא המענך על אמרך כתוב ספר בשפת אשכנז או רוסיא ויהלוך בשער, עתה כאשר טבעתי נפשי במצולת שפת עבר עד כי לא אוכל השיב רוחי תאמר צא וחטוף אתת מהמתוללות רצא עמה במחול משחקים! אך המשל אשר נשאת לא ישוה אל הנמשל. תעני בי יתפאר כי אין חפץ לו בממטנים

הוא רק יתפאר, והעשיר המשליך את העשר אחר נו שנא עשר הוא ומעשהו זר, אך האיש אשר ימאס בכלי חפץ אחד למען כלי חפץ אחר, או אשר יתן כל כספו בבית או במרכבות והתמונות, לו נאמר כי אוהב יותר בית ומרכבת ותמונה מהכסף, הן לא למען אורִש מכל הנחתי שפות אחרות מיד כי אם למען אקדיש כל עתותי לשפת עבר, וכאשר אדמה הן לא בושתי משברי ואם כן לא עני אני, ואם ימצאו אנשים אשר בעיניהם העשר הזה כאל נחשב, אחשב אתם לסכלים ואני בעשרי אמצא חפץ, ואם רק למען התהלל, כי אז יודוני יותר כאשר אמרת בעבור זאת לא אעשה דבר, כי לא למען אסוף מלוא חפנים תהלות אעבוד עבודתי, כי אם להיטיב, והכל שריר וקים —.

אחרית מכתבך על איתיאל הכני בתמהון, אין זאת כי אם לא התבוננת בו היטיב ולולא זאת לא דברת כזאת, הספר הזה נתן שמחה בלבי כאשר לא נתן עוד ספר בשפת עבר כי העתקה כזאת לא היתה ולא תהיה, נעלה ומובה היא הרבה יתר מההעתקה האשכנזית הצרפתית, ואיש לא יכיר כי העתקה היא; ואתה תאמר כי אין לו חן ויפי אתפלא מאד, מה היא התועלת אשר תצא מספר כזה השמעתי בפתח דבר, אך טוב עשה כי החליף את השמות בשמות עברים כי נעים יותר לנו בשפת עבר שמות עברים משמות זרים. אמנם לוא רק אני מצאתי חפץ בההעתקה כזאת, כי אז אולי לא השיבותיך דבר כזה, אך כמני כן יתר קוראיו המבינים דבר כמו העללער והורוויץ ודומיהם השתאו במאוד מאוד ויעלוזו על כל התהלות והתשבחות, גם ידידנו מיללער כתב אלי אתמול אדות הספר הזה בתהלה ותשבחות, אבל לא אומר לך כי תשנה דעתך כי אם כי תעמיק יותר בקריאתך ואז בלי כל ספק תשנה מעצמך.

בדבר התועה ובקרת ה' קאוונער אכתוב להה' חודשמאן, כי עתה נגלה לי מזמת הכותב כי נודע לו [illegible]

כי התועה נעתק לשפת רוסיא ועל כן מהר להבאיש ריחו בטרם יצא לאור למען לא ירבו הקונים.

ושלום לך מאת אוהבך.

פ. סמאלענסקי.

מכתב ששי.

[לרד"ק].

ידיד נכבד!

בזה הרגע בא לידי מכתבך הנכבד והנני ממהר להשיבך למען הראותך כי יקר חפצך בעיני. בדבר הג. פר. פר. אדמה גם אנכי כי התשובה לך היא, ועצתי כי תשים קטורה באף השטן, כי תהל במאמרך כמו לא תאהב את שפת עבר וגם לא תקוה סגנה אחרית, רק כי בה יורו להסרי הדעת כל עוד אשר לא יבינו שפה אחרת רק בספר הזה היוצא מהכלל מצאת את אשר בקשת, ובדרך הזה תוכל לדבר גם אודות השפה אך בקצור נמרץ כי יש ביד איש לשון להשמיע חפצו בשתים שלש מלים למשל וויר זינד דער וויעדערבעלעבונג דער העברעאישען שפראכע ניכט געוואָגען, וויר קאָננען עס זעלבסט אלס מיסטריעף בעטראכטען, דאָך דיא שפראַכע דעס בעטרעפענדען בוכעס א. ש. וו. ועל כלם תשים לב להשמיע כי ב ת ו ע ה יוכל איש למצוא דרכי היהודים ברוסיא ומה גם דרכי הרוסים והשופטים אשר לא נודעו לכל אלה אשר לא בארץ רוסיא ישבו, וכמתנצל תאמר כי בדברך אודות הספר הזה לא תחפוץ להרים שפת עבר, כי אם כי יעתיקו את הספר לשפת אשכנז למען יהיה כספר פתוח לקוראים האשכנזים וכהגה וכהגה כאשר יורך לבך, ובתכה הזאת יעלו הדגים האלה אשר שפת עבר להם לחרפה ועל כרחם יענו

אמן, וכבוד השפה לא יחלל בעבור זאת, כי די אם ידעו כי יש לאל יד היודע לכתוב בה כהעולה על רוחו.

היום הגשם חזק מאד ולא אוכל צאת וכאשר יחדל הגשם אמהר ללכת אל הפערלאגסבוכהאנדלונג ואתן את מכתבך כאשר תבקש.

הספר אַהַאַסוועך להעללער הוא אחד מהספרים הנפלאים אשר לא רבים כמהם בשפת אשכנז וכבר דברו אודותיו, אך לא לפי ערכו ואיעצך כי תכתוב לאָטאָ וויגאנד ותשמיעהו כי יש את נפשך לדבר אודותיו ואז יתנהו לך, כי מחירו יותר משני טהאל. והספר אשר היה בידי נגנב. על דבר הספר הזה דברו בשער, רבים חקרי לב, כמו הפראפעסאר פיאלי בפראג ופראפעס. עקערט בוויען המה נשאו מדברותיהם קבל עם ובאזני שמעתי מפי הראשון כדברים האלה, „דיא דייטשע פאעזיע איזט אין פֿערפֿאל געראַטהען אונד זא איין בוך וויא דיעזעס איזט אים שטאנדע זיא ווידער צוא בעלעבען, ועוד כאלה וכאלה אך בכתב לא דברו הרבה, יען כי בעת אשר יצא לאור היתה מלחמת 66 ואיש לא שעה אז לשירים וספרים. בדבר דיא פאמיליען פאפיערע לא אוכל לעשות דבר כי האחד אשר בקש לתת כסף לדבר הזה נסע מזה, ואני לא אוכל עשו מאומה.

הספר היה פה ויעללינעק קרא אותו גם את מאמרך, אך בעיני האנשים האלה השואפים לשנות פני דת היהודים הספר ומאמרך לשכים ולצנינים, וכן ידמה גם ה' פהיליפזאן וניינער ודומיהם, כי כל תהלה אשר תִּשָּׁמַע על אמונת היהודים תדקר כמדקרות חרב באזניהם. ילכו למו באשר ילכו ואנחנו נלך בשם האמת אשר לא תשא פנים ולא נשים לב אליהם, כי גם המה יכלו כאשר כלו כעשן הרבה והרבה כמהם אשר למען כבודם הקריבו עמם ודתם וחכמתם.

מפאזען לא ראיתי כל תמונת מכתב.

עד הנה עניתי על שאלותיך ועתה אשיב ואשאל אני, מדוע לא תשים לבך לכתוב עברית ? הן השחר לפניך ובכל

לבבי הנני נכון לשים עיני על השפה כי תצא כבכף מזוקק. האם לא תמצא לך אנשי שם לכתוב תולדותיהם, כתוב תולדות אנשי שם אם מרורות ההולפים או מבני דורנו, כי אקבל כלם וגם אם מאנשים אשר לא אוהב אותם בלבי תובל לכתוב והתובה עליך לכתוב למען תלמד ידך לשפת עבר, או השקפות בדברי ימי ישראל מכל זמן אשר תחפוץ, חזק לבך ואמץ ידך ותברכך נפש כל אוהבי שפת עבר

ונפש אוהבך הנאמן בלב שלם.

פ. סמאלענסקי.

מכתב שביעי.

[לרד"ק].

ידידי הנכבד!

ברכותיך שברכתני לשנה הבאה תחולנה גם על ראשך ותצלח להיות לברכה בארץ ולשם ולתהלה בקרב עמך.

משפט מן המשפטים על דבר ספר העללער לא אוכל לשלוח לך, יען כי אין בידי כעת, משפט אחד ארוך אשר נדפס באוינגס. אלג. היה בידי ונאבד, אך בשער'ס ליטעראטור געשיכטע הלא ידבר אודותו, ובידך לאמר במאמרך כי הסבה אשר קמה לשטן נגד הספר הזה לבל יודע בקהל היא המלחמה אשר היתה בשנת 66 בעת אשר יצא בפעם הראשונה לאור ובשנת 71 בצאתו שנית.

ההעתקה ממכתב ידידיה טובה היא ומצאה חן בעיני, ואני דמיתי כי כבר כתבתי לך כדבר הזה, דרך המו"ל הלא ארע, אך המה לא יוכלו לשנות דרכם כי לא לטען עשות לעמם כי אם לנפשם המה עושים מעשיהם, ועל

הכותבים לעשות כאשר יבקשו אם יחפצו כי יקרבו דבריהם, ועל כן לא אתפלא כי הד"ר ראהמער לא הרפיס את מאמרך על דבר המפלגות כי בו לא תשא פני כל מפלגה, וזאת אמנם לא יחפוץ לעשות גם הוא.

בדבר ספרך מלאכי בלי ספק השמיעך כבר ה' מיללער, את התשובה על דבר הפחה כי נמצא כבר גם בימים קדמונים, ובאורי במלאכי, לא אדע אם כתב אותו לך, ירופף את עמודי הבנין, ולבאורי נתנו צדק כל גדולי חכמי שפת עבר ובעיני יראה כאמת, כי להפך ישמיענו הנביא כי רעה המה עושים אם לא יחפצו לשלח את הנשים ויקחו אחרות לצרות להן, ועין בעין נראה כי שני עונות יחשיב להם, האחד הוא כי יקחו נשים נכריות, וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה', כי הנשים אשר אנשיהן בגדו בהן באו ותבכינה אל מזבח ה' על החמס הנעשה להן, ואמרתם על מה על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך, פה נראה ברור כי על אשר לא נתנו להן ספר כריתות יוכיח אותם, ה' העיד על הברית אשר כָּרַתָּ עמה ואתה בגדתה בה בעוד אשר חברתך ואשת בריתך, לוא הפירות הברית ושלחת אותה לנפשה, כי אז לא דברתי דבר, אך אתה תבגוד בה בעוד אשר היא אשת בריתך והוא אמנם עון גדול מאד. וכן בסוף דבריו ומה האחד מבקש זרע אלהים (המה בנות ישראל) ובאשת נעורך אל תבגוד, ויהיה באור הכתוב כי שנא שלח וכסה על לבושו בדרך הזה. יען כי שנא שלח על כן יכסה החמס על לבושו בעוד אשר האשה עוד מדבקת לו כלבוש לאדם, והמלות אמר ה' צבאות אשר תבואנה בתוך המאמרים, הנה באות בלי כל חפץ כי בעשרים וששה פעמים נמצא אמר ה' צבאות בלי כל הוראה מיוחדת. גם משפטך אשר תוציא יען כי לא נמצא שם מלאכי באנשי הברית כי מאוחר הוא, לא יצדק בעיני כי לא נדע אם מלאכי היה שמו או אולי מלכיה או שם אחר נתן לו בין אנשי הברית, הן גם ישעיה איננו בין אנשי הברית

ובכל זאת נכתב ישעיה בו בלי כל ספק בימים האלה.

בעוד ימים אחדים בלי ספק אקבל שטר הקבלה מאת החברה כל ישראל עם הספרים ואשלחם לכבוד אביך הנכבד יחי׳.

והנני דורש שלומך ושלום הודיך וביתם ומברכם בברכת שנה טובה.

פ. סמאלענסקי.

מכתב שמיני.

[לר ד"ק].

ידידי הנכבד שלום!

ברגע אשר לקחתי העט בידי לכתוב לך באני מכתבך שבו תתאונן עלי על כי התרשתי זה כמה, ואמנם לך הצדקה וגם לי לא בשת הפנים, כי מאמרך היה בדבר הזה, הוא בקר גם את בית הרעדאקציאן של הפרעססע וגם מהמסגר הזה פדיתיו ביד חזקה, אחרי כי השיבוני כי לא יוכלו להדפיסו, יען כי הספר לא חדש עוד, וכבר היה מאמר אודותי בהמכ"ע הזה זה ארבע שנים, ואחרי כי ידעתי כי ה׳ העללער יבוא הנה להשתקע לכן לא שלחתיו לפראג להבאהעמיא, ומוב עשיתי כי לא עשיתי כזאת, כי ה׳ העללער אמר לי כי יקצפו עליו על כי יצא משם, ועתה המאמר תחת ידיו כי לקח אותו מידי בחפצו לקרוא אותו, והוא אמר לי בעוד שבועות אחדות תצא הוצאה שלישית מאהאמוער ואז תהית עת לדבר אודותו, ביום החמישי בשבוע הזאת יבוא אלי ואשמע משפטו. ואף כי אספוק אם יקבל את המאמר בהד. צ. אחרי כי הוא הרעדאקטער על הפעלליטאן וליטעראטור

בלאם, בכל זאת אקוה כי ימציא לו מקום. אף אמר אלי כי אם יהיה בידך „קארנינגע ארטיקעל" שלהם אליו ויקבלם בהר. צ.

בדבר מאמרי אענך כי במאמרי „אבן ישראל" בשנה הראשונה דברתי על אודות ספרים כאלה וההועלת אשר תצא מהם לעם ישראל בהָבִין דרכי העם הזה ליתר העמים, וגם בספר הזה העיקר בעיני כי יֵרָאֶה דרכי בני ישראל, כי אמנם אודה ולא אבוש כי אוהב הרבה יותר את עמי מאמונתי, ואם ידבר איש סרה או טוב על אמונת ישראל לא אשים לב, לא כן בדבר עמי, ועל כן ראיתי גם בהספר הזה רק את המליץ על ישראל ולא על האמונה.

מחמת הצענזור אני ירא, ואירא גם עתה פן לא תתן הצענזור מעבר להשתר הזה לארץ רוסיא ואז עלה עמלי בתהו.

לידידנו ה' מיללער שלום, אך הוא עקר דירתו ועל כן לא מצא עת בלי כל ספק לכתוב לך וגם אני ראיתי פניו זה ימים אחדים.

אמי ז"ל היתה כבת שבעים שנה וצרה רבה ראתה בחייה.

הספר של הד"ר פראנקעל אם אוכל לקבלו אעשה זאת.

אוהבך בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב תשיעי.

[לר ד"ק].

ידידי הנכבד!

לא ביום קבלתי את הכסף מידך נודע לי כי טובתי

תדרוש, כי הלא כן חשבתי גם מיום הודעי אליך, וגם זה היה דברי, כי למען אהביך ורעיך נבון הנני לתת במחיר אשר תשית אתה ולא אני, ובלי כל ספק תבקש גם בזאת טובתי, כי על ידי זאת ירבו קוראיו ויגדל שמו, ומדוע תאמר כי בפעם הזאת אראה כי טובתי תדרוש?

את החוברת הראשונה שלחתי לפאזען ביום אשר בא מכתבך וזולתה עוד לא יצאה חוברת ללכת אל פאזען, ואם כן אדמה כי לא אמת בפי האיש.

במכתבי האחרון הוכרחתי לקצר ועל כן לא עניתיך על כל שאלותיך ועתה אבוא ומלאתי דברי.

על שאלתך ומה נעשה עתה. הן רבים יבגדו יום יום באמונתם ומה נעשה להם להשיבם מדרכם, על זאת תמצא מענה במאמרי עת לעשות אשר הנני נותן כעת, כי במאמרי עם עולם לא יצאתי להתת התקינים כי אם להראות כי לא בדרך טובה ילכו המתקנים, ובעת לעשות אומר מה לעשות אך על האשימך אותי כי לא צדקתי בדברי סרה על כ ל המטיפים המחדשים, בזה סלח כי לא צדקת, כי אני לא אמרתי אף פעם אחת כ ל, רק כ מ ע ט כל, או ר ו ב, ובהבדילי את שני המטיפים מיתר אחיהם לא על רוב חכמתם או ישרם עשיתי זאת, כי אם להראות כי ימצאו מחדשים אשר ימיפו נגד החרושים בבתי תפלה אשר למחדשים וימצאו שומעים להם, ובדברי לא רק אל יעללינעק כוננתי דברי כי אם אל רוב המטיפים בארץ אשכנז אשר כ מ ע ט כ ל ם שמעתי, ומדוע אבדיל לרעה את יעללינעק מיתר המטיפים? הן הוא לא ירע יותר מהם, ונהפוך הוא, כי בדברים רבים הוא מדבר ועושה כמוני וגם בדברים רבים בעם עולם נתן לדברי צדק, והוא גם הוא יאמר כי התלמוד נחוץ לישראל מאוד, אך אני אשר לא הסכנתי לשאת פנים לאיש אולי המתתי גם דברים אשר יהיו נראים כמו נגד יעללינעק המה ולא שמתי אל לבי גם לא אשיב מהם, אף כי הוא יבקש קרבתי בכל לב, כי גם בעת אשר אלך לשחת אתו שלובי

ודוע הנה אגיד לו דרכו על פניו כהעולה על רוחי, אך חלילה לך מחשוב כי אכונן חצי על יתר לירות ללב א י ש, רק אל הדבר ולא אל המדבר אשים לב, והנני נותן לך תודה רבה על הערות כמו אלה, כי הנה תעירנה רוחי לפלס דברי יותר בפלס המשפט, ומי יודע אם דברתי כה בפרטיות בדבר המעשה אשר עלינו לעשות כעת, לולא העירותני בשאלתך, ועל כן אני נותן תודה לך על שעבר ומתפלל על העתיד כי תוסיף להשמיעני דעתך ומשפטך בכל עת ואקרבנו כמו נגיד ואהבך כמי אוהב ואשיש על דבריך תמיד.

אוהבך בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי

מכתב עשירי.

יום ד' $^{14}/_{1}$

[ל"ו י"ק].

ידידי היקר!

אל יהי לפלא בעיניך כי לא השיבותך עד היום כי זה יותר משני שבועות לא הייתי בביתי, כי נסעתי לברלין ומגמת פני היתה לבוא גם אליך ואל מיללער רַבַּי האהובים, אשר בפה מלא אוכל להגיד כי אין לי טובים מכם, אך חפצי לא הצליח בידי, וזה עתה כרבע שעה באתי הנה ואסור להשכך כי אבקש את הספר אשר אמרה, כדבר ה' העללער לא ארע אך אדמה כי עודנו על מקומו כי הד"צ תופיע עוד גם בימים הבאים.

על דבריך אודות השנה החמישית כי נופלת היא בעיניך מהשנים אשר עברו, לא אתוכח עמך כי לכל איש מעמו

ומשפטו, אך זאת אומר לך כי כמעט כל הקוראים ואף האשכנזים התלמדים בברלין כגייגער ולאצארוס וקאססעל ודומיהם, הללו בפה מלא את השחר ויאמרו כי הוא ייטיב דרכו מיום ליום, ומה גם כי נפשי יודעת כי המאמרים הערוכים לשנה הזאת טובים המה הרבה יותר מהמאמרים אשר באו עד הנה, כאשר תראה גם אתה בימים הבאים וישמח לבך בלי כל ספק.

אוהבך הנאמן.

פ. סמאלענסקי.

עשה נא עמי טובה ותן את המכתב לה' רודערמאן אשר כתובתו נעדרה ממני, האיש הזה הרבה להלל ולפאר ולברך את שמך במכתבו אלי כי תפליא טובתך לו, ועל זאת שמח לבי כי אראה כי איש מכיר טובה הוא.

מכתב האחד עשר.

[לר ד"ק],

ידידי הנכבד!

בדבר המאמר בהג. פ. פ. הן גם בתחלה אמרתי כי ידע אני כי הרעדאקציאָן שלחה ידה במאמרך ותשנהו לא למוב ואת תודתי אמנם? אתן לך מקרב לב כי דבריך עשו רושם, ובשבוע הזה מכרתי שלשה „התועה" על ידך.

צר לי כי משכת ידך מכתוב עוד אודות מכתבי השליח, אני לא אוכל עוד לכתוב בטרם כליתי את השנה הזאת.

בדבר הגאוועלע אשמיעך דבר כאשר בלבבי, כי לא כשפילהאגען אחשוב בדבר הספור וגם לא אתפוץ לצאת בעקבותיו, כי אמנם הספור הוא לא כמו שחשבו הצרפתים

(והיא דעת שפילהאגען) , רק למען בלות העת , כי אם למען
הורות דעת, אך לא להעמיק חקור כאשר נעשה בספר מחקרי
למען יתאימו יחד המועיל והערב. והבריטאנים אשר להם
משפט הבכורה בספורם בלי כל ספק, המה השמיעו תמיד
דברי מחקר וחכמה העומדים ברומו של עולם בתוך ספוריהם,
כמו בולווער והיקענס ודומיהם. אמנם בספורי לא עשיתי אף
כמהם, כי לא למען השמיע מחקר ובקרת יצאתי, כי אם לתת
שיחה בפי שמעון ודוד אשר היא תתאר לנו דרכי שני
האנשים האלה יותר מכל המעשים, השיחה היתה נחוצה
למען הראות דרכי שמעון ומחשבותיו על דבר האהבה, למען
נבין מדוע שם מחסום למו פיו בעוד שפרה לנגדו, ויבקש בכל
עז להסתיר מחשבותיו, אך אחרי כל אלה בידך להרוץ משפט
כאשר יורק לבך ולא כאשר אחשוב אני, כי אין אב רואה מומי
בניו, ואם גם אשגה לא אראה זאת עין בעין כאשר תראה עין
זר, רק זאת חפצתי להעירך כי בדברים כאלה אין סומכין על
אוטאריטעט (לוא גם היה שפיעלהאגען אוטאריטעט, אשר לפי
דעתי לא כן הוא) כי אם איש איש אשר לו חיך לטעם הוא
ישפוט כלבו ואם מצא נחת כספור, טוב, ואם מצא בו גם
נחת גם דעת אז טוב יותר, וזאת אבקשך בכל לב, כי אם
תחפוץ לכתוב משפט על ספורי אל נא תשא פני ברב
או במעט, כי אם משפט תוציא לאור, כי איככה אוכל
אני אשר לא אשא פני איש לבקש או להפוך כי ישאו פני?
הלא כיעוואים אהיה בעיני! וגם בדברך אתי השמיעני דעתך
בלי כסות לרעיונך ואוסיף אהבתך. ידידנו ה' מיללער יעיד
בי כי לפעמים האשימני בדבר ואני הודית לו בעת אשר אחרי
ימים אחדים נגלה לנו כי הצדק היה אתי, רק בעת אשר
התוכחנו שכחנו גם שנינו את הלשון אשר כתבתי, ואקבל
כל תוכחה באהבה רבה.

במכתבי הקודם שכתתי מענות אותך בדבר מכתב הד"ר
ראהמער, לדעתי צדק מכל וכל במכתבו, הן הוא נתן לך
הרשיון לכתוב ולהאריך כהעולה על רוחך, והלא על נקלה

יכולת לעשות כזאת לדבר בפרטיות אודות הספור ולהביא כפעם בפעם דברים אחרים ממנו, ובידך לעשות בדרך הזה מאמר טוב ויפה ולהביא בתוך המאמר ספורים קטנים מהתועה כמו הספור בבית אבינדב, הספור מן דן וידידיה, מן הבעל שם, בן צדיקים בן רשעים וכהנה וכהנה ומדוע קצפת עליו?

במכתבך העברי השני כמעט לא מצאתי כל מגרעת, והנהו חביב ונחמד בעיני, וגם אחרי אשר תשוב לברעסלוא ענותי כי תכתוב עברית למען תלמד ידך ואל תשכח אם תעזבני יום יומים אעזבך.

מדוע לא תעשה את ספרך „מלאכי" לדיסערטאציע? הלא טוב וראוי הוא לדבר הזה.

מיללער עוד לא בא הנה ואני לא הלכתי לבאדען ועל כן קראתי ממנו אך דברים מעטים בהיותו פה שעות אחדות.

בעוד שלשה ימים אשלח לך סוף הספור שמחת חנף.

הנני אוהבך בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב השנים עשר.

[לרד״ק].

ידידי הנכבד!

זה עתה בא לידי מכתבך עם המאמר על מכתבי השלית, הנני ממהר להשיבך יען כי ערב יו״ט היום ואם אחכה עוד שלשה ימים אז יכבד עלי מאד להתת מענה נכון, כי מרוב עמלי אשכח את המכתב אשר עלי לענות עליו, ועל כן לא אחכה עד אשר אראה את פני ידידנו ה׳ מיללער, כי עתה אראה פניו רק לעתים רחוקות מרוב עבודה.

אנסה לעשות במאמרך ככל אשר תמצא ידי, ואם

המאמר על דבר העללער לא יקיבל, אז עצתי כי תשלחנו אל המכ"ע באָהעמיאַ בפראג אך תודיעני מקודם.

שני מאמריך בהמאג. קראתי אתמול, כי ביום אתמול הביא אלי ה' מיללער את המאמר הראשון על דבר גרילפארצער, וגם שניהם מצאו חן בעיני, כי בחרת לך דרך הזשורנאליסטים היודעים לכתוב למען הכלל, ועל כן לא כדעת ה' מיללער דעתי בדבר האריכות, כי מאמר במכ"ע לא ספר הוא אשר בו עלינו לשים לב רק לעומק ולא לרוחב. ולוא היה המאמר הראשון פארבראַנ כי אז היה נ פ ל א מאד, אך גם כמאמר טוב הוא, נפשי נכספה מאד לראות את הגראממאטיק ולפלא הוא כי לא שלחו אותה לידי למען אדבר אודותיה אך לקנותה לא אוכל.

ועתה אשיבך מלים בדבר מלאכי, אני אמרתי רק בדבר השני הוא על אשר יבגדו באשת נעוריהם, יען כי הדבר הראשון היינו נשיאת נשים נכריות יובן מאליו והם המה שני החטאים אשר עליהם הוכיח הנביא. הנביא יכנה שני החטאים בשם „בגד" האחד בשם בגד לעמו ולאבותיו, והשני בשם בגד לאשת נעוריו, הלא אב אחד לכלנו... מדוע נבגד איש באחיו לחלל ב ר י ת אבותינו הוא נגד לוקחי נשים נכריות ויבאר את דבריו באמרו בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל כי חלל יהודה „ק ד ש ה'" אשר אהב (המה בנות ישראל הנקראים בשם „זרע קדש" „בני אלהים" „קדש ישראל לה'" וכאלה רבים במקרא) ובעל ב ת א ל נכר, בת אל נכר היא נגד בת אלהים, בת ישראל. יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ע ר ו ע ו נ ה מאהלי יעקב, ע ר הוא לדעתי כמו ש ו מ ר, ויהיה תרגומו וואַכטער אונד בעוואַהנער, עונה הוא בעוואָהנער כאשר נמצא פעמים רבות במקרא, ובימים האלה הקימו המשמרות בבית ה' והמה גרו שמה כאשר גם בימים הקדמונים גרו הכהנים כמו עלי והנזיר שמואל בבית ה', ועל האיש אשר יעשה זאת לקחת נשים נכריות יאמר כי ה' יכרת לו שומר וָעָר ומגיש מנחה בבית ה' ובלי ספק רמז זאת על

בני יוידע בן אלישיב הכהן הגדול חתן לסנבלט אשר עשת לטוביה לשכה בבית ה׳ ונחמיה גרשו משם ויבריחהו וישלך את כל כליו חוץ מן הלשכה (נחמיה י״ג א׳, ז׳, ח״ל) זה הוא החטא הראשון אשר על הרוב בו נכשלו הכהנים והחורים וזה הוא העונש כי ינאלו מן הכהונה. החטא השני הוא כי יכסו דמעה את מזבח ה׳ היינו כי יבגדו באשת נעוריהם, ויקחו למו נשים עליהן ולא יגרשום וישלחון לחפשי מתחת ידם, הן ה׳ העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדתה והיא (כלומר היא עדנה חברתך ואשת בריתך, כי לא הפרת עוד הברית ולא נתקת מוסרותיה ותבגד בה) חברתך ואשת בריתך. ולא אחד ישאר רוח לו כלומר לא אחד אשר עוד שאר רוח לו עשה כזאת, לא אחד עשה החטא הזה לבגוד באשת נעוריו ומה האחד מבקש ? האחד הזה בחפצו לקחת אשה מה יבקש רק זרע אלהים, בת ישראל, להפך מן בת אל נכר, ואם כן האחד הזה אשר שאר רוח לו, לא עשה אף אחד משני החטאים לא בגד באשת נעוריו ולא לקח נשים נכריות. וכן יוכיח להם כי ישמרו ברוחם הוא רוח הלאום, לבל יקחו נשים נכריות ובאשת נעוריהם אל יבגדו, ורבים נמצאו אשר יען כי שנא שלוח לכן כסה החמס על לבושו, כלומר לשלח את אשתו לא חפץ ועל כן לקח אשה אחרת ויכסה החמס על לבושו ונשמרתם ברוחכם ולא תבגדו. אדמה כי עתה דברתי בשפה ברורה, והבאור הזה רק לי הוא ואספוק מאוד אם קדמני אחר בו, אך אני לא ראיתי עוד שום מבאר. רק לתלמידי בארתי תמיד בדרך הזה, ועוד אעירך על הפסוק האחרון מהקאפ׳ הזה, או איה אלהי המשפט, אשר לפי דעתי לא בארו אותו כראוי, כי בפסוק הזה נראה דרכי שתי המפלגות אשר היו אז, האחת נביאי השקר והכהנים הורו לעשות רשע להקריב לאלילים ויאמרו כי ה׳ מבקש כזאת מידם, כאשר יוכיחם ירמיהו י״ט ה׳ „ובנו את במות הבעל לשרוף את בניהם ואת בנותיהם באש אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי.״ הנה מדבריו

נשמע כי נביאי השקר והכהנים אמרו כי ה׳ ציה כזאת, ומפלגה שניה היתה אשר כחשה בה׳ מכל וכל ותאמר כי אין שופט ואין מפגיע, כי עזב ה׳ את הארץ ואין ה׳ רואה (יחזקאל ח׳, י״ב. מ׳ ט׳) ועליהם אמר הנביא הוגעתם את ה׳ בדבריכם באמרכם (המפלגה האחת) כל עושה רע טוב בעיני ה׳ ובהם הוא חפץ או (כה תאמר המפלגה השניה) איה אלהי המשפט, כי אין אלה ואין שופט. וגם התוכחה הזאת אולי נאמרה על שני החטאים הראשונים, על אלה אשר לקחו נשים נכריות ויאמרו כי ה׳ חפץ בזאת, ועל אלה אשר הרבו בכי ואנקה באמרם בלבם כי אין שופט.

בלי ספק קראת את הפרק „עם עולם" אודות אחר השמיעני דעתך, אך דע כי קצרתי מאד ולפעמים העירותי במלה אחת או שתים על דברים גדולים ונכבדים, ועוד איזה הערות נשמטו כמו כי רבי עקיבא היה אשר אמר כי הקורא בספרים חצונים אין לו חלק לעולם הבא, ועוד כאלה.

איך הוא משפטך בדבר סוף הספר „שמחת חנף". בעוד ימים אחדים אשלחנו לך מכורך ביחוד כי הדפסתי ממנו שלש מאות עקזעמפ.

והנני אוהבך שש על דבריך ודו״ש ושלם הוריך.

פ. סמאלענסקי.

מכתב השלשה עשר.

[לד׳ קויפמאן].

ידידי היקר והנכבד!

שמחתני מאד במכתבך ועוד יותר במאמרך, כי אראה כי עוד תשוב ותחזיק בעט לכתוב עברית, אשר לדאבון נפשי ראיתיך שח ומטיל בכרמי זרים ולא תדע שבעה ואל

שפתינו לא תבים אף בין הפרקים, ולא תהיה תפארתך
על הדרך הזה, לא לרותך ולא לתבונתך יתן הדבר הזה
כבוד, לוא סלות לך מסלת המירים, אי אהזות בדרך אחרת
אשר לא רק לישראל הוא, כי אז אמרתי: הנה הוא בדרכו
ילך ואם ימאן להביא קרבן מנחה לשפתנו לא נוכל לשים
אשם נפשו, אבל עתה כאשר התפוץ להיות לרועה לישראל.
עתה לא קרבן מנחה היא כי אם עולת חובה היא אשר
עליך להביא לעמך, כי כל רב ומורה לישראל אשר יזניח
שפת עבר הוא בוגד בעמו ובוגד בנפשו, ולא באלה הלקך,
זאת ידעתי, אך רוח ארץ אשכנז עוד נסיכה עליך כענן
כבד, ואיר רב דרוש להפיץ הענן הזה, ידידי הגאמן
אהבתיך, אהבתיך מאד, אף כי אין זה דרכי להשמיע לא
בפה ולא בכתב, בכל זאת הנני נאלץ לעשות כזאת, ואת
אשר בלבבי אשיתה לך היום, אחרי כי הצלח בידי לגזול
מעתי רגעים אחדים לכתוב לך, בלבבי בא יען בראיתי כי
הרבה עמל כל היום לכתוב ולהגם אבל רק בשפת אשכנז,
וזה לא נאה לך, חלילה לי מדבר באזניך כי המשוך ידך
משפה אחרת ואך בשפת עבר החזיק, כי עוד לא הכתה
אותי אהבת שפתנו בשגעון עד לדבר כאלה, אבל קבע עתים
לתורה, קבע עתים מעתותיך למען תת אותן לשפתנו, ואם גם
החלק החמישי מעתך אם תבלה בשפתנו די יהיה, אבל אל
תמשוך ידך ממנה, כאשר עשית עד כה.

לבבי שש מאד בשמעי כי נקראת לברלין, איש כמוך
ראוי הוא לכהן בכהונה כזאת, ותקותי האמנני כי תיטיב
לעדתך בפעולתך, ועל זאת שמח לבי לא על כי המצא מקום
לך, כי אם על כי עדת ברלין המצא רב לה, ועל כן עלי
להעיר אזניך הפעם, כי לא גייגער יהיה לאיש כמוך לטופת,
כי אם איש כראפאפורט, ואם אין אז תתמא לנפשך כי לא
תכיל רוחך.

במחשבה תחלה החלותי במכתב להצטדק על כי אם...
ידי מכתוב, והנה זה נהפכתי מחטא העושה תשובה למ...

וסכיח, אבל זאת נודעה לי כבר כי עמי יפלם לי נתיב לא כחפצי כי אם כרוחי.

את מאמרך אתן עד מהרה בהשחר ואעירך שנית כי לא תהיה נבהל לכלות מלאכתך בשפת אשכנז עד מהרה, כי אם תשים לך מועד יום יום לקרוא ולכתוב שפת עבר.

בעוד שני שבועות אשלח לך את התועה החדש. כתוב לי ואל תבא תמיד עמי בחשבון אם לא אענה, כי כל ההצטדקות וההתנצלות אשר אערך לפניך לא תתארנה לך איך הקצר ידי מכתוב מכתבים בעת אשר יבקשו כמני—

אוהבך כלב נאמן,

פ. סמאלענסקי.

מכתב הארבעה עשר.

[לרד"ק].

ידידי הנכבד!

בדבר האחים ווינטער לא אוכל לענות אותך דבר כי זה כירח ימים אשר אוקר רגלי מבא שמה, אחרי כי לא עמדו בדבורם, כי המה קנו את ספר נתן החכם וימאנו לשלם את הכסף, ולפי דעתי אין כסף לאדונים האלו ויתעו רק אנשים באמרי שוא, ועל כן אין דרך אחרת לפניך, על דעתי בלתי אם לבקש את ספרך מידם בתוכחה בדברים נמרצים.

ואת התרגזך עלי ההפרזה אשר מצאת בהשחר לא אוכל להשיב, כי מה אעשה לך אם נרגז אתה, שב וקרא ולא תמצא כל הפרזה אף במעוטא דמעוטא. המאמרים אשר באו בהשחר אמנם למאות מספרם, לערך שלש מאות, איה איפו פה ההפרזה? אני אדבר במאמר ההוא כמוהר

אשר יגיד טיב סחורתו לאלה אשר לא ידעוה, ולא עשיתי
כמו שחשבת אתה כי ראוי היה השחר להבראות רק בשביל
ספרי ומאמרי, לוא עשיתי כזאת וקראתי בראש השער:
קוראים נכבדים אשר עוד לא ראיתם את השחר עד הנה
ולא תדעו מה טיבו, הביטו וראו כי אין לכם לדעת אם
באו בו מאמרים רבים או מעטים אם טובים או רעים אבל
זאת דעו וראו, כי אם גם רק ספרי ומאמרי באו בו אז
ברכה רבה בו! האמנם דברים כאלה היו ראוים ורצוים
להאמר? ועוד זאת הן לא המו"ל ולא הסופר ידבר בראש
הדברים כי אם הסוחר אשר ישמיע מה היא סחורתו, וטוב
טוב עשיתי לוא התחלותי לעשות כזאת ארבע שנים לפנים, כי
אז רבו הלוקחים והקונים, אך הסופר נלחום נלחם עד הנה
עם הסוחר, ולא נתנו לפתוח פה. כהפרזה היה יכול כל איש
לחשוב זאת, לוא כבר סללתי לי מסלה נכונה, וישבתי שלאנן
ושלו ועל טוב השחר שבעתי טובה, אז היה נחשב הדבר הזה
להתהלת פעל כפי ולא עתה, כאשר לא שאנן הנני עד אז
אין לך להתרגז.

אבל בדבר סנהיימער אקרא מריא דאברהם! מה
עשיתי לאיש הזה במה חללתי כבודו או המתתי נגדו דברים
אשר לא כן? האם עלינו התובה להללו ולשבחו ולפארו
במה שאין בו רק למען עשות רצון החכם גראֶטץ? אבל
איפו הוא חכמתו הרבה אשר בה יתפאר? הן הוא כמעם לא
הבין שפת עבר, זאת ידוע לכל. ובחכמות אחרות לא הראה כחו,
רק כל תפארתו היא כי היה בעל תשובה, בקאפענהאגען
עיר מולדתו לא נתנוהו לדרוש בבית התפלה, יען כי אכל
טרפות וכהגה רבות, ובבואו לוויען היה לירא שמים ובל כחו
היה בפיו לדרוש נאה, ועל זאת נחשבהו כאדם המעלה.
ומדוע זה תצילנה שתי אזני הקורא דברי? מה אמרתי „אל תכו
שופר להריע כבוד מאנהיימער אשר כל כחו היה בפיו
כי ידע לדרוש ברבים ולא יותר כי לא יד ושם היה לו
בדעת ולא בעל מאומה" אלה המה דברי ועתה הראני

משנתי הורני את דבר גבורות מאנהיימער וחין ערך עבודתו למען עמו בכלל, ואף אני אידך כי פקחת עיני ואידהו כי גדולות עשה, אבל אספוק מאד אם תמצא ידך להוכיחני כי שגיתי, כי אף גראֶטץ לא הראני את אשר פעל לישראל רק והלהו ושבחו בדברים בלי כל יסוד, כי באמת לא פעל לישראל מאומה, לא הורה לו דרך ולא פקח עיניו ולא הרים כבוד חכמתו ולמה זה התרגזת, שכח את דברי גראֶטץ ושב והפיך בדברי אם לא תמצא כי במשפט אמת ולא בהפרזה כל שהוא נאמרו, או אולי שגיתי בכל זאת הראני זאת באותות.

על כי הדבר אלי כתמול שלשום אין לך לבקש ממני סליחה, אבל על בקשתך סליחה עליך לבקש סליחה.

והנני אוהבך הנאמן.

פ. סמאלענסקי.

ורבי שלח לך את גאון ושבר.

מכתב החמשה עשר.

[לר"ב"ק].

ידידי הנכבד!

לא יכולתי עד הנה לענות על מכתבך היקר כי חולה הייתי, כאשר ידעת בלי כל ספק, וכאשר שבתי אך מעט לאיתני הקיפוני עבודותי עד כי לא יכולתי השיב רוחי.

בדבר „אחר" אראה כי צדק ידידנו מיללער באמרו לי כי הקצרתי מאד בדברי כאשר אקצר תמיד, ולפעמים אעיר רק בשתים שלש מלים על דבר גדול ועל כן אם יקרא הקורא ולא ישים לב לכל דבר אז יהיה בעיניו לפעמים דברי

כדברי הספר התתום. בדבר רבי עקיבא הלא אמרתי כי
יען כי רבי עקיבא נחשב כעמוד התורה ועוד יותר ממשה
רבנו, על כן נטל על המאוחרים להקדיש כל היוצא מפיו ולגבל
כל אשר הרחיק, ועל כן התאמצו האחרונים להשפיל כבוד
אחר יותר ויותר למען רומם מעלת רבי עקיבא, ונתתי עדותי
כי כל אשר טפלו עליו האחרונים שקר הוא, ועל כן אמרתי
כי „במקור המאמר" במו"ק ולא בכל הספר ומקור המאמר הוא
ארבעה נכנסו לפרדס, ולא היה אמת כפי האומרים כי הבע
בזוגה (הזוגה היתה מוכנה תמיד להתלמידיים למען לתלותה
בצואר מנגדיהם) כי אז לא אמר „רבי" כי רק התגנה
בתורה ורבי יוחנן לא בקש לפרותו, והספרים החצונים אשר
בהם למד אחר יאמר התלמוד בפירוש כי הם ספרי יונים,
ספרי הומירוס. בדברי ה' גרעטץ לא נמצא כל רמז ולא
הדומה לרמז. כי הלומד ילד הוא נגד רבי עקיבא, ואיש לא
העיר על זה בלעדי, כאשר כל הכותבים אודות אחר לא
ידעו מהגמרא במו"ק כי אלישע בן אבויה היה לראש להזקנים,
גם בדבר המחמירים עמד הקצור לשמן לך ותדמה כי חפצתי
להוציא משפט כי כל אלה אשר ידעו חכמה היו צבועים, כי
אם כי רבים בהם עשו כזאת מיראה, וכבר דברתי על זאת
בברור במאמרי „פתח דבר" לאבן הראשה בהשחר שנה שניה.
ועוד זאת כי בכל „הפוסקים" לא נמצאו אנשים אשר היו
פלסופים לבד מאלה השלשה ואם כן לא יכולתי להביא יותר,
כי יתר הפלסופים לא פוסקים היו וילכו בדרכי לבם מבלי
פנות להתלמוד.

אקח מועד ואקרא את מאמרך על מלאכי עוד הפעם.

בדבר ה' מייסנער אם יחפוץ לשלוח אלי כעשרים
וחמשה בקאמיססיאן אקחם, ואז אודיע כי בידי ימצא להמכר,
מאמרי אודותיו יבוא בלי כל ספק בחוברת השלישית
לשנה הבאה.

במרם אשר בא מכתבך לידי שבו היה המענה מהג.
פ. פר. השמיעני ה' מיללער בסוד, כי אחד משונאי (לדעתי

ה״א יעללינעק או סאַנסאָ) היו בבית הרעדאקט. של הנ. פ. פר. ויאמר כי התועה איננו שוה לכל הכבוד והתהלה אשר פזרו לו ורק רעקלאמע היא, ואז לא האמנתי אך בראותי את המענה ראיתי כי אמת הוא, כי כדברים האלה השיבו לך כי כבר נכוו במאמרים כמו אלה, לכן עצתי כי זאת תעשה למען כבודך, כי תכתוב מכתב אל הרעדאקציאן ותאמר כי מוויען כתב לך פלוני אלמוני, כי אחד מאויבי המחבר דבר רעה על התועה ועל כן באתי לגול מעליך האשמה תשמיע כי במכתבי עתים רבים ותוכל לכנותם בשם, וגם במכתב העתי הרוססי גאָלאָס אשר הוא צורר היהודים היה מאמר אשר הלל את הספר הזה עוד יותר ויותר. ומכתבי עתים מלבד אלה אשר ידעת כמו ריגער צייטונג, די״א דעבארא בצינציגאטי הרבו להלל אותו, ואלה הלא עדים נאמנים המה כי לא רעקלאמע היתה זאת.

ועתה אשאל ממך שאלה אחת קטנה אולי יש בידך הספר על גנאסטיציזם לה׳ גראַמץ שלחהו נא לי כי יש לי חפץ בו.

אוהבך בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב הששה עשר.

[לרר״ק].

ידידי היקר!

בערב ראש השנה לפנות ערב בא מכתבך הנכבד לידי, תר לי מאד כי לא תבוא הנה. פחד התולי הרע אך פחד שוא היה תל ההרים ראו כהרים, ואם כי גם עד היום הזה לא אהבתי את המחלה הזאת אך עתה אקוב איתה בכל מארה וקללה על כי בעבורה היקרת רגליך מבוא הנה,

ואתה ענה : אמן ! בכל כחך ואסלח לך על כי גזלת ממני את העונג הזה לשמוח במראה פניך .

כבר כתבתי לך כי ה' העללער בקש לאספך אל ביתו, ואם תוכל עוד לבוא הנה עשה נא זאת ונשמח שלשתנו יחד .

בדבר תולדות לעהמאן חלילה לי מקצוף עליך, אך שניתי בדברי כי תוכל לכתוב אותן בקצרה או בארוכה כאות נפשך, ואל תאמר כי לא נכון לעשות זאת יען כי אולי שם גדולים וטובים ממנו לא נודעו בקהל, יזכירו גם שם האנשים ההם, כי הדבר הזה, תולדות אנשי שם, גדול הוא במאד מאד, ואם גם פעולות לעהמאנן להכלל הוו ולא רק לעמו, בכל זאת ראוי הוא ופעולותיו להודע אחרי כי לישראל היה ושם עמו נכבד על ידו, ועל כן אעיר אזנך גם בפעם הזאת כי תעשה יאת, ובכלל איעצך לכתוב תולדות אנשי שם כי בזה תעשה לך שם בין הסופרים העברים. וגם תועלת תצמח מפעולתך .

ה' מייסנער כתב לי כי יתן לי את המכתבים במחיר עשרה ז"ג במחיר מזומן ובימים האלה אשלח לו כסף על שלשים .

לחברת כל ישראל אכתב בימים האלה .

ושלום לך ולהוריך הנכבדים ושנה טובה ומלאה שמחות כחפץ אוהבך .

פרץ סמאלענסקי .

אנה אשית לך את חברות הכתר ?

מכתב השבעה עשר .

[לר' ד"ק] .

ידידי הנכבד !

מפתח שפתי היום יהיו דברי ריבות אתך, כי לא

אוכל לשים מחסום למו פי בעוד מחשבה בלבי על אידית רעי, ואם תסלח אי לא תסלח אומר לך כי ראיתי בקרבך רוח האנשים אשר רק רע יראו, הן מי אמר לך או איך עלה על דעתך כי אספתי מאמרך „למרית רצוני" מי יכביר עלי אבפי לעשית ככה? הן אדמה כי תכיר ותדע דרכי כי לא אשא פנים אף לאוהב, וללא אמרתי כי דבריך נכונים להשמע בקול ועשיתי זאת רק למען אהבתך הלא חטא חטאתי לך בשאתי עליך חרפה, ואם אעשה זאת רק למען עורר רוחך כי תוסיף להשמיע דברי חכמה, הלא ינוח רוחך כי תשיב אל לבך לעשית כאשר אקוה ואין כל פחד לנגד עיניך כי לך לבטוח ברוחך כי עשה תעשה וגם תוכל. ואם אמנם בכל לבבי אחפוץ לעורר את המשכילים מבני הנעורים כי ישימו לבם לשפת עבר, ובהם אשים כל מבטחי, ותקותי זאת תאמצני להוסיף להלחם נגד מנגדיה מפנים ומאחור, בכל זאת חלילה לי מהטות משפט ולקבל את הרע כטוב, וכדברים האלה עניתי לאחד מהחכמים הגדולים אשר שלח לידי מאמר אחד מעשי ידי נער, ויבקש ממני כי אאסוף דבריו יען כי ברכה בו ותקותי חזקה כי בימים הבאים יהיה לגדול בישראל, על דבריו עניתיו כי אמנם ישמח לבי כי הנער יהיה לגדול בישראל, אך אחכה עד היום ההוא ואז אקבל דבריו ברצון. וגם כי חדלת מכתוב אודות פראנקעל יען כי תפחד פן יעשה גם מיללער כזאת. לא צדקת כי מה לך ולו? אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד וכל כותב יכתוב כהעולה על רוחו, ולוא גם חפץ מיללער לעשית כזאת גם אז לא צדקת בעשותך זאת, ואף כי עתה אשר אספוק מאד אם עלה גם על לבבו לעשית כדבר הזה, ואם כה יעשו כל החכמים כי יפחדו איש מפני רעהו פן יקדימנו, אז הלא ישבו כלם בחבוק ידים. החכמה נרמה לאחות ולא לאשה אשר איש יקנא ברעהו באהבתו איתה — תמו דברי התוכחה.

הנני שולח לך סוף המאמר עת לעשות ובשבוע הזאת

אשלח גם החוברת, בשנה השלישית טעות בדפוס ולא יחסר שם מאומה, ותחת העלים הראשונים אשר יחסרו לך הנני שולח לך חוברת אחת.

העלה מיגרענבורג לא בא לידי עד היום ובלי ספק חדל משלוח אלי ואף אני אעשה זאת.

אוהבך בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב השמנה עשר.

[לרד"ק].

ידידי היקר!

מליצה חידות לי דבריך אשר שלחת אלי בפתקא אשר קבלתי ברגע הזה, איך יעלה על לבך כי שָׂנֵאתִי ברב או במעט? לדאבון לבי לא נעשה חפצי לדבר עמך בהיותך פה כאשר היה עם לבבי. ולוא חקרתני ותדע רוחי, כי אז לא עלה על רוחך לחשוב אותי לאיש אשר הליפות וצבא ללבו, באהבתך החזקתי כי לאיש ישר אחשבך ובאהבתך אחזיק כל עוד אשר אמצא את לבבך נכון ובר, ואמנם חנם תתלונן עלי כי לא השיבותיך על מכתבך האחרון, כי אני עניתי ולא קבלתי מענה ואשאל גם את ידידנו ה' מיללער אם לא שָׁנִיתָ מקומך כי על כן לא בא מכתבי לידך, לה' מיללער כתבתי זה יותר משני שבועות ועוד לא קבלתי מענה, ועל כן לא ידעתי אנה לשלוח לך את השתר. וכאשר נפלאתי על דבריך בדבר אהבתנו, כן השתוממתי עוד יותר באמרך כי למרות פני אחי וד"ר האלצאפפעל עוד החזיק במעוזי אהבתנו, לא אבין מה עשו האנשים האלה או מה בידם לעשות לקרבנו או להפריע בינינו? אך דבר טוב אחד מצאתי

גם בתרעומותיך כי מהן אראה כי בלב נאמן תבקש קרבתי די לי לדעת זאת, כי לדאבון נפשי אודה כי לא באהבת כל רֵעַי אאמין ולא כלם ישמחו לבי, ועל כן יקר בעיני אוהב נאמן מכל חפץ, ואחד מהנאמנים אותך מצאתי, ועל כן אל יעלה על לבך כי לא אדע להוקיר אבן חפץ כזאת. אשר על כן דע לך היום ובכל יום מעתה ועד עולם כי אני אני היא ולא אחר, אני לא אפיר בריתי את אוהבי בלתי אם יפרו המה הברית. וגם זאת אל תחשב לי לחטאה אם בפרוץ עלי גלי המקרים ויסערו להפיצני (אשר כזאת וכזאת יקרני לפעמים ורוחי נעכר ולא אמצא ידים לכתוב לרעי) אם אכחיד את רגשותי בחבי ולא אשמיען לאזן זר אף לא לאוהבי הנאמנים, כי זה דרכי מאז ולא אוכל לשנותו, רק אם שמחה תבוא בלבי אז אמהר להרנין לב כל אוהבי, ומצוקותי אבקש בכל לב להסתיר מעין כל רואה, ואם אחפוץ לערוך מלים לאוהבי רק על פי השמחות אשר באו לי במשך שתים או שלש שנים האחרונות כי אז עלי להחריש ולדום. ברית כָּרַתִּי לעטי לבל יֵרָאֶה ר ג ש ו ת י רק מחשבותי ומשפטי ואת הברית הזאת לא אפר, נצור הדברים האלה בלב, ולא תוסיף להאשימני ולתת אותי לאיש אשר לא ידע ערוך האוהבים הנאמנים.

הנני שולח לך את החוברת הראשונה אשר יצאה כבר לאור והחוברת השניה תצא בשבוע הזה (וגם זאת תהיה לך לעדה כי לא בנעימים בלותי את הימים האלה אחרי כי החוברת השניה עוד לא הופיעה וכבר עבר כירח ימים ממועד צאתה) ואת ספרי קבורת חמור לך למנחה. והודיעני אנה אשלח עוד ואמהר לעשות כדבריך.

אוהבך הנאמן מעתה ועד עולם.

פ. סמאלענסקי.

מכתב התשעה עשר.

[לרד"ק].

ידידי הנכבד!

ידידנו ה' מיללער נתן לידי ששה פלאר. בעד שתי שנים השחר, ואם אתה תחפוץ לעשות טובה להאיש, אז נכון הנני לעשות זאת לתת לו בחצי המחיר, אחרי כי תלמיד הוא ואחרי אשר אתה תבקש בעדו, גם מן השחר אשר יצא עד עתה אעשה לו הנחה, היינו כי ישלם בעד שלשת השנים רק 12 פלאר. – רב תודות אתן לך על ספר הח' גראֶטץ, אשר החלותי לקרוא בו ומצאתי בו דברים נכוחים אשר מצאו חן בעיני, אף כי כל דרכו בספר לא ישרה בעיני.

בדבר אחד עוד תשמע חדשות מפני לעת מצוא בראיות חזקות ובצורות כי הוא היה אנטיגנאסטיקער ואנטי־ריכם, אך את הדבר הזה הנחתי למען ספר מיוחד אשר אכתוב על הדבר הזה, ואבקש בכל לב כי ימצא איש אשר יכתוב נגד משפטי על „אחר" ואז אשיב מלחמה שערה, כי מרוב עבודתי ותלאות לא תמצא ידי לכתוב, אך אחרי אשר יעירני אז אתנער ואניף ידי.

בדבר הג. פ. פ. אדמה כי האיש לא שקר דבר, אך אין מגלין סוד כזה.

בדבר מאמר העלליר אשר בהד. צ. לא אוכל להשיבך מלים אחרי כי לא ראיתי אותו, אך הוא לא התל בי בדבריו אודות ספרו כי אני אדע את האיש ואת שיחו, כי לא בעל אמונה הוא, אך לבי לא ילך אחרי אמונתו.

אני אחכה ולא אכתוב לו עד אשר אדע דבר ברור אם יודפס מאמרך בהבאג. או אין.

הנני אוהבך בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

מדוע מאנת לכתוב אודות ארענהיים בהשחר. בהשחר שנה שלישית נזכר שם האיש הזה במכתב ראפאפארט אשר נתן לו סמיכה על הוראה.

מכתב העשרים.

[לר ד"ק].

ידידי הנכבד!

בתחלה עלי לבקש מאתך מחילה וסליחה וכפרה על כי התרשלתי עד הנה ואתך הסליחה, זאת לא תוכל לשער בנפשך עד כמה הנני רובץ תחת סבל המשא אשר עלי ואין איש עוזר לי עד כי לא אוכל לשלוח יד לאחז בעט לפעמים ימים רבים.

את תודתי מקרב לב אתן לך על מאמרך בהג. פ. פ. אך לדאבון נפשי באו בו דברים אשר רוח המשכילים לא תהי נוחה מהם, כי מדבריו נשמע כמו לא היתה פאעזיע לישראל עד אשר באתי אני, ולא אשים אשם נפשך על דבריך בזאת, כי ידעתי נאמנה כי דברים כאלה לא יצאו מעטך ורק הרעדאקציאָן אשר תשנה פני כל המאמרים לרוחה שלחה בלי כל ספק ידה גם במאמרך ותשחיתהו, אפס לזאת דאבה נפשי, כי לא תהיה תפארתך על המאמר הזה אף כי נכתב בשפה יפה.

שמח שמחתני במכתב העברי, כי בלבב שלם אגיד לך כי לא פללתי כי ידך תמצא לכתוב בשפה ברורה עברית כאשר הראיתני במכתבך, וכמעט לא האמנתי למראה עיני, אחרי אשר ראיתי לפני שני ירחים מכתב עברי ממך ביד ידידנו ה' מיללער והוא לא נתן תקוה בלבי כי על נקלה תצלח בידך לכתוב כה בשפה ברורה, רק חשבתי כי ברב עמל תמצא מסלות שפת עבר, אך המכתב הזה הראני כי בצעדי ענק תצעד בדרכך, ועלי התובה להעירך ולעוררך לבל

תשלח את השפה הזאת מיד כי תהיה לך לעטרת צבי בימים הבאים.

את מכתבך עם הקארטע מה' לעהמאן שלחתי לפעמם אל המו"ל את הספר אשר בקשת כי בפעמם ולא בזיקן יצא לאור, ובלי ספק בא כבר מענה לידך.

את ספרך על הנביא מלאכי לא ראיתי עוד, אחרי כי לא הייתי בבאדען והיום אכתוב לה' מיללער כי יקחהו אתו בבאו הנה, דברים אחדים ממנו השמיע אותי בפיו, ואף כי דרך אחרת לי בכל הספר כאשר השמעתי לה' מיללער, בכל זאת בדברים רבים בארת כאשר בארתי אני. ואל תדמה כי אחז בכל מאמצי כח בדברי הראשונים לבלי לאחר את עת כתיבת הנביאים, ורק בשיר השירים אשר לפי דעתי ברור הוא כשמש כי בזמן מוקדם נכתב חרצתי משפט חרוץ כזה. ולוא היו השערות ה' גרעטץ חזקות כי אז לא יצאתי לידון בדרך הזה, אך אחרי אשר גם השערותיו ומשפטיו בנוים על אדני תהו לכן לא יכולתי סלוח לו.

במאמרי „עם עולם" בחוברת הזאת אשר הנני שולח לך כעת נגעתי שנית במשפטי ה' גרעטץ.

כאשר אקרא את מאמרך אז אכתוב לך את אשר חדשתי במלאכי אולי תמצא בדברי חפץ, בלי ספק ראית את אשר כתב הד"ר זעננער על הנביא הזה, אך ידעתי כי לא תמצא בהם לא חדשות ולא מועילות,

בחוברת הבאה יתם ספורי „שמחת חנף" אם קראת אותו הודיעני ואשלח לך את הגליון האחרון בטרם אשר תצא החוברת.

אוהבך בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי

ברגע אשר חתמתי מכתבי בא מכתבך הנכבד לידי ואשמח מאד כי בא בעוד מועד להשיבך גם עליו.

על מכתבי השליח אם תחפוץ לכתוב בהג. פ. פ. השמר והזהר לבל תזכיר דבר כי הוא ידבר טוב על אמונת ישראל כי כל אמונה כשכים בעיני האנשים האלה. רק זאת תוכל להשמיע כי הוא איינע אַרם אנקלאגע שריפט גענגען דען מיססיאָן׳ס שווינדעל דער מיט זעעלינפאכערייא זיך בעשעפטיגט אונד וואָהרענד וואָהל געבאָרענע קריסטען יאָהרליך אין לאנדאן הונגער שטערבען, פערשמייססען דיא מיססיאָן׳ס העררען מילליאָנען אום איינען לומפיגען יודען (דען איין ארדענטליבער ווירד דאָך צוא איהנען ניכט געהן) צוא פערקריסטעלן. או בדבר הדומה לזה.

בדבר העלער אכתוב ביום הראשון אליו ואשאל מפיו כל אשר תחפוץ לדעת, זאת ארע כי בבית ריקערט גָדַל ומפיו לקח לקח.

מאמרים אדות ספרו נכתבו אך לא ארע כעת שם מכתבי העתים.

אוהבך הנ״ל.

מכתב העשרים ואחד.

[לר ד״ק].

ידידי היקר:

הלא תבין כי לא הבינותי מדוע החשית עד הנה וכמעט החילותי לפחד פן קרך אסון, ומה שמחתי בבא היום מכתבך לידי וראיתי כי שלום במגורך. את אשר תארתי לך במכתבי אותו אחשוב בלבי ולא הגזמתי ולא הפרזתי כי אמנם שם להנערה בעיר, וגם הד״ר נידעמאנן ואשתו יודעים אותה, אותי כי היא אחת הסידרות את בית המאכל להעם (פאלקסקיכע) אשר גם אשת הד״ר נידעמאנן תמצא שמה. שנות הנערה הנה לערך עשרים ולא יותר, את העלמה ראיתי

כבר אך לא דברתי עמה עד אשר באתי שמה לשמו ולשמה. גם רעיתי היתה שם והמצא הנערה חן בעיניה מאד מאד. היא נולדה בוויען ואביה בא לוויען בתור עני (ראבינאטס־קאנדיטאַט), אבל לא זכה לכך ויישרהו ה' בעשר ונכסים ובאשה אשר כלה חן גם היום וחכמה ויראת אלהים. הוא לא ירבה לחקור כי כמדומה לי יתן אמונה רבה בדברי, כי מלבד אשר ידע את שמי זה כבר, עוד הרבה השדכן לפארני בעיניו למען יתן אמון בדברי, ואני מצדי הבטחתי להשדכן מנה יפה אם יוגמר הדבר, כי על דעתי לאו בכל עידנא איתרחיש ניסא כזה. כי בפירוש דברתי עם האיש והוא אמר לי כי העיקר הוא אם תמצא חן אתה בעיניה והיא בעיניך ואז לא ידבר עוד אף אם תבקש עוד עשרת ועוד עשרת אלפים פלאר. אך מחמשים עד ששים אלפים יתן לבטח. אני אחשוב מחשבות אולי אוכל לבא אליך, כי אפחד מאד פן תעבור השעה, כי על דברים כאלה יאמר ההמון „נגיד פרזלא כד רתח״.

והנני ממהר לחתום האגרת ושלום וטוב לך.

אוהבך הנאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב העשרים ושנים.

[לרר״ק].

ידידי היקר והנכבד שלום!

לא אנסה להצטדק לפניך על אשר לא כתבתי לך עד הנה כאשר עשיתי כפעם בפעם, כי אם אמנם טרדותי רבו ועבודתי גדלה כמקדם ועוד הרבה יתר, ויכולתי בצדק לגול מעלי האשמה ולשימה על ראש הטרדות והעבודה, אך לא

אעשה כזאת, כי בלי ספק היה לך הדבר הזה כבר לזרא, ואבחר בתשובה ותפלה ובקשת סליחה וכפרה מהצטדק, ובלבך הטוב אשען כי תסלח לי, גם לא ארבה בתפלות ובקשות, כי אם אהפוך לבקש כאלה מאת כל אלה אשר חטאתי נגדם בשתיקה אז עלי להתפלל יומם ולילה בעפר וכל ימי חיי ארבה רק תפלה, וגם אז אספק אם יצלח בידי לעשות זאת לכל אלה אשר חטאתי נגדם ואם לא תספיק השעה וישארו עוד אחדים אשר כזאת לא אעשה להם, אז הן להם תהיה הצדקה להתאונן עוד יותר עלי על כי שכחתים, ועל כן טוב טוב כי אחדל גם מתפלה ואכתוב תחת התפלה את המכתב הזה.

הבשורה אשר בשרתני כי ספרך הפיק רצון מאת הבוחנים נתנה שמחה בלבי מאד, וביום ההוא ספרתי זאת להד"ר פראנקעל אשר אראה פניו אך לעתים רחוקות.

ותודה כפולה ומכפלת אתן לך בעד הטוב אשר עשית עם ה' רודערמאן אשר לפי דבריו אלי במכתבו היית לו למלאך ישעה ותוציאהו למרחב, ועל זאת אודך ואהבך וארחמך, כי נוכחתי עוד יותר (אף כי ידעתי זאת כבר) כי רוח נדיבה לך, ואוהבים כאלה יהיו לי לעטרת צבי אשר בם אתפאר.

השמיעני נא אם תתן את ספרך לדפוס?

שאלתני מדוע נסעתי לברלין, ועל זאת אענך כי דברים שונים משכוני שמה, והעיקר היה בדבר בית הדפוס אשר ישביעני ממרורים כל היום, ויאכל עתי וכחי, כי אין בית דפוס עברי טוב פה אשר אוכל להשען עליו, ועל כן כמעט עלה הרעיון על לבי לעזוב את וויען לעולם, אך נוכחתי כי לא אוכל לעשות זאת.

את הספר אשר בקשת ממני לא השיג מוכר הספרים ה' ווינטער, ועל כן הודיעני אם עוד לך חפץ בו ואצוה לבקשו עוד.

למתי תקוה להשיג שם דאקטאר ?

אוהבך הנאמן בלב ולא בידים

פ. סמאלענסקי.

ההספר אשר נשאת על המנוח געשטעטנער בי. ח.
נדפס גם ברמכ"ע העבריו לעארער היו"ל בניו יארק.
מה היה סוף תולדות לעהמאנן ?

מכתב העשרים ושלשה.

[לרד"ק].

ווייטערנען בייא ראהימש 8/16

ידידי היקר !

שמח שמחתני במכתבך אשר מבין שורותיו יצהירו רגשי אהבתך הנאמנה אלי אשר תתן שמחה בלבי לא כפי אשר תראה ממכתבי, כי אין דרכי לדבר אהבה וידידות. אתה תאמר כי לדאבון נפשך שמעת ממני תמיד כי חולה הנני וכבר עלה הספק על לבך אם אובה בכל לבב לכתוב לך. ואני אומר לך כי נפשי תדאב יותר בכתבי כזאת; שער בנפשך: בכל השנה הזאת הלי׳תי כתשעה ירחים וששה מהם שכבתי על ערשי אך זה כששה שבועות תקפתני מחלה עזה עד מאד וכמעט דכאה נפשי, מחלת הקרבים (דארמקאטאַררה) אשר באה בסבת רפיון העצבים (נערפענשוואַכע) ענתה נפשי כששה שבועות ולפעמים שכבתי מבקר עד הערב כמת, רק כי המתים אינם יודעים מאומה ואני ידעתי מכאובי אשר אין לתארם בשפת אנוש, ועתה אתה תבין מדוע היו דברי מעטים, כי כאשר הונח לי לשעה ביום היו ידי מלאות עבודה, עד כי לפעמים כתבתי בשכבי על הערש. ישמח לבי מאד כי מצאת נחת בשבתך

הביתה ותמצא למלא בטנך כאות נפשך ועל כן הנני לשלם לך כפעלך ואשמיעך כי המים פה שטפו את קרבי שטוף ועבור עד כי תאוה עזה לאכילה תקימני ממקומי שלש פעמים ביום, אשר כזאת לא ידעתי זה זמן כביר, ובירח האחרון לא בא לפי רק מעט מרק בשר אף לא לחם או בשר עוף, ועתה כל קרבי יהללו פעל המבשלת. לאנשים חדשים לא נודעתי כי שונא הנני לכל דבר אשר הוא כמוץ עובר, ואין חלום עובר כההתחברות אשר נעשה במקומות מעיני הישועה, ובלעדי זאת לא איש רעים הנני להתרועע לכל איש והעת לא הארך לי גם בלעדי זאת כל עוד חושי בי ואוכל לחשוב מחשבות, אתה תאמר כי תתענג על דברי, ואני אתענג על הרעיון, כי אצא לבדי ואשב על הר ביער ואעביר לפני ילדי רוחי ומעשיהם ודרכיהם ואשחק גם אתעצב אל לבי, והמה לי כספר גלוי, כי זאת היא דרכי תמיד, אני לא אכתוב הגיוני רוחי כרגע כאשר יעלו על לבבי כי אם אחשוב אותם ואסדרם במשטר וסדר ואטיב ואוסיף ואגרע, אך כל אלה אך ברעיון, ורק כאשר השלמתים בדמיון אז אחל לכתוב אותם על הגליון. על התהלות אשר פזרת לי רב תודות לך, אך את התלונה אשר הלינות עלי לא אקבל (ראה כי רק תהלות אקבל) כי תאמר כי אני אפסח ואדלג מהר לגבעה בספורי זה ובאמת לא כן הוא, רק שחוק עשיתי לי והאשמתי את נפשי בזה, למען אומר כי גם אני בן להעם הזה הנני. אקוה כי הספור הזה ישכיח את שני אחיו הגדולים ממנו בשנים ובגדלם, ואם כי לא אודה לך בתהך היתרון לשמחת חנף מן התועה וגם איש לא יודה לך, כי לא כאשר אמרת פעמים אחרות כי בהתועה לא הצלחתי להשלים את כל אשר החילותי, לא כן הוא, כי בספור על דרך כהתועה לא היה לי לשים לב כלל להשלים בהאנשים אשר החלותי, בספורים כאלה יעבור הסופר כנוסע מבלי הבט לאחריו, אך אני יתרה עשיתי כי שלבתי כל האנשים הבאים בו בקשר אמיץ מראש ועד סוף וכלם השלימו חקם. אם תתבונן היטב תראה כי

כן הוא, לבד מאחד הוא גרעון אשר בצדק יוכל הקורא לקות כי עוד אעשה אותו לאיש גדול, ועל זה הן חלק רביעי יש; אמנם מלבד גרעון כלו כל האנשים את דרכם ומעשיהם, היינו כל האנשים הנוגעים להספור, כי לאלה אשר בדרך הילוכו יקרא הספר בשמם לא יוכל לשים לב, כי אם יחפוץ להשלימם כלם אז יארך ספרו כימי חייו ועוד יותר. גם בדבר הרעיונות וההשקפות על התבל והדכיה אשר לא ישרו בעיניך במאמרך במכה"ע ד' צייטונג ותחשוב זאת להסופר למעות, בזה לא צדקת מכל וכל, כי רק המה משוש תפארתי, ורק המה נתנו לאוירבאך ודיקענס את שם סופרים ראָשים. אמת הדבר כי הלהג הרב אשר ירבו רבים מסופרי צרפת יהיה לגעל נפש, אך לא אחשוב כי השקפותי לא תמצאנה חן בעיני הקורא אחרי כי הנה תראנה רק ד ר כ י ה ח י י ם ו מ ר א ו ת ה ת ב ל, הנה לא הגיוני הספר אשר יחפוץ להביא בלב קוראיו ולהוליד חדשה את אשר לא ידעו עד הנה, כי אם ה נ ע ש ָ ה אשר כבר נעשה וזה הוא עיקר הספור. אחי שלח בלי ספק את החוברות לברעסלויא כי אתה לא הודעת אדרעססע חדשה.

אני הלכתי הנה בפקודת הפר. שקאָדאַ ואותר פה עד 23 לירח הזה ואז אשוב ווינה ואשמח מאד אם אראך פנים אל פנים.

נלאתי שבת על הכסא ועל כן לא אוסיף לכתוב עוד לעת כזאת. דרוש נא בשלום הוריך אשר נפשי תהגה אהבה להם בוכית הבן.

היה שלום!

אוהבך פרץ.

מכתב העשרים וארבעה.

[לרד"ק].

ידידי היקר!

נם הפעם נאלצתי לאחר תשובתי למרות חפצי, כי בענג נאמן היא לי לדבר עמך, ולולא עבודתי הרבה כי אז הרביתי לכתוב תמיד וגם במכתבי הקודם לא כליתי את דברי, כי לא יכולתי להאריך עוד, אכן דע כי מכתביך ושאלותיך לי לשעשועים, אחרי כי רק אתך אדבר בדעת והמכתבים הרבים לעשרות אשר אכתוב יום ביום המה רק במשא ומתן אשר ידכאו רוחי ויהיו לי לנגע נפש.

בדבר האמונה אחזיק בדעתי ואקוה כי תודה לי בשמעך תשובתי כי צדקתי. האמונה תחיה רק אם כח בה לחיות ואם אין בה כח לחיות ואנחנו נחפוץ להעמידה בידינו למען תראה כחיה, אז לא לבד כי פעלינו מאפע, כי אם גם רעה רבה נעשה בההעותנו אנשים לחשוב מת כחי, ואם אמנם כן הוא כי לא בחכמה כי אם בכשרון יחיה איש וכן הוא גם באמונה אכן בזאת עוד יודע כח משפטי כי גם אני כזאת אמר, כי מה הוא כח האמונה? כח האמונה הוא לא הכמתה הן גם ליתר האמונות מבני הקדם חכמה וחקר ובכל זאת אגזור אמר כי אין כח בהן לחיות, יען מה? יען כי אין כשרון להם לחיות מעצמם בלי עזרה מחוץ. כשרון האדם היא, כי רב כחו לפלס לו נתיב כחפץ לבו, ולא יירא מפחד הפגעים ולא יסוג אחור ממלחמת המקרים כי אם יוסיף ללכת בדרכו וכשרון רוחו יעזרהו לנצח את כל אויביו, זה הוא כשרון ולא חכמה, כי אם גם נתנה לאיש חכמה רבה אך אם אין כשרון לו להוציא מחשבותיו לפעולה אז לא נחשב את האיש הזה כאיש חי אחרי כי לא איש מעשה הוא כי אם כספר מת יהיה בעינינו, וכן הוא גם באמונה, אם גם בחכמה נפרדה וגם תורה חכמה לכל, אך אם אין כשרון בה להחיות את עצמה בחכמתה אז היא כספר

חכמה אך לוא כרוח חיים לפעול ולעשות, ובזה יתרון לאמונתנו כי בה כשרון להחיות את עצמה וללחום נגד כל לוחמיה, ובדבר הזה הראתה כחה עד להפליא עד היום. והשובתך מדברי העגעל עוד תעמוד לימיני, רבים הביאו דברי העגעל לשבט ולחסד מבלי אשר ראו משגתו. לוא ראנו את בני אמונה אחת נרדפים על צואר אלף שנים, האינקוויזיציאן תקום עליהם להוציא בניהם לחרב להרג ולשרפה, ואת המחזיקים בהם יגרשו מנו כחלאת מין האדם, ושמם מנאץ כל היום, ולא יתנום לחיות כחפצם, ואין אף ממלכה אחת או ארץ אשר תקום לעזרתם, אז אמרתי גם אני: מה רב כח האמונה הזאת! והודיתי גם אני כי רוח אלהים בקרבה, הוא רוח חיים אשר בקרבה ישכון ויחלימה ויחזיקה, או אף אם לא נרדפו על צואר רק לא החזיקו בה בכל מאמצי כח כל יושבי תבל גם אז אמרתי מי יודע אם לא רוח חיים גם בה, אך אם נראה כי רק בעול ורשע, בחוזקת היד ובעריצות עריצים נכונה ממלכתה, בשקר יסודה ובכזב מבטחה, אם על עמודים כאלה נשענה עד היום, אז לא לבד כי אין לנו כל אות כי רוח חיים בה כי אם להפך, בזה נראה ברור כי אין כל כח בה כי אם גויה מתה תנטו ושימות לעיני עורים אשר לא ידעו עד מה ויאמרו: חַיָה היא! ונראה מה תהיה אחרית אמונה כזאת אם יסירו כל אנשי הזרוע את ידיהם ממנה, אם לא פור תתפורר ורוח תשאֶה ויבושו כל אלה אשר החזיקו בה, יען כי אמונה כזאת לא אמונה כי אם חקים היא, והחקים המה מעשי ידי אנוש ולכל מעשי ידי איש יבוא הקץ כחוק הטבע, לא כן האמונה אשר היא בריח היא תחיה לעולם יען כי רוח היא, ואשר על כן אחשוב את החקים הרבים אשר נתנו המחוקקים בישראל לא לבד לא לטובה כי אם גם לרעה כי כאשר בתת איש כל חלק עמלו רק להגויה יחלש רוחו, כן כאשר ירבו החקים המה: הגויה ידל כח הרוח. ואמנם כן היה כי החקים דכאו את רוח האמונת בלב איש ישראל, המחוקקים ראו ולא ידעו מה ראו

המה התבוננו אל יתר האמונות שלבני הקדם ויראו כי כל
כחם בחקיהם וידמו כי גם עליהם החובה לעשות כמהם למען
תצין על אמונתם, ואחרי כי לאמונתם אין כל מגן אחר, לכן
הרבו החקים במדה גדושה, ואם אמנם לא אומר כי כל החקים
למותר המה, אחרי כי החקים המה בגויה לכן הלא נבין כי
רוח בלי גויה אך בדמיון יסודו, ואם כן דרושים לנו חקים,
אך החקים האלה אחרי כי גויה המה לכן ישנו פניהם מעת
לעת, ואם כן כאשר לא נבכה בראותנו כי גוית האיש לא
בגוית הנער היא כן לא נבכה בראותנו כי החקים בדור הזה
לא כחקים בדורות אשר עברו, ואם יסיר העם עתה הקים
רבים מעל פניו גם אז לא עלינו לדאוג בעבידם לאמונה, כי
האמונה תחיה גם בלעדיהם ומה גם אם יעשו כאשר כתבתי
כי יציבו שלשה עמודים חזקים לה, ובזה לא אודה כי אלה
אשר יאמרו לעשות תקונים מוב יעשו, נהפוך הוא,
התקונים בחקים יעשו מאליהם, ואלה אשר לא לפי הזמן
הזה המה, המה יכלו ויעבורו כאשר ספו ותמו הרבה חקים
לפנינו ולא נדע עוד גם זכרם; אך אם יאמרו בני אדם
אחדים להסיר חקים אז יהיה מעשיהם כמו אם יחפוץ איש
למשוך בשר הילד במלקחים למען יגדל ויהיה לאיש בטרם
העת, אך אם אחדים או גם רבים יעברו על החוק והמצוה
ויעשו כ ת א ו ת לבם בזה לא ירפה כח האמונה, כאשר
לא יכשל כח המוסר והצניעות אם אחדים או גם רבים יפרעו
מוסר, ונהפוך הוא כי על יד הנפרדים אשר יבקשו לתאוה
יכו דברי המוסר שרשיהם על תלמי לבב אוהבי מוסר,
ומה גם אם האחדים או הרבים לא יפרעו את המוסר כי אם
יפרעו ח ק י המוסר אשר חקקו בני דורות הראשונים על פי
מחשבתם בימים ההם ובאמת אין להם כל שרש וענף במוסר,
אז לא נוכל לאמר כי דרכי המוסר יעלו בתהו ויאבדו;
למשל: בארצות פולין ורוסיא לא ראה החתן את הכלה וגם
אחרי אשר באו בברית החתונה נחשבה לחרפה כשנה תמימה
אם דברו יחד לעיני זרים, והמה חשבו כי הוא כסיג וגדר

להצניעות, אמנם כן הוא! אך בכל זאת אם ידברו עתה החתן עם הכלה עוד בטרם באו בברית. האם נוכל לאמר כי חלפו חק המוסר והצניעות? וכן הוא גם בחקים, אשר הרבים בהם המה כסיג לסיג, וסיג לסיג עד למאה סיגים. ואם יפרו אותם היום עוד אין בידינו הרשות לאמר כי אלה חלפו חק שכחו את האמונה. עליך לתת תודה להאנשים אשר באו ברגע הזה אלי, כי לולא זאת עוד העתרתי עליך דברי.

את החכם הגדול פראפ. בערנייז ארע פנים אל פנים, אני בקרתיו בביתו וגם הוא בקרני שתי פעמים בבית המלון בהיותי בבאָן, והוא יתעסק תמיד בספרות ישראל וכמעט לא אכיר איש מבלעדי החכם צעדנער ז"ל והחכם מאנדעלשטאם, אשר יאהבו את ספרות ישראל כמהו, אך הוא מחזיק באמונה בכל חקיה ופרטיה (כאשר עשה גם צעדנער ומאנדעלשטאם) ועל כן יחשבוהו כנפרד מכל אדם.

את התועה ומכתבי המסית אשלח לך.

מאמרך על דבר העללער בא לידי בחזרה מן הר. צ. ואף כי אמרו עליו בפה מלא כי טוב הוא בכל זאת לא קבלוהו והטעמים אשר אמרו לא מספיקים המה. וכאשר התאוננתי על אשר נאבד מאמרך ענוני כי הלא כתוב מפורש כי כתבי היד לא ישובו לידי שולחיהם, וכמשא כבד תחשב זאת לשמור את המאמרים אשר לא יודפסו.

ה' העללער יבוא בעוד ימים מעטים הנה להשתקע. את מאמרך אתן מחר להפרעססע. על השיר אשר כתבתי לא תהיה תפארתי, אך אשלחנו לך כחפצך.

מן מכתבי המסית מכרתי חמש ואחד מהם למסות אחד מפרעסבורג.

אוהבך ודו"ש בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב העשרים וחמשה.

[לרד"ק].

ידידי הנכבד!

את הספר לה' גראֶטץ אבקש ממך ואם בידך לשלחנו לידי אודך מקרב לבי. בהג. פ̄. פ. היה מענה לך, וצר לי להשמיעך זאת כי כפי אשר שמעתי (בעיני לא ראיתי את העלה) לא בכבוד השיבו לך.

אספוק מאד אם יקבלו ממך מאמר אודות מכתבי השליח בהעלים אשר יופיעו פה, יען כי לא דבר חדש הוא עוד, והמכ"ע היוצאים פה לא לליטעראטור נוצרו כי אם להשמיע חדשות, לכן אם בעת אשר יצא הספר יכתב המאמר יקבלוהו וגם זאת רק בקצור ומאת אשר מהלכים לו בהרעדאקציאן. ובאמת אומר לך כי התפלאתי מאד כי קבלו בהג. פ. פ. את מאמרך על התועה וגם ידידנו ה' מיללער כתב כמה וכמה מאמרים חנם ולא קבלום מידו, וגם על כן לא יכתוב מיללער אודות הספר הזה כי ידע מראש כי לא יקבלו.

בדבר „אחר" אענך כי לא רק בדעות כי אם במעשים חטא נגד בני דורו. המעשים היו כי הסיר את לבב בני הנעורים מאחרי התלמוד כעדות הירושלמי כי שלח את התלמידים איש למלאכתו, והדבר הזה היה לעון גדול בעיני בני דורו, ומה גם בעיני רבי עקיבא אשר אמר: כי כשם שדגים הפורשים מן הים מיד מתים כן בני אדם כיון שפורשים מן התורה מיד מתים, והסגנון הזה דומה ללשון הירושלמי אשר אמר על אחר שהיה הורג רבי תורה ויבאר דבריו כי שלח את התלמידים אשר היו משתבחין באורייתא לעבודה ולעזוב את התורה, ולזה יקרא „הרג", וכאשר פה יאמר הירושלמי „הוה חמי טליא דהוא משתבחין באורייתא" כן יאמר רבי על אחר „ומה למתגנין בתורה כך למשתבחין

בה על אחת כמה וכמה, וראה ההערות לעם עולם בחוברת האחרונה. אך לאמר כי אחר נטה בדעותיו אחרי הנוצרים היא כאולת בעיני, כי הנוצרים הראשונים דברו נגד המלאכה והעשר הרבה יותר מאשר עשו הפרושים, ואין בכל המאמרים בתלמוד, אף במקומות אשר יטפלו עליו חטאות אף רמז דמיזא כי נטה אחרי כת אחת בזמנו, כי הוא לא נטה אחרי שום כת, ועל כן ניתר כאחד מהפרושים (רק כחוטא) והנו מקום לדבריו במשנה אשר לא עשו כזאת לשים איש אשר לא על כת הפרושים נחשב, והדברים אשר נשארו ממנו במשנה הם המה העדים היותר נאמנים כי חשבוהו כפרושי רק כחוטא.

את החוברת האחרונה שלחתי לך, והספור עוד לא נכרך וכאשר יבוא לידי אמהר לשלחהו לך.

גם בשנה הבאה אתן ספורים אשר הם המה העמוד אשר כל השתר נשען עליו. ובלעדם לא יכולתי להוציא אף רבע שנה, כי רוב הקוראים רק להם ישאו עין.

את פני מיללער אראה לעתים רחוקות וכאשר אראנו אגיד לו דבריך.

להעללער אכתוב בשבוע הזה שנית, אף כי חפצתי לחכות עד אשר יראה מאמרך אור ואשמחנו בו.

אוהבך בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב העשרים וששה.

[ל'ד"ק].

ידידי היקר והנכבד!

בלי ספק כבר בנית לך ארמון כמו רמים בו עליות

מרוחות ובהם ש"י עולמות וכלם נהנין מזיו יין המשומר ובמנם רחבה מבשרו של לויתן ושור הבר, וכל אלה יען כי צדיק היית, עניו היית ומותר על המדה, וכתבת אלי אף כי לפי דעתך צדיק אתה בריבך ואתה נושה בי מכתב ואני עומד לפניך ככלי מלא בושה וכלימה ומפרש כפיו ומתודה יהי רצון שלא אחטא עוד – כן תדבר על לבך והאמר שישו בני מעי שישו, אבל גם אני כפיך לנפשי ואת אשר תבנה אני אהרוס, את הארמון אנפץ ככלי חרש ואת העלמות אוביל בשביה ועליך אפקוד בזעם אפי בקול גדול מרגיז עולמי עד, ומבריח את שור הבר מרבצו ומהפך את הלויתן על גבו בקול כזה ארעים עליך נפלאות: לא תַשֶּׁה ברעך משאת שוא כי המכתב לי הוא, אני הייתי האחרון ואתה לא עניתני ולא אודך כי עניתני כי אמנם אני החרשתי התאפקתי וקויתי לתשובה ואין, ועוד תשוב תתפלא כי תסיר אשמך מעל ראשך לשימו בראשי, אבל אני אניע ראשי כאריה דבי עילאה ויפול גם ממנו, ועל פניך אוכיחך כי אתה הסבות את ידי מכתוב יען כי לא עניתני על מכתבי האחרון, ואף אם יקומו כל הרוחות שבעולם לא יזיזו אותי ממקומי, שמענה ואתה דע לך, ראה נא גם ראה הנה תשמע תוכחתי ולא תשיב אות הוא כי חטאתך לא נכחדה ממך ועל כן אחשבך כמורה ועווב ולאות ולמנחה הנני שולח לך בזה את צל – צלם בחירתי.

והיה שלום בחפץ אוהבך הנאמן.

פרץ סמאלענסקי.

מכתב העשרים ושבעה.

[לרד"ק].

ידידי הנכבד!

עשיתי כדבריך ושלחתי גם ליתר האנשים במחיר אשר

אמרת. כי לעשות רצונך אחפוץ מאד, אך דע כי רק לאוהביך אוכל לעשות כזאת ולא לאחרים, ואם איש אחר יחפוץ וידו לא תשיג לשלם את כל המחיר, אז תוכל לתת לו במחיר שני מהאלער ועשרים ז"ג אך למען אוהביך לא אדקדק.

שמחת חנף לא נכרך עוד מסבות שונות, אם תדע מה אמר ה' גרעטץ בקראו את הבקרת.

במאמרי „עת לעשות" יְהַלֵּל על פעלו בספרו דברי הימים,כי אין לי כל שנאה או טינא בלבי עליו כאשר ידמו דבים בשגיאה, כי רק משפט אֱהֶבָ. מאמרך בהג. פ. פ. עיד ישא לי פרי כי גם בשבוע הזה מכרתי שלשה מן התועה רק על ידו, כן כתבו לי הקונים.

את הספר גנאסטיציזם קראתי ומצאתי בו רק דבר טוב אחד ולא יותר כי בלי כל בקרת נכתב.

האם לא ענה לך עוד ה' אמטא מייסנער ואני יכולתי למכור עד הנה כעשרה ספרים, וגם בידי אין הספר כי את שלי מכרתי ולא אוכל לכתוב את המאמר אודותיו.

אוהבך פ. סמאלענסקי.

מכתב העשרים ושמנה.

[לרד"ק].

ידידי האהוב והיקר!

בלי ספק קבלת את העלה הראשון מהמכבים ובו תראה כי עוד לא כלתה המלחמה אשר לי עם המקרים, עוד עודני בשדה המערכה ועוד אתגרה ואקרא לחדשים כי יצאו תוצץ לקראתי, חאת תהי לעדה כי עוד לא אמרתי נואש ותקותי בי כי אעשה ואצליח – ואם אין, הלא טוב טוב היה כי בעת הזאת תקותי בי היתה. אך אל תתפלא כי פתאם

לפתע הייתי לאיש דברים בעת אשר בכתב אוחז בהתורה שתיקותא בתרי, אבל דבר גדול ונכבד נתן בידי העת לכתוב אליך ואהבתי לך תשים הדברים על הגליון, הנה אחשוב למשפט אשר אחרי כי מצאת לך מקום נאמן תבקש גם לבנות בית, וראה זה מצאתי לפניך עלמה אשר על דעתי תאשר בה בארץ כחפצך וחפצי, העלמה הזאת יפה ונעימה היא מאד מאד (בדבר הזה הנני עם הארץ גמור ותוכל לסמוך עלי) ומשכלת וצנועה כבת ישראל לכל משפטיה וחקותיה. כי אביה בין יראי אלהים ימנו ויתנכוה ביראת אלהים אף כי לא חשכו ממנה כל חכמה ומדע ויתרון הכשר דעת לה, ומלבד זאת הנה יתן אביה לה כחמשים או ששים אלפים פלאָר. וידה תמצא להת גם יותר וחפצו אך באיש אשר יד ושם לו בחכמת ישראל, ואני בין מיודעי האיש הזה אחשב ועל פי דברַי אמר כי הדבר הזה טוב וישר לפניו, על כן אמהר לכתוב לך ולשאל אותך אלה הדברים אם עוד לא נתת לבך לאחרת? ואם חפשי הוא לבך ויבקש מוסרות לו הודיעני אם תוכל לבא הנה על ימים אחדים וכאשר תודיעני זאת אשיבך מלים ברורות שם האיש וכל אשר לך לדעת למען תוכל לחקור ולדרוש אם לא תספיק לך עדותי, אקוה כי תשמחני עד מהרה בתשובתך.

והנני אוהבך הנאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב העשרים ותשעה.

[לרד"ק].

ידידי היקר!

לא לך דאגתי אשר רבו בימים האלה, כי מאחי לא

בא מכתב עד היום והנני כאיש אשר אין ברוחו נכונה.

בדבר ה׳ העללער אמנם חטאתי כי האשמתיו חנם, ובשבוע העברה כאשר דברתי עמו הֲרְאִיתִיו לדעת, כי להפך הוא לא קצף עלי על כי השמעתיו דעתי ייבקש ממני כי אשמיעהו בכל עת דעתי ומשפטי כאשר עם לבבי.

לך יכיר טובה עד מאד על כי כתבת אודות ספרו, ואת המאמר אשר כתבת אודות שמחת חנף יקבל, ובכלל אמר כי לפני הקוראים האשכנזים לא יתכן לקרוא בשמות האנשים אשר יבואו בספור עברי יען כי המה לא ידעו קרוא בו, ולכן על הכותב לכתוב רק בכלל אודות המטרה והתכלית והתועלת אשר בספורים כאלה ובזה צדק לפי דעתי.

סלח לי כי לא ארבה דברים כי ראשי סחרחר ועד אשר אצא ממבוכתי כתוב אתה לי ושמח לבבי במכתבים ארוכים, אך אני לא אוכל עשות כזאת.

בחוברות השביעית יבוא המאמר מה׳ סלאנימסקי נגד הד״ר שווארץ.

אוהבך בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב השלשים.

[לרד״ק].

ידידי הנכבד!

לדבר אודות התקונים היה גם בתחלה בלבי כי המאמר "עת לעשות, נברא כבר במחשבה יחד את עם עולם, רק זאת אמרתי כי דברים כדבריך יעירוני לדבר בשפה ברורה יותר.

ספר ה׳ ראזין לא ראיתי בעיני, ולוא היה בידי כי אז דברתי אודותו.

ה' סלאנימסקי יקרא את השחר וברוסיא ירבו מספר קוניו וקוראיו יום יום.

להעללער לא כתבתי כי חשבתי כי מאמרך יודפס ואשמחנו בו.

כתוב מאמרים למען השחר כחפצך ואקבלם באהבה, ואומר לך כי שפתך תיטב מאגרת לאגרת, ומדוע מאנת דבר אודות הגראממאטיק אשר דברת אודותה בהמאג. ואודות מחברה כתולדותיו בקצור או באריכות כאשר יעצך ידידנו מיללער!

בדבר מאמרך אני עד כי מיללער עשה יותר מאשר עשה לוא היה מאמרו אשר כתב הוא, כי לא מנע רגליו מלכת פעם ושתים לבקשו ולדבר אודותו, אך כל אלה לא הועילו, אף כי הבטיחוהו להשיבו לידו, ומאמרו אשר כתב הוא וישלחהו להפרעססע גם הוא לא שב לידו ולא הלך לבקשו מפני חסרון העת, ומה היה לו לעשות עוד?

בספר רובין אתן הערותי בסוף.

אודות ספר ד"ר שווארץ לא כתב איש לידי מאומה, ואם תחפוץ כתוב גם אודותי ואקבל.

המאנאוון אין בידי ולא אוכל לקרוא מאמרך.

ואתה שלום אוהבך ודו"ש בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב השלשים ואחד.

[לדוד קויפמאן].

(בהיותו תלמיד האוניברסיטה).

ידידי הנכבד שלום!

עתה שבתי הביתה לעמלי ועבודתי אשר תרב מאז יען כי שלחתיה מידי כמה ימים,

אם ישלחו לידי כעשרים ספרים ממכתבי המסית, אך בתנאי כי לא אשלם מראש אז נכון הנני למכרם אך אם יסהרו לשלוח בעד אשר האורחים עודם בוויען.

בדבר תולדות לעהמאן הלא שניתי ושלשתי לך כי אחפוץ מאד כי הכתוב ימי חייו.

בדבר שפתיך במכתבך הלא יכולה לשפוט מעצמך כי טובה היא מאז, אחרי כי לא אמרתי לך דבר כי לוא ירדת פלאים כאשר אמרת כי אז לא התרשתי והגדתי לך בשפה ברורה, אך אחרי כי לא כן הוא כי באמת תעשה בה חיל מיום ליום לשמחת לבבי לכן התרשתי כי להלל את איש בפניו לא הסכנתי מאז.

על דבר התועה ושמחת חנף לא אוסיף דבר במכתב כי אקוה לדבר עמך פה אל פה בקרוב, הן בלי ספק תבוא הנה והשמח לבי.

מצב בריאותי טוב הוא עתה מאז, ואם לארך ימים יהיה כזאת ימים ידברו.

אני אוהבך ורעך ודורש שלומך ושלום הוריך.

באהבה ולב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב השלשים ושנים.

[לרד"ק].

ידידי הנכבד והיקר!

צר לי מאד כי לא ארע מקום בבו נסתרו קצפך וחמתך עלי, כי כן תשאלני במכתבך מקסם איה? ולוא ידעתי כי אז נהגתיך שמה למען תקום ותדבר אלי רתת כאשר עם לבבך, או אז ידעת ובחנת מה ערל לבי עד כי לא אפחד

מפני האף הגדול והחמה הנוראה. ומה גם בדעתי כי לא חטאתי, אני אמרתי כמה וכמה פעמים לה׳ מייער ולהד״ר פראנקעל כי ישאלוך מדוע לא תענני על מכתבי, ולוא עברו עליך הרפתקאות כאשר עברו עלי במשך ששת החדשים האלה, כי אז שכחת גם אתה לשוב ולשאל תשובה על מכתב אשר כתבת. יביא ה׳ עליך את אשר הביא אלי (עלמה טובת חן וטעם) ואז תראה ובחנת אם תקח מועד לבקש תוכות ישנים ממכתבים שכתבת.

את הכסף אשר שלחת לי מבית הוריך קבלתי.

מדוע לא הוצאת הפנקס לפעולה בטרם שאלתני ? היה לך לכתוב המאמר על אודות החברה אשר באמת תתן שמחה בלבי, גם את המאמר המליץ על בן מנחם אנא שלח לי.

הנה אם תחפוץ לעבוד עמי בעבודתי אעיר אזנך על מלאכה נכבדה בבית אוצר הספרים בהסעמינאר המצאנה תולדות הר״י מודינא אשר כתב בעצמו והח׳ גראֶטץ מביאן בספרו, הוצא את התולדות האלה בהשחר עם הערות ותעשה לך שם, או אם לא תחפוץ בזאת אנא בקש כי ישלחו אלי את כתב היד ואני אעתיקנו פה ואדפיסנו בהשחר, אבל על דעתי לא תרבה המלאכה אם אתה תוציאנו, אך אל תטה במשפטך לצד אחד במדה כי גם גראֶטץ גם גייגער לא יצדקו במשפטיהם עליו.

ואני אני אוהבך בלב נאמן בלא קצף.

פ. סמאלענסקי.

מכתב השלשים ושלשה.

[לרד"ק].

ידידי היקר והנכבד

לא עניתיך עד כה כי עוד לא יכולתי להשמיעך דבר ברור, כי אף אם ידעתי את האיש אשר בבתו דברתי אליך וגם שמעתי אודותיו פעמים רבות, אבל בביתו לא הייתי ואת הנערה אך ראיתי ושמעה שמעתי ולא דברתי עמה, ויהי היום ודברתי עם שדכן ואמרתי לו כי אבן טובה יש לי וקיפמאן שמו ואם ימצא שדוך טוב בעדו אהודנו, וכן היה כי האיש בא והשדוך הזה בפיו וימצא חן בעיני וכתבתי לך, וכאשר באני המענה ממך החלותי לחקור ולדרוש היטב. והנה זה הדבר מצאתי אחרי אשר הייתי שלש פעמים בבית האיש והכרתי אותו ואת אשתו ובתו וכל אשר לו, אוכל לאמר לך כי על דעתי אין שדוך טוב מזה, הנערה היא משכלת להפליא ונושאת חן וצנועה ויראת אלהים, אשר כמעט לא תמצא כמה, בבית יחיו על פי דרכי בני ישראל לכל משפטיהם וחקותיהם, אביה יִמָּנֶה בין העשירים הגדולים, כי שלשת הבתים אשר לו שוים לערך שמונה מאות אלפים רו"כ ולו עסקים רבים גדולים ונכבדים, כי לו רחים של מים ושל אש הרבה, ומסחרו גדול בתבואות הארץ ושם גדול לו בין הסוחרים שמו יעקב קרייזעל Kreissl והוא יגור בביתו אשר כארמון יראה מבית ומחוץ עם גן נחמד ברחוב א נ ט א נ ס נ א ס ס ע, ולו בית הכנסת בביתו, אף כי המיניסטער לאססער נר שנים רבות בביתו, כפי אשר דברתי עמו ראיתי כי הוא יתפוץ אך באיש כמוך, כי אמנם ידעתי כי אחד הבאנקירים בקש את בתו ומנעה ממנו, וגם הנערה הבחר באיש דעת מאיש אוצרות, הוא יתן לבתו רענטע אשר התרבית ממנה והיה ארבעת אלפים לשנה, מלבד אשר עוד בחייו יציב גבולות לנחלתו, הוא הדבר אשר אמרתי לך, כי על דעתי תְּאֻשַּׁר בארץ עם הנערה הזאת אשר כלה אמרת חן ונעם

ואם כשר הדבר לפניך או עליך לבא הנה ואקוה כי קרוב הדבר לבא, השבני עד מהרה דבר מה בלבך ואדענו.

הנני אוהבך הנאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב השלשים וארבעה.

[לר ד"ק].

ידידי היקר!

צר לי כי לא תבא לוויען בחוה"מ, כי מלבד הדבר אשר אנחנו עסוקים בו, נכספה נפשי מאד לדבר אתך שעות אחרות בכלל ופרט. בדבר האיש אומר לך כי לא שמעתי דבר רע עליו מאז שמעתי שמעו עד היום, כי עני היה לפנים, זאת יודה גם הוא במו פיו, ונוכל לחשוב כי שקר טפלו עליו, אך גם יוכל היות כי יש שמץ אמת בדבריהם, כי על כן אתאמץ בשני הימים הראשונים של פסח לחקר ולדרוש היטב, כי תוכל לבטוח אשר גם אני לא אתנך לעשות דבר אשר אולי יהיה לך לפוקה ומכשול לב. ואמהר להודיעך בהודע לי הדבר, ואם אמצא כי כלו שקר אז אודיעך בטעללעגראם למען תוכל לבא עוד הנה בחוה"מ, כי אם אין רגלים לדבר אז אוכל להבטיחך כי הדבר טוב מאד מאד לפניך, אך אם כה ואם כה אל תתן ערף לבקשתי והבא הנה בחוה"מ או לאחר החג ונשתאה יחדו, אם יבא נסך הנה הלא יכירני ומקום מטרי ידע גם כן בלי ספק, ואם יכבדני לבקרני אז נוכל לדבר דבר ברור, או אולי אראה אותו בבית הד"ר יעללינעק, שמח בחגך ושמחני במכתבך.

והנני אוהבך בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב השלשים וחמשה.

[לר"ר ק].

ידידי היקר!

מדוע לא עניתני על מכתבי? ההיטיב חרה לך על אשר דברי מעטים? אם כה תעשה ידוע תדע כי לא אנקך כי עוד זרועי מושלה לי להרבות להג הרבה עד אשר תקרא: די!

התתפוץ לבא הנה? אם כה תעשה הנה ה' העללער יתפוץ להת לך מעון בביתו, כי חמודות אתה לו ויבקש ממני כי אכתוב לך זאת, גם יתאוה לדבר אתך פעם אחת פה אל פה.

מאמרך בהמאגצין על שירי העללער לא ראיתי אבל הד"ר יעללינעק הרבה להללנו באזני.

ענני נא עד מהרה למען ארע אם אשמת עוד במאור פניך.

אוהבך דורש שלומך ושלום הוריך היקרים ומברכך בברכת שנה טובה ומתוקה.

פ. סמאלענסקי.

מכתב השלשים וששה.

[לר"ר ק].

ידידי היקר!

אם אמרי אתאר לפניך כאשר אבקש לכתוב לך ברגע קבלי מכתבך ולא אוכל, הנה נטל עלי לכתוב מגלה גדולה כתובה פנים ואחור ועתותי אין בידי, רק זאת אגיד

לך כי זה עשר פעמים לקחתי עט וגליון בידי לכתוב ובכל פעם באו והפריעוני ממלאכתי, ועל כן אקוה כי תסלח לי על כי לא עשיתי חפצך לכתוב לך ביום קבלי מכתבך וה' מיללער יעיד עלי כי לא בי העון.

ה' העללער ידידי הוא מאז ואני כתבתי לו אך עוד לא בא מענה לידי כי הוא עזב את פראג על שבועות אחדים ובלי ספק אקבל מענה בימים האלה ואשלחנו לך, במשפטך על דבר אהאבווער צדקת ובידך לכתוב כחפצך מבלי משוא פנים, אך הוא יהודי הוא ונאמן לדתי עד כי גם בביתו ינהגו בכשרות.

הנני שולח לך כעת את הבוגין האחרון מן שמחת חנף.

בדבר מאמרך בהג. פ. פ. הפריזו מוסרך על המדה, ואם כי גם בעיני לא ישר מכל וכל כאשר הוא עתה אבל בכל זאת לא רע הוא, ואני אמרתי רק כי לא תהיה תפארתך עליו.

להיות חבר להחברה כל ישראל חברים דרוש לתת לשנה סן שלשה פלאר. ומעלה, איש כפי נדבת לבו ואז ישלחו לו גם החשבונות והספרים אשר להחברה.

אוהבך בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב השלשים ושבעה.

[לרד"ק].

ידידי היקר!

צר לי מאד כי לא היה בידי לענות אותך דבר רגע, ועוד יצר לי יותר כי הסבותי לך דאבון לב בבבר

מכתבי המשפחה, ואם אמנם לא בך האשם אך גם לא בי, כי אני דמיתי במכתבי כי ישלח לי רק בקאממיסיאן. וגם בקאממיסיאן ינתן בכל עת ארבעים למאה, אך לוא נתן בקאממיסיאן כי אז לא דברתי דבר בדבר המחיר כי לא למצוא שכר חפצי, אך במעות מזומן, איך אוכל לקחת מידו במחיר הזה? הלא עלי לחשוב עוד שלשים ק"ר דמי הפאסט לאשר אשלח, הן לא כלם יבואו לביתי לקנות ואז יצא עוד ששה ז"ג ודמי המכתבים, ואחרי כל אלה אשלם עוד מקודם למען ישוב כספי לידי מעט מעט, ועוד זאת כי חפצתי להוריד מהמחיר כי לא כל איש יוכל לשלם שני פלארין ושמונים ק"ר בעד ספר מעט הכמות, ואם אלך ואקנה ספר בבית מסחר הספרים אשר אקנה תמיד ינתן לי כמו כן חמשה ועשרים למאה, ואם כן יכולתי לקנות לאחר אחר והיה בזול יותר, אך אחרי כל אלה הן כבר נעשה הדבר ואין להשיב וחלילה מתת אותך לשלם בעדי, ועל כן זאת מחשבתי, אני אשיב לו עשרים מהספרים על חשבוני ואפסיד את דמי הפאסט אשר שלמתי ואשר אשלם, ובעד חמש ספרים אשלם לו, כתוב לה' מייסנער עד מהרה את דברי ותשמע מה בפיו, גם השמיעני אם ישרה בעיניך מחשבתי —

את מאמרך על אודות השחר לא ראיתי השמיעני באיזה עלה כתבת? כי העלה הראשן משנה הזאת לא בא לידי.

הנני ממהר לחתום המכתב אוהבך הגאמן.

פ. סמאלענסקי

מכתב השלשים ושמנה.

[למ׳ ר׳ בראנדשטאטער].

ידידי הנכבד!

צדקת בשאלתך „למי אנחנו עמלים?״ אך לא במקומו שאלה, כי לא דברי פתי כ... יעוררו בלבי השאלה הזאת, כי אם דברי חכם כבראנדשטאַטער אשר ישמיע במנוחת לב כי החל לשכוח את השפה הקדושה, דברי פתאים לא מעלין ולא מורידין, וכבר הסכנתי לשמוע כאלה רבות, ואשיב אל לבי: עוד יבא יום ועיני העורים תפקחנה לראות משרים, אך בשמעי כי אנשים אשר חיך מועם להם גזורו אחור מעזור על ידי אז אומר לנפשי: ותקותך מה היא? האם אעצר כח אני לבדי ואין איש אתי לשאת ולסבול את כל אשר נטל עלי? ומה אעשה בהסגר ארובות חזיונותי ולא אוסיף להוליד בין לילה? או כי הגרת יד העת על ידי או על עיני ולא תתגני להרבות דברים הלא אז אין לי דרך לנטות בלתי אם להת יד לפתאים למען יעבדו הם את עבודתי אחרי כי אנשי לב רחקו מעל שפת עבר, ואם לא יתגני לבבי לעשות כזאת הלא אז יעלה כל עמלי שעמלתי בתרף נפש לפלס נתיב להשדר בתהו. מחשבות כאלה העיר מכתבך בלבי, אתה אומר כי החילות לשכח ומדוע החילות לשכוח? יען כי עזבת אותה יום אחד והעזבך יומים לכן שב אליה ותשוב גם היא אליך, והספור אשר אמרת איפו הוא כי החילות לכתוב מאמר חדש? מלה אין בלשוני להצדיק במעשך זה, ובך העון אם אדבר אתך משפטים, שובה שובה מדרכך זה ולמה תמות לעיני כל קהל סופרי ישראל? שובה בעוד יש לאל ידך לשוב, פן תנחם באחריך בבוא יום הפקודה וישאלך בזעף אף עסקת בתורה? ולשונך לחכך תדבק ולא תמצא מלים, ואם יפקוד עליך אל שופט את אפו

ויקרא בהוד קולו: למה בחרת לך רק מצות פריה ורבית ואת מצות והגית בה (בה כלומר בתורה הנמשלה לאשה ולא באשה ממש וּדו"ק) יומם ולילה השלכת אחרי גוך? ומה תענה? תחריש! תתן בעפר פיך ועיניך תוריד לארץ, פניך יהפכו לכרום, וידיך על חלציך, תחשוב מלים להוכיח ואין (כי רק בשפת קדש ידברו אלי מרום) כי אחרי אשר החילות לשכוח כן שכחת את השפה עד תֻּמָּהּ, גם אליהו הנביא ויקריאל לא יהיו בעזריך כי יבושו מאביהם אשר הסתיר פנים מאמם השפה הקדושה, ויהפכו בך לנגעי בני אדם, המה יקימו ויעידו בך כי בזדון לב וממר פנית עורף לאמך, אתך היתה ותשלכֶהָ ותבכה חמס אשת נעוריך על בגדיך, ואז בעת אשר אנחנו, השרידים, נשב ועטרותנו בראשנו ונהנה מזיו השחר, והתענג בדשן נפשנו, עת נשמע מפי יקריאל המלאך קורא מעל ספר שירי שפת קדש שירי נועם. ואתה תעמוד כעני בפתח, תשלח ידך, תטה אזניך, תבים בעינך ותשאף שבת בחבר המאֻשרים, ויהרפאל המלאך יהדפך לנצח: לא יכירך מקומך פה! יקרא בקול עז — כי לפרים ורבים אתה ולא לבני — הרוח! — השמעת? את הקול הנורא הזה? היעמוד עוד לבך עליך למרוד בשפת קדש. התחזקנה עוד ידיך לכתוב: התחילותי לשכוח? התרהיב עוד בנפשך עוז לשאל מה תתן לנו שפת עבר? הלא די ויותר כי תפדנו מידי יהרפאל ותתנו לשבת בצל השרידים. לכן מהר ושובה מדרכך הרע הזה! אמנם אם גם באלה לא תִּוָּסֵר, דע לך כי אפסה ארוכה למחלתך ובמסתרים תדמע עיני כי רחק ממני בראנדשטאֶטער משיב נפשי, אך תקותי בי כי דברי יעשו פרי ותשב בכל לב אל השפה הקדושה ואלי אהבך בנצח.

פ. סמאלענסקי.

מכתב השלשים ותשעה.

[למ' די בראנדשטאטער].

ידידי היקר והנכבד!

שער בנפשך את יגוני ושבר לבי בחפשי את ספורך בין כל המאמרים המונחים לפני על השלחן ותחת השלחן ובכל מקום אשר שמתי עיני חפשתי ולא מצאתיו, אין זאת כי אם גְנוֹב גֻנַּב מתחת ידי ולא אוכל לתתו גם בחוברת השמינית, אולי יש בידך כתב־מִשְׁנֶה ממנו מהר ושלחנו אלי, כי איככה אוכל לשאת פני אל הקוראים אשר הבטחתי להם לתת את ספורך ואני לא הסכנתי לעשות כזאת מעודי?

זאת הן ארע נאמנה כי אתה שלחת אותו בעתו תיכף אחרי החג, כי לא איש כמוך ידבר ולא יקים דברו, ואין מערבין שמחה בשמחה, וכיון שהספור ברותא הוא הן לא תוסיף עליו ברותא, ואם כן אין כל ספק בעיני כי אתה שלחת אותו והוא נעלם מעיני ועל דא ודאי קא בבינא.

אולי אהיה לך למשא בבאי בבקשה, איעצך ויהי אלהים עמך: כתוב ספור אשר עליו יאמרו הקוראים: הרף! ואז ינוח גם לך גם לי אני אוהבך המיחל לכתב־משנה.

פ. סמאלענסקי.

בתר דכתבין מתמלכין. העצה אשר יעצתיך לא טובה היא כי לא רפואה בדוקה היא, ואיפכא מסתברא כי בדוק ומנוסה הוא אשר לא בדברים כאלה יְוָסְרוּ הקוראים, וְעֵד בארץ ובהשחר נאמן סלה אני עבדך, כי כה עשיתי כבר כפעם בפעם ולא הועיל לי, כי הקוראים יוסיפו לקרוא גם את אשר יכתוב אוהבך הנ"ל.

מכתב הארבעים.

[למ' ד' בראנדשטאטער].

ידידי היקר!

ומה אגלה לך נצורת עוד ואתה ידעתן בטרם השמעתי אותן? אני אמרתי לבשרך במכתב הזה כי נעשה נס ולא היה הדבר מעולם, ולא עלה על לבי פן מַתָּ ולעד נאמן חפצתי לקרוא לי את השחר והנה באת בגבולי, לכן כה יעשה לך כי כל עיד יחיה השחר לא יבא בו נעקראָלאָג עליך, ועתה אם תחפוץ כי יִזָּכֵר שמך בו, עליך להודיע שמך בין החיים.

את אשר השמעתני בדבר המשורר יל"ג לא נתנה שמחה בלבי, לא יען כי הבטחת לו לשלוח גם לו, כי מי יתן ופרצו אוצרות רוחך והעניק בשפע רב גם לי גם לאחרים, כי אבטח בך אשר לא תנשה את השחר גם בעת אשר תמשוך ידך את המליץ, אבל הדבר הזה העיר לא כעס כי אם עצב בלבי, כי המשורר הזה עשה דבר לא כדת, כי כתב לך דברים אשר הוא בעצמו ידע כי לא המה, אני הגדתי לו בפה מלא כי לא תצפה לשכר וגם לא תקבלנו אם יתנו לך, ולמה זה דבר על לבך דבר אשר ידע כי לא נכון הוא. וזאת שנית למה סבבני אותי בכחש בשאלו במכתב ממני כי אכתוב לו את כתובתך, ובמכתב ההוא אמר כי יש את נפשו לשלוח לך ספריו כאשר יצאו לאור, ובשלישית שכתב אשר הוא המו"ל את המליץ בפעל, והדבר הזה שקר הוא, כי זה ירחים אחדים שלח ה' ראַליצקי בקרת על שמחת חנף ולא נדפסה בהמליץ וישאל את ה' בארראן מה זאת? ענהו כי דבר אין לו עם המליץ בלתי אם כי יכתוב לפעמים בשכר. ובאמת כן הוא כי רק לבקשת ה' צ"ב נאות לכתוב לך כזאת ושפת שקר אשנא, אולם אם כה ואם כה אברכך על הבשורה אשר בשרתני,

כי בחדש האביב תביא בבוזים, לוא יכולת להקדים למען אתן את ספורך בחוברת השביעית כי אז הטבת לי מאד.

אני הייתי חולה כשנה תמימה וגם היום הזה עוד לא שבתי לאיתני, כחי אין אתי וגם ידי רפו מאד רק חפצי לפעול עודני חי.

השלחתי לך את שבחת חנף?

אוהבך הנאמן לעד.

פ. סמאלענסקי.

מכתב הארבעים ואחד.

[למ׳ ד׳ בראנדשטאטער].

ידידי הנכבד!

הנך מחשה?! ואני לא אבין הדבר. אם נגמרת אֹמר לבלתי בא עוד אתי בדברים, הנה אך טוב היה לוא ענית פעם אחת כי זה עם לבבך ולא הוספתי דַבֵּר לך, ואם אמנם ידוה לבי על הדבר הזה, ומה גם כי ארע בנפשי כי לא עשיתי דבר להרעימך ולהרחיקך מעלי, ואם אולי עשיתי הנה לא ארע ואך טוב היה לוא הוכחתני על פני, אבל לא הוספתי להלאותך בדברי, ועתה לא ארע עד מה. הנה כתבת לי שאדפים את ספורך הקטן ושאכתוב לך המחיר והלא היה התנאי אשר רק אם אעמוד בו אז תשלח לי את הספור הגדול, והנה עשיתי כדבריך ועל מכתבי זה לא עניתני דבר, ואני יחלתי בתחלה ולא הוספתי להזכירך ואחרי כן החליתי ומני אז עד היום זה שני ירחים חולה הנני ולא אצא פתח ואך לעתים רחוקות מאד אֵצא בעָם. אך עתה כאשר גברה מחלתי והנני מתעתד ללכת לאיטאליא בעוד ימים אחדים אמרתי אזכירך עוד הפעם אולי תשיבני דבר, ואם גם

בפעם הזאת תחריש אז ארע כי אין את נפשך עוד לחשבני בין אוהביך ולא אוסיף, ועד אשר ארע הדבר הנני כמאז.

אוהבך הגאסן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב הארבעים ושנים.

[למ' ד' בראנדשטאטער].

ידידי הנכבד!

נאלמת דומיה כמת בקבר, לכן אהית לך היום כמלאך הדומה ואשאלך: מה שמך? האם לא בראנדשטאטער תקרא, המתלוצץ הנורא אשר החריד את עושי הפלאות מרבצם? ואיה פיך? האם תאמר לשיב עתה מדרך לצון? אבל כבר עבר המועד, בין מתלוצצים חלקך ויעמיקו לך הגהינום עמוק ושם תשב ולבך ידוה על כי לא הרבית לצון עוד יותר, אמנם לשליחות הזאת להיות מלאך דומה לא נבראתי, כי אירא מאד פן תשאלני גם אתה מה שמי ומה אומר אליך? אבל אפחד מאד פן עוד רעה יותר גדולה ממלאך דומה ומהגיהינום העמוק קרוך, פן משכת יד את החסידים אשר בהם התלוצצת והפן ערף לי ולההולכים ברגלי אשר ימאנו לשוב, אך דע כי גם זאת לא תועילך, כי גם אתה תשב אתי במדורת שאול לכל יהיה האחד בגיהנום והשני בגן עדן, וחלקי לא אתן לך בעד כל כפר, השיבה זאת אל לבך ושובה אלי, הנח לחסידים והחסידות ואתה היה נאמן בדבריך אשר דברת, ואם שכחת אזכירך כי בפיך הקדוש אמרת לשלוח לי ספור עוד בטרם תכלה השנה, והשנה כבר כלתה וחדשה באה. עמוד למשפט והצטדק! ואם גם באלה לא תוסר ארע כי

כבר אין לך תקנה, כי היית לתלמיד שנסרתו פאותיו סמי המקה, ובכל זאת לא אניחך כי אוסיף להצר ולהצק לך עד כדי הקאה ושב ורפא לך.

אם הפחד ממוסר מהר להצטדק ועד העת ההיא שלוך לך ולב"ב כברכת הנותן יד לפושעים.

פרץ סמאלענסקי.

מכתב הארבעים ושלשה.

[למ' ד' בראנדשטאטער].

ידידי ואהובי היקר והנכבד!

בבשרתך שבמהרה תשלח את ספורך נתת שמחה נאמנה בלבי, ועל מכתבך אודך מקרב לב, אף כי נמלכתי ויהיה רק לי לשעשועים, כי עד מהרה נתקררה דעתי על דבר הבליעל אשר יצוק בהמליץ, כי הוא משלח ידו מאז, ובושתי מאד כי פתאום לאחר הייתי ודבר קל ונבזה כזה הרגיז רוחי, אין זאת כי אם מחלתי היתה בזאת, אך אחרי שובי נחמתי מאולתי, אבל לך יהגה רוחי אהבה ותודה על כי לעשות רצוני חפצתי אף כי רצוני זה לא היה כבודי.

אני אשב פה עוד כשני שבועות ועל כן אם תשלח במשך העת הזאת שלחה נא הנה, ואם אין שלח לוויען, אך אם כה ואם כה שמחני נא במכתב הנה והשמיעני מתי השלח בצמצום למען ארע לכלכל דבר החוברת השלישית, כי השניה כבר ערוכה.

הנני אוהבך לעולם.

פ. סמאלענסקי.

מכתב הארבעים וארבעה.

[למ' ד' בראנדשטאטער].

ידידי היקר!

אכנך בשם ידידי ואני טרם אדע אם לא כבר הפך לבך לשנוא את השחר ואת יולדו. וכצנינים או שמן המשחית את הנשמה היה בעיניך ברבות הימים, כי שתיקתך כהוראה דמ״א, אשר בלי כל ספק קרבה עת הדדים לבנך או לבתך לעבדך או לאמתך או לשורך וחמורך ותבקש קרבת חסיד נודע בשם, והשחר כמכשול פרוש על דרכך ומי יודע אם לא תבכה ותתמה ותכה על חזה ותתודה על עון שעית בנעוריך ותתן גם אתה יד לפושעים, מי יודע אם לא תדין את השחר הבא לידך לשריפה למען מצוא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם? מי יודע אם לא ברית כרת לעיניך לבלי התבונן אל שפת עבר ואם השמע באזנך מליה נדרת להתפלץ ולהגתר ממקומך? או אולי כבר לשברים „איר בקר" נתת ידך? מי יודע את המי יודע אשר השמיע אתה בקראך את מכתבי זה? בכל זאת זאת לא אפחד ולא אירא ואקראך בשם „ידידי" אולי ישיבך הקול הזה לחיים והשמיעני אף אתה קולך משאול החסידים אשר בה נוקשו רגליך ותאמר הב לי ידך, ראה גם ראה כי הוטא נשבר, אז בעת אשר עוד נאמנה רוחך את השחר התעברתי בך אם נתבא קולך ירתים אחדים ועתה רכו דבריך משמן והמה לא פתיחות. ענני דבר למען אמצא שנית את ידי לשוב ולהתהפך בדברי מוסרי ואתה בסתר עליון תשב ותשחק ותלעג לכל האפיקורסים אשר בין קהלם יחד גם שם אוהבך הנאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב הארבעים והמשה.

[לרד"ק].

ידידי היקר!

על כי קצפת עלי והתרגזת על כי עניתיך בלעג בעת אשר אתה דברת אלי בדבר נכבד, לא אשא עליך עון כי אמנם צדקת אבל גם אני אצדק, כי מה יכולתי עשית אם לא יכולתי עשות? וכן הוא דרכי כאשר אחפוץ לעשות דבר ולא אעצר כח אז אלעג לי ולאחרים, ואתה בקשת דבר אשר לא בידי היה לעשותו. כי לא אוכל נשוא גם המשא לעיפה אשר על שכמי בעיר הזאת ואף כי להניף ידי למרחוק.

ספרך קראתי ובחוברת הבאה אדבר עליו כי הוא נכבד בעיני, שאלתך לתת לך את שתי השנים הראשונות לא אוכל למלא כי אין בידי השנה הראשנה רק י"א חוברות ומהחוברת הראשונה יחסרו העלים מהתועה בדרכי החיים, אבל השנה השניה אוכל לתת לך, ואם תחפוץ בהראשונה כמות שהיא היינו בחסרון התועה מהחוברת הראשונה (וגם היא האחרונה) אז אשלח לך שתיהן.

מתי תחל לכתוב בשפת עבר? או אולי תחפוץ לבקש לך רבנות, כי על כן תתאמץ לשכוח השפה הזאת? הודיעני פשר דבר.

המו"ל את השחר.

ולאות כי גם אני חי הנני, אני לא המו"ל אכתוב האותיות שמי בכתיבת ידי ממש, תלית דין צריך למודעה ולא למודעה דמודעה עד מאה מודעות.

פ. סמאלענסקי.

מכתב הארבעים וששה.

[לפי השערתי נכתב המכתב לס' ד' בראנדשטאטער].

ידידי!

ביום החמישי הרביעי לחוה"פ שבתי הביתה ומצאתי את מכתבך ביד ידידי ה' שילמאנן, מה אומר לך ידידי דבריך נגעו עד לבי כי הכרתים כי המה בני האהובה בני האמת ורב לי רב אם גם אחד ממאה מהקוראים יכיר מעברי זידע מגמתי, אמנם דע לך ידידי כי עקבות דרך איש ישראל גם בך נודעו גם אתה תבחר באחד מהקצות, או חברותא או מיתותא, או כי האבן הזאת תהיה לראש פנה להשפה, או כי תשים קברה, אמנם לא כן דרכי; עלי המלאכה לעשות ולא לנמור, יראו ישרים עבודתי יעזרוני, ילכו אחרי או יעברו לפני אחת היא לי אם אך ישמעו ויעבודו עבודתם לרבים, על דעתי כי הראיתי כי שפת עבר לא מתה היא ודי לי, אך לא בידי להחיותה לבדי מערמות העפר אשר כסו עליה עד הנה איביה ואוהביה, כי אם בעזרת בני תושיה, היה גם אתה כאחד מהם והיה ברוך לי ולהשפה האהובה לשנינו —

שירך מצא חן במאוד מאד בעיני הקוראים —

את השחר לא אוכל להוציא אור עד ר"ח תמוז תבע"ל ובעוד ימים אחרים אשים עוד הפעם לדרך פעמי —

אוהבך פרץ.

ווין אסרו חג —

מכתב הארבעים ושבעה.

[לס' ד' בראנדשטאטער].

ידידי היקר!

צדקת הפעם כי שתיקתי כהודאה דמיא ועל כן לא

השיבותיך כי לא חפצתי להראיב רוחך ולאמר לך, כי שנית במשפטך מאד על דבר השיר הזה, כי אמנם חמודות היה לי וכבר קראנו ומלאנו שחוק פינו מרדכי מיוחס והסדא בר הסדא וכל זקני החבורה ונמנינו וגמרנו כי ראוי הגך להמנות בחברת הנך בני עילאי דחציפין דאמרין וידעין מאי דאמרין, ובסיד הזקנים האלה נגמר גזר דין שירך שיבא בחוברת ו׳ כמשלוח מנות לכל אנ״ש, ומלבד זאת לא יכולתי להדפיסו עד החוברת הו׳ כי חפץ אני לתתו בסוף החצי השנה, כי בטוח אני כי גם טעמו יעמוד בחך הקוראים ימים רבים. אני לא שניתי בו מאומה מלבד חרוזים אחדים אשר היו צולעים, ושלח נא לי לכל הפחות שלש פעמים בשנה דברי תפל כאלה ותזכה לראות פני השכינה כי תַּבְּהֵ את הקוראים להתפלל מתוך שמחה, ותפלתי חזקה לבל תקשה לילד, כי בלי כל ספק כל בניך יהיו זרע של קימא אמן וכן יהי רצון.

הודיעני אם כבר החלות במלאכה חדשה, כי אמנם חמא ועון ופשע ורשע הוא מלפניך כי אך לעתים רחוקות תשמיע דבריך. שירך זה הוא בלי כל ספק הטוב בכל מעשי ידיך בתארו ומשטרו.

אוהבך פר״ץ.

מכתב הארבעים ושמנה.

[למ׳ ר׳ בראנדשטאטער].

ידידי הנכבד!

בפעם הזאת עשית מעשה אשר לא יעשה, כי באת בגבולי ותגנוב חלק שלם מספורי החדש אשר לא ראה עוד אור, ואשר על כן נטל עלי לשנות בו הרבה. אין זאת כי אם בסכך לבי התהלכת ותראה את הרשום בו, כי את כתב ידי

הן לא ראית, ואם ככה אתה עושה לי אז אומר לך היה אתה בעל השחר ובקשני אתה כי אכתוב לך נבלות (נאוועלען בלע"ז) למען השחר.

גם בסגנון שפתך נטית מדרכך אז ועזבת את דרך ההלצה מפני דרך המליצה (הומאר) אשרך וטוב לך! כי אמנם ספור כזה לא כתבת עוד ואני לא פללתי כי תכתיב בסגנון כזה ותצליח במעשך כאשר הָראיתי לדעת עתה. הספור כלו נחמד מאד אולי הרבה יתר מאשר תחשוב גם אתה, רק כי חטאת לדרך הארץ בתתך את העלמה בת רחנים לדפוק על חדר המטות אשר בו שכב עלם ולבוא החדרה, הן לא שולמית הצנועה (לפי דברי גראַטץ) בשיר השירים היא בת נדיב אשר תסובב בשוקים וברחובות לבקש את האהבה, ועל כן תמחול לי אתה ובנך הד"ר אלפסי כי לא אתן את העלמה לצעד על הסף פנימה, רק תדפוק והוא יצא אליה, כי בדברים כאלה לב אבן לי ולא אחוש ולא אחוס על האוהבים, ואף עוד זאת אעשה להדאיב נפש האוהבים, כי לא אתן את השר אביה לתת אותה כרגע אל בחירה כאשר עשית אתה בטוב לבך כי אם אאריך עוד אפי מעט, ואם בין כה וכה ימותו במחלת האהבה תהא מיתתם כפרתם. מהדברים האלה תבין כי בשני מקומות אשנה מעט; אך מעט, כי השפה נקיה היא בפעם הזאת. אבל זאת עלי לגלות לך כי ספורך יודפס בסוף השנה כי אין עוד מקום בהשחר לכל השנה, ורק יען כי הספור מצא חן בעיני אאות לתת בוגין וחצי יותר בחוברת אחת וזאת אוכל עשות רק בחוברת האחרונה אשר היא תהיה למופת להתחתמים על להבא. לוא שלחת את ספורך לפני ירח ימים כי אז יכולתי עוד לתתו מבלי הוסיף על מספר העלים, אשר על זה ארציא מכיסי כחמשים פלאר. ואבקשך לבל הדחק את השעה. ועוד הפעם אומר לך כי כספור הזה עוד לא כתבת מעת כתבך.

הנני שלח לך למנחה את צל צלמי תל צלם הרעי'

אשר כתרתי כה ואשר בעוד שבועות אחרים נדיע לכל כי התקשרנו.

אוהבך הנאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב הארבעים ותשעה.

[למ' ד' בראנדשטאטער].

ידידי היקר!

לעת עתה אין לי אלא לשמוח בשמחתך כי בני הבכור לא הגיע עוד פרקו להנשא ואשתי לא ילדה עוד בן תשיעי, גם לא אשכח לאכול לחמי ולא אכתיב, וכפי הנראה הנחתי שתי המלאכות האלה לך ואני אתעסק בכלכלת הבנים אשר חנני ה' עד כה.

שמחתי באמת כי תכתוב ספור חדש. החוברת הראשונה מהשנה העשירית הופיע בקרב ימים כי כמעט הוכנה ואתה מהר במלאכה.

ספרך מצא חן בעיני במאד מאד ובעיני אחרים יש חלוקות הדעות. לוא היה הספור הזה הראשון אשר כתבת כי אז הרעשת בו את העולם, אבל שמך כבר יצא בארץ ועל כן התובה על המבקרים לבקר. אך באמת הכל מודים כי בשפתך עשית חיל בספור הזה הרבה, מאשר בכל אשר כתבת עד כה.

יע"ס קרא את ספורך עוד בכת"י ועתה הנהו בלונדון אך שמע ושחק: זה לפני שנה קם שטן ליע"ס ויוזעפ"י שמו, הוא היה מורה ומטיף לפנים פה במאריעהילף ואח"כ נשתמד ויבקש לו כהונת יע"ס ויכתוב עליו מרורות כי הוא לא הדיח עד היום אף נפש אחת מישראל וכי יתעסק בדברים של מה בכך כהעתקת שעקספיר וכאלה ויצלח בידו

להדיחו ולרשת מקומו. אך זה האיש יוזעפי נודע לאיש אשר משחתו בו במאד מאד וכל התועבות הכתובות ואשר לא כתובות קיים לשמו ולשמה, ובנא ספורך אמרו כלם כי יוסף הוא יוזעפי ועליו כוננת דבריך וישמח יע"ם וכל אוהביו מאד על הדבר. מאת ה' היתה זאת! אם לדאבון נפשי לא אוכל לברכך במלכה הנה למצער אברכך בשמורה כשרה לחג הפסח הנשא אלינו על כנפי השלג. שמחתי בבשורת הצלחת ידידנו הרופא ד"ר ראלצאפפעל ומי יתן וישנה חיל בעירך ותמצא ידו לרפא את הרב אשר בעירך ואז אבקשהו כי יצעידהו למלך בלהות ויבצאו העניים מצה בזול מן הרחיים של אש.

בדבר פויסם כתב לי צוקערמאן זאת וגם אני לא אאמין בזאת ובכל זאת טובה הקמיע אשר כתבת, ואני אחפוץ באמת להוציא את הספורים והשירים אשר באו בהשחר שנית לאור בתבנית תהועה. ועוד מעט ואחל בקבורת חמור ומיב היה לוא יכולתי להודיע כי אחל במלאכה.

אוהבך הנאמן.

פ. סמאלענסקי.

מכתב החמשים.

למ' ד' גראנדשטאמער.

ידידי!

ככהן אז כאל עליון אכפר פניך על כל פשעיך, אשר פשעת ומרדת בי עד הנה בשומך מחסום לפו פיך ולא ערכת אלי לא תהלה ולא תפלה גם הקלותני עד לבלי הרפני זה כמה, כל אלה אסלח לך אחרי כי הקרבת לי אשכר אשר שם קטורה באפי ועלה כליל על מזבחי, ספורך זה נעלה על כל אשר כתבת

עד היום בשפתו ובמשטרו ואחרי אשר קראתיו אמרתי לולא הייתי סמאלענסקי כי אז חפצתי היות בראנדשטאֶטער, שמח שמחתני בו כה ישחק רוחך בתתו לך יצורים חדשים למען תלד ולא לבהלה.

בחוברת השביעית אדפיסני כלי, אף כי גדול היא מן ההולכים לפניו, ואתה לך בכחך זה ומהר להביא ברכה חדשה, אך רק בספורים כי בהם ידך רוממה.

השמן מיללער לא קרא את ספורך כי אחרי אשר שמע מפי כי טוב הוא אמר כי יחכה עד אשר יראנו באותיות מתכימות, וכן אעשה לכל המאמרים אשר יישרו בעיני ורק כאשר אספוק אם לקרב או לרחק אז אשאל בעצת בנ"י, אך תחת היה לשמן לך יהיה עתה למליץ כי יכתוב כעת מאמר בשפת אשכנז אודות מאמריך וגם הספור הזה יבא בקהלם. הערץ דיא הערץ וואס ווילסט דוא נאך מעהר.

מאמרו משפט הרוך הרעיש את עולם הקוראים עברית עד כי רבי זכריה פראנקיל אמר: נור פאן איינעם לעססינג האָמטע איך עס ערוואַרטעט. אך החלק השני טוב מהראשון.

שלח לי את החלק האחרון מנראָטץ כי עתה הגהו דרוש לי עוד יותר מאז.

ועוד הפעם אשביעך בשם כל הקדושים מגאליציה, ובשם כל האוהבים והאוהבות מכל התבל כלה, ובשם כל הקוראים עברית, ובשם השחר ובשמך ובשם השמן מיללער כי לא תניח את העט מידך עד כי אם שלחת לי עוד מאמר אשר ישמח לבי בקרב ימים ואל תחרש עוד לבל תהיה כצדיק שב מצדקתו.

הנני אוהבך הדו"ש ומברכך מיט איינעם כשרן פסח.

פרץ סמאלענסקי.

מכתב החמשים ואחד.

[למ׳ ר׳ בראנדשטאטער].

לא ידידי!

כי איך ידידי אקראך יאתה הכיתני פוצצתני, פוררתני ותאמר להשכיחני בחיי בספורך זה אשר לא יצלח לכל מלאכה, כי איכה אוכל להדפיסו בהשחר ויבאו כל הקוראים המפשים ויאמרו כי עוד לא בא כבשם הזה בישראל ואני אוכל לשמוע כאלה ואחריש? ובכל זאת נאלץ הייתי להדפיסו בהשחר פן יראה אור הספיר הזה גם בלעדי השחר, אוי לי אם אקבלנו ואוי לי אם לא אקבלנו. אך דע לך כי מידי לא ינקה ותדע את תנואתי אם תוסיף לכתוב ספורים כאלה אשר עליהם יאמרו הקוראים כי טובים המה מאד, כי אז אחרץ. ואף כי אין עתותי בידי לא ביום ולא בלילה בכל זאת אוסיף לכתיב ספיר ואתאמץ לחלק אתך בהתהלות, כי לא אוכל להת אותך לרשת אותי בחיי, לא אוכל, וצר לי מאד כי לא אוכל לקלל, כי לוא יכולתי לעשות כזאת כי אז קללתיך קללה נמרצת על כי באת בגבולי ובפעם הזאת נתתה עלי ידך מאד מאד. אבל מה יועילו לי כל דברי מרגים תעלא בעידניה סגיד ליה, השעה משחקת לך ואם גם הקנאה תאכלני הוא טוב טוב כי אחריש ולא אגלה לבי ואיטיב פנים לך כאוהב נאמן ואדבר באהבה ואומר לך: כי ספורך זה לא רק נעלה על כל הספורים אשר כתבת כי אם אין ערך ויחוס ביניהם, כי בספור הזה לא ילד שעשועים נחזה כי אם נטע נעמנים, והוא ישגיב שמך לעד כי בו הגדלת לעשות גם בהענין גם בהשפה ומאד מאד רותה נפשי שמחה (כביכול) בקראי בו עד תמו, מלבד הפרק האחד אשר לא יתן עוד מנוחה לי והוא פרק השיחה בין עיבדיא והמוסר, ועוד לא אדע איך אעשה בו.

הספור יחל לדאבון לבי כחפצך בחברת השביעית והנני מהיום והלאה.

אורבך הנאמן.

פ. סמאלענסקי.

ואתה כאויב נאמן תתאמץ בלי ספק להעלות אפי מהיום והלאה בכל אשר תמצא ידך.

מכתב החמשים ושנים.

[למ׳ ד׳ בראנ־שטאמער].

ידידי!

אף כי כבר כתבתי לך והשמעתיך משפטי על אדות הספור „הנפלאות" בכל זאת לא אבלא שפתי מהשמיעך עד הפעם כי נפלאות עשית בו והוא נעלה על כל הספורים הקטנים אשר נכתבו בשפת עבר עד היום. במכתב לא הראיתי אתו לאיש כי חפצתי לשמוע משפט מפי היודעים ולראות אם במשפטי אני כן ישפטו המה. והנה אתמול ביום השבת כאשר באו אלי רעי ואיש איש תהלה בפיו עד בלי די, לוא שמעת כי אז פחד ורחב לבך לשמועה, כי בשפה ובדרך הספור השכלת עשו במאד מאד, והן אתה ידעת נפשי כי כאשר אתרוץ משפט לרעה, כן לא ירגיע רוחי עד אם נתתי תהלה לאשר יאתה לו, וכמעט צר לי כי נדפס הספור בהשחר ולולא זאת היה לאל ידי להלך על פי פלך בידיעת ספרים. אמץ ידיך ואל תרפה פן יקרך עון כי יש לאל ידך לעשות לך שם עולם, הן תבין הגיגי ולא ארבה דברים.

אוהבך בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי.

לדאבון נפשי לא יכולתי להדפיס יותר, והנני נכון לשלוח לך שתי חוברות למען תתן אתן לאשר ישר בעיניך; וליתר האנשים אשר אמרת הן אשלח את החוברות ואין חפץ להם בעלם.

מכתב החמשים ושלשה.

[לס׳ ד׳ בראנדשטאטער].

ידידי יקיר לי!

שמח שמחתני בדבריך, אף כי לא לזאת קויתי. אני אמרתי כי כבר גם החוברת הי״ב בידך ואויתי לשמוע משפט הספור ולא הסוס אשר ירכב עליו והספור הוא בחוברת י״ב, כי על כן אבקשך מאד לשוב ולחדש דבריך בהתיסך לקרוא והשמח שנית נפשי כאשר שמחתני במכתבך זה באמת.

כי הכרת למי התשובה לא יפלא בעיני, כי אחרי אשר רק אתה ואני נכתוב ספורים יכרעתך כי לא אתה כתבתו ממילא מובן כי לי הוא, וגם בסגנונו בכלל נקל להכיר את אביו, כי לא יכולתי למשול ברוחי לְשַׁנֵּק. בתחלה עלתה מחשבה על לבי לכסות פני הסגנון במסוה עד לבלתי הכירו ואולי גם מצאה ידי לעשות זאת, אך שבתי ממחשבתי זאת כי למה אשחית בעבור הסתר פנים? ובכל זאת קראו אחדים את הספור ולא הכירו כי לי הוא ויאמרו כי הכותב כתבו על דעת בעל השחר. והסבה אשר נתנה בלבי החפץ להסתיר את שמי זאת היא, אני יחדתי מקום בשלשת החוברות לספורך ועל כן חלקתי את הירושה עד חוב׳ ט׳ ואחרי כן כאשר לא שלחת את ספורך הייתי כמתעתע כי לא יכולתי להחל בחלק ג׳ הירושה בחוברות האחרונות מפני לזות שפתים, והדבר הזה עִצֵּב אז את רוחי מאד ימים אחדים עד כי אמרתי לנפשי: הנה אכתוב ספור

לשלשת התובהות ולא אקרא שמי עליו והיה לי שלומים לספורך, ולקרוא שמי לא חפצתי, באחת: לבל יאמרו כי אך אני לבדי אכתוב את השחר כאשר יאמרו גם בלעדי זאת, וזאת שנית כי לא טוב היה בעיני לתת ספור אחר בעוד אשר לא כליתי את הירושה, ובניתי אז בלבי בנין ספור מלא הוללות ושחוק וסכלות אך כאשר קרבתי אל המלאכה לכתוב אמר לי לבי לא עת שחוק והוללות היא. ערב ת"ב היה יום השבת ויצאתי לבדי לשוח ואחשוב לכתוב ספור מענינא דיומא וכאשר שבתי לעת ערב הביתה כליתי את המלאכה בלבי וממחרת ביום ת"ב כתבתי את הפרק השלשי מהספור וביום שלאחריו את שני הפרקים הראשונים, ואע"פ שהפרק הראשון יגלה את כותבו בדברים ברורים בכל זאת הסתרתי את שמי מפני עוד טעם מספיק, כי לולא עשיתי זאת כי אז לא נתן המבקר את הספור לעבור, כי על כל אשר אכתוב אני יפקח עין שבעתים. ——

ועתה אשוב ואענך דבר גם על דבר הסוס אשר לפי דבריך יבעט בך ולא יתנך לשבת על גבו. השאלה ששאל בן הגרי ומה לעשות? שאלה נאמנה היא, אך לא עלה על דעתי לתת פה תשובה כהלכה על זאת כי אם רק חפצי היה לתאר לנו את בני הנעורים והגיוני לבם לפני הרעש ואחר הרעש; לכן היה חפצי ולא להתפלסף, ועל כן נתתי לפני כלם דברים כאשר יאתה להם, ולוא חפצתי לכתוב פה תשובה כהלכה בכלל ופרט, כי אז לא בפי התלמיד צעיר מבית הספר שמתי דברתי, כי אם היה לאל ידי לצות על הסופר בעצמו ובכבודו כי יבא לפנינו וישמיעני עצמותיו, ובספור בקשתי להראות כח המקרים ופעולותיהם על הלב ולא כח לב איש הרוח המסתתר ועין לא תחזהו בספור. לקוראים את הספור כמו לרואים במחזה עלינו להראות את הפעלים ולא את המסתתרים. אולם אחרי כל אלה דע לך כי התשובה אשר השיב בן יעקב בשם האופה היא חזקה כמצודת ברזל והיא כוללת בתוכה כל התשובות,

אתה תאמר כי מקרי החיים הורו את החסיד ואת המוכר יי"ש וכאלה ואף אני אומר כן ועוד אוסיף לאמר: הניחו להם לעשות כפי אשר הורום המקרים ואל תבקשו לשנות פניהם ביד רמה*) כי הלא זה הוא דברי מאז כי זמורת זר נטו על אדמת ישראל ויקראו לה בשם השכלה והיא היתה למשוכת חדק, כי כל עוד אשר אין בידינו מסלות אצילי הארץ ורוזניה, כל עוד אשר רק בזעת אפנו נמצא להם, חלילה לנו מרפה ידי העם מבקש מחיה באשר ימצא, אין כל חטא ואשמה בכל משלח ידיהם, והחטא תלוי בפקידים אנשי און המעותים משפטי הארץ ואשר יחמסו את אונם והונם, ואין חטא גדול ליהודי בלתי אם ימשוך ידו מהרוח, כי את נפשו ונפשות ביתו הוא חובל; כלם יתאספו יחד לחמוס את היהודים, וגם משפטי הארצות אשר בהן משפט אחד למראה עין יחמסו משפטם, ובעת אשר בכל עם הארץ נשלם מס ואולי עוד יותר, ילעיטו בהמס הזה את שרי הצבא ורוזני הארץ ובכלם אין יהודי, ובעת הזאת ימשיך היהודי את ידו גם מראות שכר לעמלו! יען כי השכר ההוא לא ימצא חן בעיני אחד מהמשכילים! תורה אחת היא לאדם לעמוד על נפשו, ולתורה הזאת לא נצרך בלתי אם להעביר ממשלת ההשכלה והחנופה מקרב הארץ. מה לעשות יורונו מקרי החיים, אם ייטיבו לנו אז נהיה טובים ואם ירעו עלינו החובה להיות רעים לצוררינו למען ניטיב לנפשנו.

בימים האלה אכתוב מאמר על הדבר הזה וב„הירוש:" דברתי ברחבה.

ועתה אבקשך שנית כאשר תבוא החוברת הי"ב לידך לשוב ולכתוב לי משפטך כי אך אז יהיה משפט שלם ודע כי תמידות אתה לי לעד.

---

*) רק ביד רמה כאשר עשו המשכילים, כי לכתוב ולהורות יש להתלונן בלי-ספק מותר וגם חובה היא, ולא פה המקום להאריך:

את ספורך אם תחפוץ תוכל לשלוח ואני אשלח לך אחרי כן עלים להגיה ותוכל להוסיף ולגרוע.
בעוד ימים אחה"כ תצא החוברת הא'.
אני אגור פה עוד כששה שבועות.

אוהבך הנאמן.
פ. סמאלענסקי.

מכתב החמשים וארבעה*).

[למ' ד' בראנרשטאמער].

ידידי היקר!

הנני שולח לך בזה את הספור בפני עצמו ואבקש מאד מאד להודיעני בבירור למתי אחכה על ספורך, כי עלי לעשות סדרים ולפנות לו מקום, ודע כי החוברת השלישית עתה תחת יד הפועל.

אתה כתבת לי כי „המליץ" תחת ידך הוא, הראית בנומר ה' במאמר... סכלות שהיא נבלה על דבר הספור „נקם ברית" הוא נוכח כי על פי התפץ אשר ישור עתה בכל ארץ רוסיא לצאת מן הגולה נחוץ היה כי יכתבו ספורים ברעיון הזה, והנה לפניו הספר הזה, אך לפי דברו אין סופר עברי בתוכנו אשר ראוי יהיה למלאכות זאת, וגם הספור הזה אף כי לפי הנראה מטרתו לרעיון הזה, אך הוא לא יצלח, יען כי הברואים בו אינם חיים והמה מדברים כמו מעל הבמה. אמת הדבר כי הוא לא קרא עוד רק הפרק הראשון, אך הוא יבין כבר כי כל הספור כן יהיה ועל כן עצתו כי יבקשו מאת הסופר הרוסי לעוואנדא כי יכתוב ספור כזה, ולדברים כאלה יתנו מקום בראש! הן ראשית דברו דברי בליעל הוא, כי יאמר כי אין בסופרים העברים איש אשר ראוי יהיה לכתוב ספור כזה, לא אדבר

*) מכתב ז' ואחריו מכתב מבראן.

סמני, יען כי כתבתי ספורים אחרים, אך אני אשר העירותי את הרעיון הזה בעוד אשר כלם היזים שוכבים הזו ועתה היה הרעיון לירושת העם כלו עד כי גם פתים ירוצו אחריו, אני אינני ראוי לכתוב ולעיואנדא ראוי הוא! ואחריתו הוללות וסכלות: המדברים המה לא אנשים חים יען כי ידברו כמו מעל הבמה, ומעל הבמה לא אנשים חים ידברו, הן דבר זה ידוע הוא. והמה כמו ידברו מעל הבמה, בעת אשר באמת כן הוא כי מעל הבמה ידברו כאשר נקבצו להתיעץ מה לעשות וכל אחד יביע דעתו, ומהפרק הראשון כבר ידע כי כל הספור כן יהיה, ובדבר הזה הנני רואה רק מעשה הנבלה אשר יעשו לי אלה המכתבים מני אז, המה יבקשו אך להשכיח שמי וספרי ואם כי לא יצליחו בדרכם בכל זאת ישחיתו הרבה. אולם עד הנה לא שמתי לב לנבלה הזאת ולעגתי להם, לא כן עתה אשר כל מוצא למחיה מעמל כפי אין לי ועיני נשאות אך אל ספרי, עתה לא עת שחוק היא לי בראותי כי אלה אשר יגנבו דברי, ואך תורתי בפיהם, רק יוסיפו עליה מאה פעמים להג הרבה ותפל, כי אלה יהבשו פני בממון למען יוכלו לגנוב יותר בכל, עתה עת לעשות דבר מה. והנה אם קהותך בידיך אז אתה ולא אחר הנך ראוי לכך לגרש את הצללים האלה פעם אחת, כי אם תכתוב מאמר אחד בהמליץ על אודות הספור הזה אז תסתום כל פה, זאת ידעתי נאמנה, כי דבריך נקראים באהבה וחבה יתרה, והמליץ ישיש עליהם כעל עפרת זהב, ואם תעשה כזאת אז תיטיב לא רק לי כי אם להשפה ולהקוראים כי אם תציל את הפוכחים על שתי הסעיפים מרוכסי המכזבים האלה, הנה את רוחם תציל לבל ישעו עוד בדברי שקר, ולך תהיה צדקה עד עולם. הן ידעת את כל התהלות והתשבחות אשר פזרו לי בשפות שונות ואל אלה לא אבים, רק אם בשפת עבר תדבר משפט, רק משפט אבקש ולא שקר כי אז תיטיב לי ולספרי מאד, לכן אם עתותיך בידיך אתה האיש אשר

דבר גדול מסר המקרה בידו לעשותו, ואם תחשוב בדבר הזה בלב מתנה אז תוכח כי הדבר הזה גדול הוא מאד. כי לא בלב המון הקוראים עליך לשבות שבי, המה כמעט כלם יעריצו את ספרי אולי עוד יותר מאשר יאתה להם, רק להשתיק קול כלבי רחציפין, אשר יחרישו אזנים בצעקתם, הנך נקרא לדבר הזה, ואת ידי תחזק לעבודה ובעת כזאת הנני צריך מאד לחזוק — אולם אם לא תוכל עשו כדבר הזה, הנה זאת אבקשך כתוב לי בדבר הזה מכתב ואני אריצנו אל בעל המליץ ובמקום שאין דגים שם גם הברמן כדג יחשב.

מהר נא ידידי וענני דבר על כל אשר שאלתיך ומה גם על דבר כפורך אשר כבר כלו עיני מיחל לו.

אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

מכתב החמשים וחמשה.

[לישכר בער הלוי איש הורוויץ].

ידידי היקר והנכבד!

שמחתי מאד על מכתבך כאשר שמחתי על שירך, אשר נדפס בחוברת ז׳, כאשר כבר הודעתי לידידנו המשורר יל״ג ועמני אז לא שמעתי ממנו דבר אף כי שאלתי אותו בדבר הנוגע לו) ואם לא ראיתי פניך בווילנא לא בי האשם, כי בתחלה לא ידעתי כי שם מושבך ואחרי כן שמעה אזני כי אתה ראש מרי.י, כי קנאת קנאה גדולה לבן מנחם, גם הזהירוני לבל ארצה עמך פנים פן תתרפני על פני, גם כי בביאליסטאק אחור לא נסוגותי, כי אוהבי בן־מנחם הקדישו קנאים וגם אותי קבאו לבא עמם וכאשר דברתי

אך שעה על הדבר הזה נענעו כלם בראשם ויאמרו: חרשות שמענו הפעם ועד הנה שגינו, והמחמירים אמרו: דבר זה אין מגלין אלא לצנועים אבל לא לעם הארץ, ואני אמרתי כי לא תמיד את צנועים חכמה ואת עם הארץ בערות, ול״א הקרה אותך המקרה לפני כי אז לא נסוגותי אחור אבל לבקשך למען התגרות מלחמה בעת אשר רגעי היו ספורים מאנתי פן יאמרו כי גם בפי אכ״ת ואדיח כאשר בעמי, וכאשר כן היה לי אחרי דִּבְרִי כשתי שעות את הסיפר הנכבד בעיני מאד את ה׳ לעווּאנדא. ובראותי ממכתבך כי שקר ענו בך וכי אהבתך לבן־מנחם לא הקימה אותך לאויב לי ישמח לבי מאד להשיבך דברי אהבה גם לבקשך לעבור עמי בעבודתי ואני לא אחשוב לך לעון אהבתך לבן־מנחם, כי כל איש ארון לאהבתו ושנאתו, רק אם לא יכוף אותן כגינית על אחרים.

הנני שלח לך בזה את שירך נדפס.

והנני אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

מכתב החמשים וששה.

[לנ׳ סאמועלין].

ליעבער פריינד!

איך וויל דיא בעדינגונגען אנגעהמען וואנן פאנגט אן דאס בלאטט צוא ערשיינען? צום איבערזעטצען אוים דעם געדרוקטען איזט נור דער „גאון ושבר" אונד דיא קליינען נאוועללען געאייגנעט. דער „גמול ישרים" איזט אנטיפאלניש אונד דער „קבורת חמור" אונד „שמחת חנף" צו יידיש. איך וויל הינגעגען אייגענס פיר דיעזעס בלאטט נאוועללען אונד ראמאנע שרייבען. נאטירליך פאם רוסישען

לעבען... פאר דער האנד נעבען זיא דיא קליינען גאוועללען, ביז אין איין פאאר מאנאטע האבע איך איינען נייען ראמאן פערטיג, אונטערדעססען קאנן איך אייך היע אינד דא פעלליטאנס שרייבען, בעריכטען זיא מיך נור זא באלד אלס מעגליך וואנן דאס בלאטט צוא ערשיינען אנפאַנגט.

ווענען דיא פרנס איז מיט דעם עזעל שווערער ניכטס צו שפרעכען, היינגענען זאלל זיא היער איינען אנקעל ביק האבען מיט דעם יא איין ווארט צו שפרעכען זייא.

איהר אויפריכטיגער פריינד פ. סמאלענסקי.

מכתב החמשים ושבעה.

[לנ' סאטועלי].

ליעבער פריינד!

פיר איהרע מיהע דען בריעף אן ה' אליפאנט צו איבערזעטצען אונד מיר בעשייד צו ערטהיילען מיינען הערצליכסטען דאנק.

דאס וואס העררר אליפאנט איהנען געזאגט האטטע, שריעב ער מיר שאן פארהער וואס זיא אין בעצוג אויף דיא אויסוואנדערונג נאך אמעריקא בעפירכטען, דאס בעפירכטע אויך איך אונד העררר אליפאנט זעלבסט. אין איינעם גראָססערען בריעפע אן מיך שפריכט ער זיך ענטשיעדען געגען דיא אויסוואנדערונג נאך אמעריקא אונד נור פיר פאלעסטינא, אונד צוואר אויס דעם גרונדע, וויל זיא דארט מיט איהרען נאטיאנאלען אונד רעליגיאָזען געברייכען ניכט ברעכען וערדען אונד זא איין גאנצעס בילדען, וואָהרענד זיא אין אמעריקא נור דיא צאהל דער היזיגער פערמעהרען וערדען.

סים מיינער ארביים שמעהם עס זעהר שלעכט, דיא פאלקסמינא אפפער, איינע ענטבינדונג מיינער פרויא, איינער האלזקראנקהיים, דיא איך דורכגעמאכט האבע יעצט איינע קראנקהייט איינעס מיינער קינדער היעלט מיך זיים 3 מאנאטע פאן יעדער ארביים צוריק, איך וויל טראכטען מיך דאראן דאך צו מאכען.

דאס ווערקכען, פינף באגען שמארק, עלעגאנט אויסגעשטאטעט ווירדע זיא ביילייפיג 150 פלאר. פיר 1000 עקזעמפ. קאסטען, ווענן זיא אבער ביישפיעלס 2000 דרוקען ואלטען, ווירדע עס דיא ביללינגער קאסטען ד. ה. דיא ערשטע ווייטערן טויזענד ביסלען אונגעפעהר 50 פלאר. זא דאס 2 טויזענד 200 פלאר קאסטען ווירדען. איך צווייפלע אב מאן איינען פערלאגער דאפיר פינדען ווירד. איך בין גערן בערייט פיר דיא אויסארבייטונג דעס ארטיקעלס נייא העבראישע ליטעראטור איהנען מאטעריאל צו ליעפערן.

איהר איפריכטיגער פריינד.

פ. סמאלענסקי.

מכתב החמשים ושמנה.

[למ׳ קאמיאנסקי].

ידידי היקר והנכבד!

מאמרך כבר נדפס אך אין תקוה כי יבוא בהיתר לרוסיא ואולי אוכל לשלחו לקיעוו ומשם תשלחנו לווארשא לספחו להשאר, ואם אין נטל עלי לשלחו לפעטערסבורג, ועל זאת תעלינה הוצאות לא מעטות.

טוב תעשה כי לא תרחם שמך עליו. הוא נכתב טב מאד.

צר לי מאד כי לא תבא הנה כי עתה יש לי תקוה לעשות עסק גדול בדבר הדפוס, ועל בראָג יכול נוכל להטות דינו לקנות במחיר היותר טוב לנו, ולמה זה תשב תחתיך ולא תשום לבך לכונן ביתך!

אוהבך הנאמן ודו"ש בלב נאמן.

פ. סמאלענסקי

בשבוע הזה נגמרתי מחברת בשפת אשכנז על דבר היהודים ברוסיא, בה אדבר משפטים גלוים את חכי"ח ואת המחברת אניש בכת"י להחברה ודבר מה תשיבני ואז ארע איך לעשות דבר אשר ממנו תצמיח באמת תשועה.

מכתב החמשים ותשעה.

[למ' קאמינסקי]:

ידידי הנכבד!

על שאלתך בדבר מאמרך אענך, כי מאמר כזה יוכל להופיע רק בהוספה, יען כי הצענזור בווארשא לא יתן לו מעבר ואאלץ לשלחו בדרך פעטערסבורג, אשר שם יתן הצענזור לעבור את כל אשר אחפוץ, ואם בהוספה תתנהו אז אוכל לספחה אל כל חוברת המוכנת לצאת תכף ומיד.

אני כתבתי מאמר גדול בהשחר (וכבר נדפס) לחוברת העשירית על אודות חברת כי"ח וישוב ארץ ישראל, אשר אקוה כי הוא יעשה ויצליח, וגם ספר זכרון אכתוב כיום בשפת אשכנז, אשר אשלחהו אל כל החברות פה, פאריז. ברלין ולאנדאן ואבטח כי דברי לא ישובו ריקם.

עתה אבקשך ידידי לשים לב לדבר אחד לטובתי, והוא אולי תמצא ידך להמציא לי מארצך אחד או שנים מבני

העשירים לחנך בביתי, אני שכרתי לי דירה גדולה ויפה מאד ויש לי שני חדרים מיותרים ועל כן נגמרתי לאסוף אלי שני חניכים, ואם יבקשו כי אלמדם שפת עבר ואשגיח על הלמודים טוב יותר, שים לבך לדבר הזה.

את ההוברות אשר אמרתי לך אז הדפסתי ואך אחכה עד אשר אספת עליהם גם המאמר החדש ואז אחלקם חנם.

מה שלום רעיתך ובתך? השלום לך ומתי תחשוב לבא הנה?

אוהבך הנאמן
פ. סמאלענסקי.

אם תבא הנה אציע לפניך עסק אשר בכסף מעט נוכל להצליח בו מאד.

מכתב הששים.

[למ' קאמיאנסקי].

ידידי היקר!

אל תתמה עלי כי ידי לא תמהר לעשות חפצי כי אמנם לא תוכל לשער בנפשך את רב העבודה העמוסה עלי כעת, עד כי לא אנוח אף מעט מעבודתי אשר רבתה למעלה ראש, ואני אמרתי כי בדבר הנוגע להמ"ע כבר כתב לך ידידנו זאלקינד, אשר בקשתיו כי יכתוב לך דבר ברור על אפניו, אחרי כי הוא יודע הדבר כמנו ויחדו עם עוד איזה אנשים נועץ כפעם בפעם בדבר הזה, אשר עוד לא נגמר בינינו, ותיכף ומיד כאשר נגזר אמר נודיעך.

בדבר בית הדפוס אין לדבר עם בראָג, כי אף במחיר עשרים ושנים אלף עוד לא אדע אם ימכרנה כעת, אחרי כי המלאכה מרבה פה, ובדבר בית דפוס חדש אי אפשר

לכתוב במכתבים, כי על כן נחשוב הדבר עד באך הנה.

את החוברת החמשית בלי ספק כבר קבלת ואת המאמר מהחוברת הששית הנני שולח לך כעת. אולי הראה את ידידנו המשורר יהל"ל הודיעהו נא כי התחלתי לתת את שירו אלחנן בחוברת ו׳ ויבא בז׳ וח׳ וט׳.

את מאמרך לא מצאתי אף כי חפשתי חפש מחפש, ואולי יש בידך העתקה ממנו שלחנו ואדפסנו.

משלשת מאמרי הדפסתי חוברות מיוחדות למען הפיצו ברוסיא. קח עליך המלאכה להפיצן ואני אבקש רק מחיר הניר והפארמא ולא יותר.

והנני אוהבך הנאמן בבריתך

פ. סמאלענסקי.

המכתב הזה נשלח לך זה כעשרה ימים וישב לידי מהגבול. בלי ספק הבינו כי עלים נדפסים בו, ועל כן הנני מוסיף ושולח אותו לך ואתן בו רק המאמר מחוברת ז׳ ואת המאמר מחוברת ו׳. בלי ספק תקבל את החוברת בעוד ימים אחדים.

ח"ש ושלום רעיתך ובתך ומברכך בשנה טובה

פ. סמאלענסקי.

זה עתה בא מאמר לידי מה׳ ליליענבלום אשר אתנהו בחוברת ח׳.

אני לא אשלם כעת דמי הפארמא למען יבא המכתב בטח.

מכתב הששים ואחד.

[למ' קאמיאנסקי].

ידידי היקר והנכבד!

צר לי מאד מאד כי לא נתראה פנים בטרם תשים לא"י פניך כי רבות היה לי לדבר עמך, ולפי דעתי נחוץ הדבר מאד כי תבא הנה בתחלה.

חקירות ודרישות בדבר א"י נעשו למדי ועתה רק עת לעשות הוא, ולמען לדעת לעשות נחוץ מאד להתיעץ בתחלה, וידוע תדע כי עוד רב יתר מאשר יוכלו אחינו לראות ברכה בעבודת האדמה יוכלו לעשות ולהצליח שם בפאבריקען ובמסחר ועל הדבר הזה ראוי לפקוח עיני בעלי הכסף.

הנני כותב היום מכתב לה' לאזאר בראדסקי וגם להד"ר מאנדעלשטאם אכתוב בשבוע הבא.

בדבר מסעי ללאנדאן לא ארע עוד דבר, כי אחכה עד אשר ישמיעני האדון אליפאנט מה עשה בקאָנסטאַנ־טינאפעל. אבל גם אז לא ארע איכה אסע. מאליפאנט לא אקבל כסף הנסיעה ומרוסיא עוד לא התעורר איש לשלוח את הכסף, אף כי רבים מחכים על הנסיעה הזאת. לוא נשלח לי הכסף מרוסיא, וזה נחוץ למען הראות כי המה בעצמם רוצים זאת ומבקשים את הדבר כי אז אולי לא חכיתי והלכתי בתחלה אל אליפאנט לקאָנסטאַנטינאפעל ומשם לא"י כי נחוץ הדבר מאד מאד כי אהיה [עומד] על גבו. הוא השמיע קבל עם פעמים רבות כי על דברי ישען ויקבל באהבה עצתי ולוא הייתי עמו כי אז אולי כבר יצא הדבר לפעולה, אך למי נדבר? אני לא אבקש כסף מאיש, והיה אם לא יתעוררו מרוסיא לשלוח לי את הכסף הדרוש אכבד ואשב

בביתי, כי מה אוכל לעשה עד ולא עשיתי ?

את ההוספות שלחתי כחפצך .

הנני אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

אם כלה ונחרצה היא ממך לנסוע רק דרך אדעססא אז תמהר לכל הפחות להודיעני מכל אשר אתך מא"י במכתב למען אדע מה לעשות .

מכתב הששים ושנים .

[למ' קאמיאנסקי].

ידידי היקר והנכבד !

דברי העוכר פ' כבר הגיעו עדי וארנז תחתי אך לא השתוממתי על השמועה, כי הן מאז ומקדם אך צורר ושונא ישראל הוא, ומעודו לא הש מכאוב עמו ומעודו לא הרים תרומה לעזרת ישראל ורק כפו הרימו למעלה, ולאסוננו הנה זה דרכנו תמיד לשאת עינינו אל אילי כסף אף כי ינגחו אותנו בקרניהם וישתערו עלינו להדיחנו ולהפילנו למשואות .

הנה אכסף מאד לראות פניך ולדבר עמך ואם עוד תביא עמך רעים מה טוב . דרכי א"י גלויות ונודעות כעת בלי כל פקפוק, גם מפה יחפצו לנסוע שמה איזה מאוהבי ויתכו לקראת בואך, ובכל יתר הדברים נדבר יחד כאשר תהיה פה .

אני אנסה לשלוח את ההוספה אל צוקערמאן בתוך הפאקעט ואקוה כי תבא שמה בטח .

שמונה מכתבים עם הוספות שלחתי מפה.

ותגני אוהבך הגאון המתאוה לראותך עד מהרה

פ. סמאלענסקי.

שה' בנסיעתך כי כל יום לשנה יחשב לעת כזאת.

מכתב הששים ושלשה.

[למ' קאמיאנסקי].

ידידי היקר והנכבד!

אשלם תודות לך על מכתבך הנכבד אשר מסבות שונות לא יכולתי לענות אותך עד כה ועתה אעשה זאת בחפץ לב. על דבר קונסטאנטינאפעל ידעתי כל אלה ויש לדבר הרבה בזה. כי לא נסעת לא"י צר לי וגם לא צר לי, כי לנסוע שמה בלי כל מטרה רק לראות את הארץ אין כל חפץ, אחרי אשר כבר רבים ראוה, וממטרה אחרת אין עוד עתה לפני כל המתעסקים, וצר לי רק כי לא היית פה ולא התיעצנו, כי דברים רבים עמי אשר לא אוכל לכתבם.

החקים בדבר הקולוניזאטיאן בתוגרמא נודעו לי כבר, אך משגה הוא אם תדמו כי על פי החקים האלה יחיו המתישבים בא"י; החקים המה רק לאלה אשר יקבלו כברת ארץ בחנם ולהם משפט קולוניא, לא כן אם יקנה איש קרקע בכסף מלא אז לו משפט בעל נחלה (גטבעזיטצער) כמשפטי כל יתר בני הארץ באין הבדל, וחלילה לאחינו לקבל קרקע בחנם כי אם רק בכסף מלא יקנוה ואז שלום יהיה להם ולוא היית פה כי אז נועצנו בדבר הזה מתחלה.

על דבר אליפאנט ארע כל דרכיו ומעשיו והשעה אינה משחקת לו בגלל הסכסוכים במצרים. אבל בידו לעשות הרבה ולוא הייתי אתו ארמה כי כבר יצא דבר לפעלו, אך אני לא יכולתי ללכת אחריו – מחסרון כסף.

מרכז היציאה צריך להיות ביפו דוקא כהטעם אשר אמרתי, כי חלילה וחלילה ואחינו לקבל קרקעות הנה ומה גם בארצות השוממות מיושבים.

הנני נוסע היום או מחר למאריענבאד ואשתקע שם לערך עשרה ימים כי על כן דברי מעטים ובמכתב הבא אדבר אתך הרבה בדבר הזה ובין כה וכה הודיעני נא כל אשר אתך.

אם תשלח לי את פרטי השקלא וטריא בהאספה בקיעוו אז נכון הנני לחות דעי אף אני בכתב.

והנני אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

דרוש נא באהבה בשלום ידידי באמת ה' ראזענפעלד ואמר לו כי שלשה מאמרים כתבתי למענו וכלם לא יצלחו כי עד שאני מתעסק בכתיבת המאמר והנה המקרים שנו פני הדבר. אך אם יש אתו כיום היודע היטב שפת עבר ושפת רוסיא נכון הנני לכתוב אך בשפת עבר דוקא, כי רגעי ספורים ולכתוב [בשפה אחרת] כבד ממני הדבר כעת.

מכתב הששים וארבעה.

ידידי היקר והנכבד ! ה' מ' קאמיאנסקי

מקרב לב אברכך על הברכה אשר ברכתני כאוהב נאמן, ואשמיעך כי אמנם בהיותי במעראן טוב לי אך מאז

שבתי הביתה רע לי מאד וזה שלשה שבועות חליתי מאד והיתי אסיר המטה והקדחת אכלה שארי, וזה שני ימים מאת אשר ירדתי מהמטה.

מאמרך טוב מאד וששתי עליו באמת והבף ימיד נתתיו לסדרו ויבא בחוברת ג׳ אשר תשלם כעת. כתוב כפעם בפעם מאמרים כמו אלה ואקבלם באהבה. מאמרך אשר שלחת אז לא שב לידי מהצענזור בפעטערסבורג. אני שלחתיו בתחלה לווארשא ויגער בי הצענזיר ואשלחהו לפטב׳ ולא השיבני ולא ענני הן או לאו עד כה, ובכלל לא יתן הצענזור לשים מאמר לקבור כאשר יִקָּרֵא בו בשמות אדונים... כאלה...

הקראת את הספור הזה בשום לב? ואם אולי לא קראת קרא אותו ואני משנה בדברי כי בשום לב ראוי לקרוא אותו ותן עצה או בקש התחבולה איך להפיצו בעם, כי בכחו לעשות יותר מאלפי מאמרים, אך חבר בוגדים היו עתה לממיפים לא"י תעדערבוים בראשם אשר ישהית ויבלע להרעיון הזה יותר ממאה צוררים, ואין מכ"ע אשר בו נוכל להשמיע להקראים מה טיבו של ספור אשר נדפס בהשחר. עתה הדפסתיו בספר מיוחד וראוי היו כי הועדים לא"י יקנו כל ועד מספר מאה או יותר או יותר למען הלקו לחבריהם ולאחרים, ועוד ידי נטויה לכתוב ספורים כמו אלה אם אך אדע כי אוכל להפיצם.

והנני אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

שלום לך ולנות ביתך ולצאצאיך יחיו בנחת ושלום.

מכתב הששים וחמשה.

[למ"ק].

ידידי היקר והנכבד!

אל נא תשת עלי חטאת אשר לא חטאתי, אני הנני כל היום כגבר עברו יין מרב השואלים והדורשים בפה ובמכתבים על דבר ארץ ישראל, גם ספר זכרון בשפת אשכנז כתבתי, אשר הקרבתי אל החברה כי"ח פה ופאריז ואל הארון אליפאנט והוא לקח ממני זמן רב, גם כסף, כי בעד הכתיבה שלמתי כמאה רו"כ בעד חמשה ספרים בכתב. ועתה הנני עושה את אשר לא עשיתי עד כה כי הנני כותב את מכתבי בלילה לפעמים עד השעה השתים עשרה עד כי כשל כחי, וזה כשני שבועות אשר חולה הנני אסור אל החדר, וזה כשלשה ירחים אשר כמעט חדלתי מעבוד כל עבודה בבית הדפוס וכל מלאכתי נעשיה על ידי אחרים ואני בכסף מלא מכיסי אשלם בעד כל אלה, ועל כן תבין כי לא בי האשם אם לא מהרתי לענות אותך דבר ואף כי אחרי אשר שמתי דברי בפי ידידנו זאלקינד. את ההוספה בקשתי להעביר על ידי הצענזור בפעטערסבורג ועתה באתני התשובה כי בעד כל כופר לא יוכל לעשות זאת, ועל כן אין דרך אחרת בלתי אם לשלוח במכתבים אל האנשים אשר נדע איתם בשם. או אם תחפוץ דוקא כי אשלחנה לקיעוו אעשה זאת, אך אפחד פן לא יתגנה בארץ לעבור ואז תעלה בתהו והאבד. לרגלי מחלתי לא יכולתי לשלחנה לך ואקוה לצאת ביום מחר ואז אשלחנה לך.

דברים הרבה לי להגיד לך, כי רבות דברתי עם האדון אליפאנט, אך כעת לא אוכל והיה שלום וברכה.

אוהבך בלב נאמן

פ. סמאלענסקי.

המאמר תוצאות אבודות יבא גם כן בהוספה, כי הוא לא לפי דרך השחר.

מכתב הששים וששה

[למ' קאמיאנסקי].

ידידי היקר והנכבד!

מז"ם, מז"ם, מז"ם! גם תודתי לך על הכסף, סך הכל חמש מאות רו"כ קבל נא. עד היום לא כתבתי לך כי לא ידעתי שם חותנך ועד אשר מצאתי את ה' זאלקינד ושאלתיו לשמו ועד אשר הביא את האדרעססע עברו ימים אחדים, כי אך זה עתה הביא אלי את האדרעססע ואמהר לכתוב לך.

בדבר בית הדפוס לא הבינות אל נכון את דברי. הערב בעד בית הדפוס נחוץ כי יהיה בן הארץ, אך לא כן בעל בית הדפוס, ואם נהיה שנינו יחד אז הלא יקרא שם שנינו על בית הדפוס והערבות לא מעלה ולא מורידה להעסק, כי גם איש זר יוכל להיות ערב וְיִכָּתֵב אונטער דער פעראנטוואָרטליכען לייטונג פאן נ. נ. ואם כן בדבר הזה אין לך לחוש כלל, ומה גם כי גם אתה תוכל לקבל גם פטורים מרוסיא, המחיר הוא מאה רו"כ, וְהִכָּתֵב בספר תושבי וויען.

כתוב לי מכל אשר עמך ופרוש נא בשלום רעיתך הנכבדה ובתך היפיפיה המשכלת הבתולה המהללת מרת...

לאחי נולד בן גדול ורם כענקים.

אוהבך בלב נאמן

פ. סמאלענסקי.

מכתב הששים ושבעה.

[למ' קאמיאנסקי].

ידידי הנכבד והיקר שלום!

צר לי מאד כי לא יכולת ולא תוכל לבא הנה, במהרה, כי עתה שעת הכשר היא מאין כמה לקנות את בית הדפוס, ואולי בחצי המחיר אשר אבר אבר תמיד ואירא פן נאחר המועד. ואם אמנם נמצא לי אוהב אשר אמר לתת לי את הכסף בהלואה על איזה שנים כי עשיר גדול הוא, אך אירא לקנות לבדי פן יקצר כחי לשאת את כל הטרח ועל כן קראתי לך.

את הראזסוויעט אקרא לפעמים, ובכל מאמצי כחי התאמצתי לכתוב איזה מאמר למען הראזסוויעט, אשר מבלעדי כי דרכו נכון לפני, עוד יתרה לו, כי ה' ראזענ־פעלד מצא חן בעיני מאד והנני אהב אותו בכל לבי, אך צרות רבות סבבוני זה שמנה ירחים, בני חלו כמעט כל הקיץ ועד הנה עוד לא נרפאו ממחלת קייכהוסטען. ולרגליהם נחליתי גם אני עד כי כשל כחי מאד וברב עמל אמשוך כעת בעט. אולי ירוח לי כעת אחרי כי בני החלו לשוב לאיתנם ואז אחשוב לי כחוב קדוש לעשות כל אש־ בידי למען הראזסוויעט.

בדבר השחר לא בי כי אם בצוקערמאן האשם וכל עמלי יעלה בתהו.

מאמרך תוצאות אבודות ע״ד לא נדפס מהטעם אשר כתבתי, כי בכל העת הזאת באתי לבית הדפוס אך לשעה ושתים וראשי עלי כגלגל עד כי שכחתי תמיד אם לא היה עומד על גבי להזכירני.

להוציא לאור מכת״ע בשם פאלעסטינא חפצתי, אך עוד לא אוכל.

המחיר ממאמריך וכמה יעלה עם הכסף אשר נתתי

לזאלקינד על חשבונך ועם הכסף אשר נתתי להזעמצער אשר התחיבת לתת לו שני פלאר. בשבוע ועוד אכתוב לך לעת מצוא, ולא רב יהי הכסף אשר עוד נשאר בידי מהשלש מאות.

מדוע לא שלח יהל"ל אלי להדפים את ספרו?
הקבלת מצוקערמאן גם את התיעה ושמחת הנף?

אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

אקוה כי בעוד ימים לא רבים אוכל להשמיעך חדשות אודות א"י.

מכתב הששים ושמנה.

[למ׳ קאמיאנסקי].

ידידי היקר והנכבד!

את המכתב האחרון אשר כתב לי ה׳ אליפאנט בהיותו פה בלי ספק קראת בהגאָלאָם ומני אז כתב עוד מכתבים אחדים ובכלם יעוררני ללכת ללונדון ויבטיחני כי יש שם לכסף מוצא למען האמללים לישב ארץ ישראל, אך אני אעשה זאת רק כאשר ידרשו ממני קהלות וחברות רבות מרוסיא. הוא בקשני גם כי אבא אחריו לקאנסטאנטינאפעל ומשם נלכה יחדיו לא"י, כי אני יעצתיו רבות מה לעשות והוא קבל כל דברי ועצותי ברב כבוד ולכל אשר אמרתי הודה לי כי יש רגלים בדבר, וקבל עם אמר פה כי אני הנני הראשון אשר שמע ממני דברים ישרים ובנוים על אדני משפט, וזה הדבר כי יחפוץ מאד כי אהיה לו לעזר בקאנסטאנטינאפעל ואחרי כן בא"י, כי הוא הולך להשתקע שמה ואף לקנות ארצות למען מכרן אחרי כן בזול

מדוע לא תחיש לבא, הן את אשתך יכולת לקחת עמך ואם תחפוץ לנסוע תוכל לעזבנה בביתי, כי עתה לי דירה גדולה. הדבר אשר תדבר על דבר אמעריקא לא הוא כי לא תדע את הדבר ככל אחיך, אחינו באמעריקא לא יעזרו להבאים, כי אם להפך המה יחפצו לעשות עסק טוב בהם. ה׳ עללינגער יבקש כי יתנו לבני אמעריקא א׳ מילליאן דאללאר, שני מילליאן רו״כ למען יוכלו להושיע לעשרת אלפים נפש מלבד דמי הנסיעה עד ניו־יארק, צא וחשוב כי בכסף הזה יוכלו להושיב בא״י חמשים אלפים נפש והוצאות הנסיעה מעמות הנה, בעת אשר הוצאות הנסיעה לניו־יארק עולות בעד עשרת אלפים נפש כפי ההוצאות אשר תעלינה להושיב הנפשות האלה בא״י ולקנות להם בית ושדה וסוס וחמור ושור, ועתה צא וקרוא את המכתבים אשר יכתבו הגולים מאמעריקא (מלבד איזה משוגעים אשר יחשבו לכונן שמה מדינה בפני עצמם) כי רע ומר גורלם מאשר היה בארץ מושבם עתה. שנאת ישראל גברה שם למעלה ראש וביותר השנאה לבני ישראל מרוסיא ופולין, ואחינו מכרום לעבדים לעבוד כל היום עבודת פרך בעד להם יבש. מכתבים כאלה נמצאים גם בידי לא מהגולים כי אם מתושבי אמעריקא המעידים כי כן הוא.

כתוב לי למי אשלח את ההוספה במכתבים מלבד חותמי השטר. פה שלחתיה כבר למקומות רבים.

מהר לבא הנה כי רבות עלינו לדבר, ומי יודע אם לא תפקחנה עיני החברות ברוסיא ויפנו אלי ויבקשוני ואז אשים לדרך פעמי ואולי נסע אז יחד לא״י, מהר לענות אותי דבר.

אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

סמאסקי בא מכתב מלא התנונים ויבקש כי אבא

אני שמה ואז ימנו ויגמרו דבר, אך לא אוכל לכת שמה כי ארע נאמנה אשר נציב המליץ שם הרב מינאר יססור אותי למלכות.

מכתב הששים ותשעה.

[למ' קאמיאנסקי].

ידידי היקר והנכבד!

על מכתבך האחרון לא עניתיך כי יחלתי הרבה למענה על אודות האספה ואני החלותי לעבוד עבודה לבל אבא בידים ריקות שמה. ולפי דעתי תהיינה האספות האלה כעת אך למותר, עתה עלינו לבקש בכל עת ליסד חברת יהודים, היינו אוהבי עמם ושפתם וארצם ולבא בברית את כל האוהבים בכל הארצות והיתה ברבות הימים החברה הזאת תחת חברת כל ישראל הצוררת כעת לישראל.

אני עומד לימין ראזענפעלד בפה ובכתב ואל יפול לבו אם נחרו בו כעת.

התאמר לבא הנה? מדוע זה לא תשים לבך ליסד כעת בית דפוס בטרם תאחר המועד. אני תקוה לקנות את בית הדפוס מבראָג, כי כמדומה לי אשיג את הכסף הנצרך לזה מאת אוהבי כי על פי הדין אשר אין להדיחו עוד עלי לקבל מבית הדפוס כעת שמונת אלפים פאר. וכאשר אקנהו אז יַגְּפָה לי הכסף הזה ואחרי אשר אקנהו נכון הנני בכל לבי להתחבר עמך.

הודיעני דעתך וארע, כי כאשר יצלח בידי לקנות בית הדפוס ידעתי נאמנה כי יבאו אלי רבים להתחבר עמי.

את השחר אשלח לך לאשר תחפוץ.

והנני אוהבך הנאמן

8. פ. סמאלענסקי.

מכתב השבעים.

[למ. קאמיאנסקי].

ידידי הנכבד!

מקרב לב נאמן אברכך ליום שמחתך ותבנה בית בישראל לשם ולתהלה.

כדבר המכונות ויתר הדברים הנצרכים לבית דפוס טוב טוב תעשה כי תבא הנה, כי פה תמצא הכל במקח השוה, לא כן באשכנז שם לא תמצא כל אשר תבקש במקום אחד ובדבר ז. ה יש לי הרבה הרבה לדבר עמך ואשביעך בשם גוטענבערג כי תבא הנה, ועל דעתי טוב עשית לוא בחרת בפרעסלויא לשבתך עם רעיתך ששה שבועות מאלטע, כי ביאלטע לא תמצא כל הדרוש לענג הגוף והנפש, אך בלי ספק כן גזר ד"ר על פי המאדע דהאי שתא.

רעיתי ושלשת בני בפעטערסבורג המה.

אולי לא נגזרה עוד גזרת יאלטא איעצך לבא הנה לפעסלויא ואז תהיה לנו שעת הכשר לדבר הרבה.

אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

ב' אלול בשנת יבא החתן דומה למלך לפ"ק.

מכתב השבעים ואחד.

[לאליהו קאפלאן לסקאפין].

אדון יקר תכבד!

אף כי רעה ומרה הסבה אשר נתנה בלבבכם את המחשבת הטובה לחיש מפלט לכם ולבניכם, בכל זאת תהיה

המחשבה הזאת כרפואה להמכה הגדולה אשר הכו אחינו זה אלפי שנים ועוד התחדשנה הצרות את פניהן מיום ליום ועתה יותר מאז, כי עתה נתונים נתונים כשלשה וחצי מיליאן להרג ואבדן באין מושיע, ואשרי אלה אשר יחושו מפלט להם בעוד לא עבר המועד, כי מי יודע את אשר יקרא עוד את אלה אשר יאחרו שבת על מקומם במאורת פתנים?! בכל לבי ובכל נפשי נכון הנני להשיב לכם דבר כאשר תבקשו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

א) אויר א"י טוב מאד מאד, וגם את החולים במחלת החזה ישלחו הרופאים שמה למען ישובו ויחיו, מלבד בסביבות הירדן שם לא טוב הוא מהרוחות הרעות הנושבות מהים (מאדטע מעער).

ב) מעינות ונהרות וגם ממי מטר ושלג יספיקו להשקות את השדות, מלבד בסביבות ירושלים ששם לא יכילו המים אם לא יאספו למכביר בברות (ציסטערנע).

ג) תבואת הארץ היא כל מיני דגן וגפן וזית וביותר החטה הנקראת דורא הטובה מאד להוציא ממנה יי"ש טוב ומובחר, גם שדות לזריעה ולמרעה יש ויש, ומינים שונים ממיני הבהמות והעופות.

ד) גם לכל הנמלטים מרוסיא ורומעניא ועוד, תספיק הארץ, כי על ידה גם ארץ סוריא הטובה ופוריה, ותוכל לכלכל בלחם את כל איש אשר ידו תמצא לקנות לו נחלת שדה ובית.

ה) העבודה קלה היא שם הרבה יתר יתר מאשר באירופא, כי לא יעמיקו חפור באדמה וכאלה ותחת זאת עבודת השדה היא שם בקיץ ובחרף.

ו) שדות יוכלו לקנות בכסף מאת הממשלה ומאת יחידים, לאלה הקונים הרבה בפעם אחת טוב יותר לקנות מאת הממשלה אשר תמכור בזול מאד, ואלה אשר יקנו רק לנפשם יקנו מאת יחידים.

ז) אם גם לעבודת האדמה טובה הארץ, אך היא

מובה עוד יותר ויותר למסחר ולחרשת המעשה; למסחר טובה היא כי היא תאחד איירופא עם אזיא ואפריקא ובמשך זמן לא כביר אם יתישבו אחינו שמה ירימו את המסחור למעלה ראש, ואף כי לחרושת המעשה וכל הבא שמה תצרור כספו בידו יהיה במשך עשר שנים לעשיר גדול מאד, ביחוד טוב יהיה לאלה אשר ייסדו שם בתי מלאכה לנייר, לאריגת בד, לשמן זית, ליין גפן ויין שרף, לפתוחי עץ־זית, לאספאלם וצעמענם, וכלי זכוכית ופארצעלאן ובדבר הזה עפרה זהב וכאלה רבות.

ח) הערבים לא ישנאו את היהודים, וחקי ארץ תוגרמא טובים להיהודים במאד מאד עד כי אין ארץ באיירופא אשר שם זכיות ומשפטים חפשים להיהודים כמו בתוגרמא. ועל כלם הן הרשות נתונה שם לכל איש לאסוף אספות ולדבר כהעולה על רוחו ולשאת כלי נשק, גם להעמיד שופטים אך מקרבו, ואם ירבו הבאים שמה, אז תהיה להם הצדקה גם להעמיד חיל צבא מקרבם ולמשול בארץ כחפצם ולהממשלה ישלמו מס קבוע.

ט) אחינו ברומעניא ורבים מרוסיא כמו מעיר סאוואלק, קרעמענצוג, מינסק וכדומה אשר יסדו אגודות לישוב א"י שלחו שלוחים שמה לתור את הארץ, והשלוחים האלה עברו על פני כל הארץ ובשובם הודיעו דבר לאמר כי טובה הארץ מאד ושלום יהיה לכל הבאים שמה, והם המה יסדו ועד ביפו אשר יהיה למאור עיני כל הגולים הבאים שמה.

הועד ההוא הודיע דבר לאמר, כי לכל משפחה בת חמש עד שש נפש דרושים אלף ושני מאות רו"כ למען קנות ארץ די להמשפחה ולבנות בית ורפת ולקנות שלש פרות ושני שורים וחמור וסוס אחד עם כל הכלים, וגם על הוצאת המחיה לשנה אחת ואז תדע כי תמצא ארחות חיים, אשר על כן כל משפחה אשר ידה תמצא ללכת שמה תוכל לעשות זאת ואם רבים המה יחד מה טוב, אך לאלה אשר יביאו כסף בידם נכונים ימי אורה ושלום, על זאת העידו כל־

הגרים מבני ברית ומשאינם בני ברית. הערבים לא פראים המה כהאשכנזים ולהפך כי המה נשכרים בכל חפץ לב להיהודים לעבור האדמה.

זאת היא בדבר הארץ; ובדבר החברה טוב הוא כל אשר תעשו אם אך תעשו, כי הנה הסער המתחולל אשר יצא בארצכם לא עד מהרה יקום לדממה ואל תשלו את נפשכם מקטנכם ועד גדולכם כי עוד ישובו ימי אורה לכם, כי נורא הוא אף פראי יער גם בטרם מצאה ידם להכריע לטבח אך נורא הוא מאד מאד אחרי אשר הריחו בריח דם, יכלכם יחד אם לא תמהרו לנוס, הנכם נתונים לבז ולמשסה ולהרג. לכן איש את רעהו חזקו ודברו על לבו, ומהעשירים התחלו, המה יחלו לעזוב הארץ וכאשר יכינו המה ביתם בא"י אז תהי תקוה גם לדל, אך אל תחכו לאספות גדולות ולרשיון, כי אם מהרו להמלט בטרם תספו.

אני נקראתי מאת השר הגדול אליפאנט ללכת ללונדון למען אמצא די כסף עזור להאמללים אשר ילכו לא"י ומשם לקאנסטאנטינאפעל ואחרי כן ללכת את האדון הנ"ל לא"י. ועל כן הגישו אלי בקשה בשם כל החברה ותבאו על החתום כי אזכור אף אתכם בבאי ללונדון, בקאנסטאנטינאפעל וא"י, ואז אולי תמצא ידי לעשות גם למענכם דבר מה בפעל.

אחיכם אוהבכם

פ. סמאלענסקי.

מכתב השבעים ושנים.

[לא. צוקערמאן]

ידידי הנכבד מו"ה א' צוקערמאן יחיה!

על מכתבך הנכבד אענך כי כבר קדמתי לכתוב לך גם בטרם כתבתי את המכתב האחרון, ולפי ראות עיני לא

בא לידך. בדבר התותמים אשר לפי דבריך יצערו בשנה הבאה לא בידי להושיע, כי אני לא אתחנן לאיש כי יקח את השחר ולא אכתוב בלתי אם להורשים לי, אך את אהבתך ארע להוקיר ואודה לך על עצתך אף כי לא אעשה כאשר יעצתני. כי אם אמנם נקל לי מהיות עבד להשחר מבלי כל שכר לעמלי, אך את כבודי בכסף לא אתן. הִנָּחֵם נא כמוני על אשר מספר הקוראים עברית ילכו ויצערו כי עם לא בינות היא ומה נעשה לו עוד? נעמול כאשר יהי לאל ידינו וכל עוד אשר יהי לאל ידינו, וכאשר תבלה עבודתנו שארית כחנו ואין עוד כח לעבוד על אדמת ישראל נחדל במנוחת לב בדעתנו, כי עשינו כאשר עלתה בידינו וכאשר אני אוסיף עבוד מבלי כל שכר, כן אל תרף גם אתה מְבַקֵּשׁ לפלס נתיב להשחר אף אם תקותך מה היא.

מן הכסף אשר לי בידך שלח נא עשרה רו"ב אל ה' יעקב רייפמאן על הארדעססע Herrn Lazar Ehrlich in Sawichost Russisch Polen für Herrn Iacob Reifman.

את התוברות אוסיף שלוח לך דרך ווארשא.

מדוע לא תכתוב חדשות? הלא אותן יכלתי להקריב מדי חדש בחדשו. שירך אדפים בחוברת השלישית בהוספה, בדבר נוגה הירח לא אשים לבי כי ידעתי כי כל אלה אשר יראוהו יסבו עין ממנו בגועל נפש, רק לשמך היה לך לדאוג כי לא לכבוד הוא לאיש לבא בסוד נערים חסרי דעת.

אוהבך ודו"ש

פרץ סמאלענסקי.

את השיר יהודית לא אוכל להדפיס, ולעת מצא אוכלי להשיבהו לידך אם תחפוץ.

מכתב השבעים ושלשה.

[לא' צוקערמאן].

שלום!

במרם אשר יהיה מכתבי זה בידך כבר תהי התחברת שם ואין לי להוסיף דבר בלתי אם תמהר לשלוח את הכסף וגם את החיב הישן.

בדבר שאלתך על אודות הסוכן בווילנא אנדך, כי שקר בפי האיש גאלעמב אשר אמר כי שמתיו לסוכן, הוא בקש ממני כי אעשה זאת ואני השיבותיו את התנאים אשר על פיהם אעשנו לסוכן והוא לא ענני דבר, ובין כה וכה בקש איש להיות סוכן שלעמל"פ ואקרבהו. בדבר השחר ומאמריו הנך שב על דבריך כפעם בפעם ועוד מרם תראה כי לא אוכל לשים להם לב, כי לא להותמים אשים לבי מאז ועד היום, היינו לא להותמים אשר בשביל כספם יחפצו רק את אשר ינעם להם, ולוא עשיתי מראשית כזאת לכתוב רק אשר ינעם לכל קורא כי אז אמנם רבו החותמים, אך השחר היה אז כהצפירה והמליץ, ואני אבחר לחדול מהוציאו לאור מאשר להשחית את רוחי ודעתי בשביל איזה פתאים אשר לא למדו דעת וימאנו ללמוד ולמשפטים כאלה לא אשים לבי כאשר לא שמתי עד הנה. או האמנם תדמה כי כמשפט יחשב בעיני המכתב של ה' מריוואש? הוא כדרך היהודים אשר כל אשר ינתן להם לא ימצא חן בעיניהם ורק כאשר לא ינתן להם אז יבכו מרה על כי אין בידם. בעיניו מאמ"י להג הרבה ודברי ש"י אך עזות ודברי כהנא הערות והשיר ענות עמי אשר בכל ימי חייו לא כתב ולא יכתוב כמוהו הוא אך חרוזי תפל ולמען אסתנים כאלה אין בידי לתת דבר, אולם ת"ל כי דברים כאלה לא יעשו כל רשם בלבי ולא ירגיזוני וכאז כן עתה אומר: יבינו ואחר ידברו, ואני אוציא את השחר למען אלמד בינה לאלה החפצים בדעת ולאלה אשר לא יחפצו בה

יפנו ולמו להם ואני לא ארוץ אחריהם, וכשם שלא שאלתי את פי איש עד הנה אם אנעך בחכידים או במשכילי ברלין הנאלה, כן לא אשאל גם היום, כי באמת משפט רב הכותבים עברית ברוסיא הוא כאין וכאפס בעיני ולא אכחד. אני אומר הכותבים ולא החותמים, כי בהם רבים מבינים חכמי לב נאמנים ומכירים טובה ומברכים בכל לבם על הטובה אשר יעשו אתם, אך רב הכותבים המה כלבי חציפין בלי כל בינה והשכל ורק במצאם מקום לגנוב דבר יגנבו ויתנפלו על האיש אשר ממנו גנבו, כן המה רב הסופרים בהמליץ, וכאשר אכתוב לך לפעמים כי אחפוץ לשמוע משפט (כן גם בדבר הספור נקם ברית) לא למען אדע אם טוב או רע הוא הדבר, כי אם למען אדע את כח השופט ההוא וישר לבו, ומה אוסיף לדבר עוד? את השחר אוציא על פי רוחי, ולא על פי משפט שופטיך, וגם תשגה מאד מאד כאשר תאמר כי רב הקוראים המה ברוסיא. החותמים ברוסיא המה כאין ואפס בעיני, כי אני אעשה אתם חסד בשלחי את השחר בלי כל שכר לעמלי, ואם יחדלו היום מקחת את השחר כלם יחד, ואם המשוך גם אתה את ידך ממנו לא ידאב לבי, ואף עוד זאת, כי אדע נאמנה אשר אז ירבו הקוראים הנאמנים, אשר לא יבקשו אך חסרונות ומומים כי אם את הטוב להתענג בו ולהכיר טובה לנותן להם את הטוב, והמה רב הקוראים וגם אחרים מהכותבים אשר לבם לא נשחת בקרבם, ולא אך זאת מנמתם לראות כל נאה ולהבזיקהו, כי אמנם לא אכחד אשר לוא כתב אלי איש על אודות מאמר של ה' נאטענזאהן חאם וויל דיעזער פלוידערזאק כי אז עניתיו אם חזיר אתה ואין לך חך לטעום טעם ברבורים אבוסים לך לך אל הצפירה ושם תמצא את מאכלך הראוי לך, כי עזות ואי דעת כזאת לא שמעתי עד כה לאמר לסופר, אשר נעלה הוא על כל הסופרים העברים אשר ידעתי, כדברים הנבערים

האלה; אני לא קראתי עוד בשפת עבר מאמר אשר ישוה למאמריו של ה׳ נ״ז, אבל הוא הדבר כי בורים אחרים אשר לא יבינו בין ימינם לשמאלם המה ישפטו שפוט ואתה תחלום חלומות, כי על פיהם אשנה דרכי. ומלבד כל אלה אך שקר וחנף בפי אלה אשר יבקשו מאמרים כפי אשר היו לפנים, מי המה הכותבים אשר כתבו מאמרים טובים? ומי המה אשר בידם לכתוב מאמרים טובים? הלא אך שנים שלשה והמה לא יכתבו כל עיקר. עתה ינהו אחרי מאמריו של ה׳ שולמאן, ואני אזכור עוד מה שכתבת לי אז כאשר נדפסו מאמריו כי כלם לא ימצאו בהם חפץ ואני אמרתי כי חמורים הם ולא יבינו דבר ועתה יבקשו אותם, וכאשר יחדל ה׳ גאטאגזאן לכתוב אז יאמרו: חבל על דאבדן. אני אדע כבר את המשפטים האלה ולא ארגז רק לפעמים אנחם על כי הקרבתי כחי ורוחי לבני סוררים, אך זאת היא נחמתי כי לרב הקוראים לב תמים ולא משחת כאשר להשופטים האחדים, אשר בכל דבר תצר עינם אם לא המה המה הכותבים. ואני הארכתי בדברי אלה אף כי למותר המה רק אולי תלמוד מה להשיב למפשים, אך אל תדמה כי לבי ירגז בשמעי משפטים כאלה. כי אז אנוד מאד לשפתנו ועמנו, כי עוד יעלו קוצים כאלה בכרמו להבאיש כל עץ טוב, כי אמנם כל שונאי ישראל וכל מואסי שפת עבר לא ירעו להם כאשר ירעו אלה השופטים האחדים אשר לא יתנו להטוב לשגשג.

הנני הו״ש

פ. סמאלענסקי.

מכתב השבעים וארבעה:
[לא' צוקערמאן].

שלום!

מלחמות כאלה לא התגנה מגור בלבי, כי כבר נסיתי באלה, ואם אולי תזיקנה בעתן ואחרי שבועות אחדים לא תעלינה על לב. והאמת אגיד כי קצתי מפני הז"ם והגנ"ם לענות אותם דבר, ואם עשיתי כזאת בחוברת ז' על המעטפה הוא רק כי בבלתי רצוני, ואדע מאיש כי המענה הזה יהיה כעצים לאש להגדיל המדורה, ובכל זאת אם יופיע השחר אך שנה ושנתים במועדו אז לא תאנה אליו רעה מפני המזיקין.

היום הנני שולח לך החוברת הז' ואתה מהר במשלוח הכסף ובמשלות העלים מחוברת ח'.

ביום הזה קבלתי מכתב מליבוי מאת ה' ראַבּינאָוויטש כי לא קבל לא את השחר ולא את התועה ושמחת חנף, ואני כתבתי לך עוד בירח סעפטעמבער שנה העברה שתשלח לו וכראי בזיון, ועל כן מהר ושלח לו את כל אלה ביום אשר תקבל המכתב הזה.

וכתוב לי את שמות כל אלה אשר שלחת על חשבוני למען ארע למי שלחת.

והנני דו"ש

פ. סמאלענסקי.

שלח על חשבוני גם על החצי השני לה' בן ציון לוריא באנטאפאל גוב' גראדנער.

מכתב השבעים וחמשה

כבוד ידידי הרבני וכו' מו"ה בנימין בינש נ"י.

מכתבו הגיע עדי, ולדאבון נפשי ראיתי כי עוד ידי המתחסדים רוממה עד כי יירא לנפשו מהביא את השחר לביתו, אך לנפשי כל יפחד פחד כי אני לא אירא מהם ומהמם, חציהם כמו יתמוללו ולא יגיע עדי, ואני הנני עומד נכון על משמרתי לא אסוג אחור, ופעלי מצא לו שם על פני חוץ בכל ארץ אשכנז צרפת מאלדויא גם ברוסיא יעירו את השחר והוא ילך הלוך ואור למרות רצון החשכים מורדי־האור.

על דבר אחי, כי לא בו האשם אם הסיר רחמו מפרי בטנו רק בהזמן אשר דבאוהו זה ארבע שנים כי הוכה בםכאוב רעהמאטיזם ברגליו ולא ירד ממטתו שלש שנים ובכל העת ההיא היה עלי למשא, מכסי הוצאתי יותר משלשת אלפים רו"כ למען אמצא ארוכה למחלתו ועל ידו עזבתי את העיר ארעם כי הלכנו למעפליץ לרחוץ במי הרפואה, ועתה זה שני ירחים מעת אשר החל להתהלך בחוץ, אך לא מצא לו עודנו מוצא לכסף והנהו עודנו עלי למשא. אמנם עתה אקוה כי לא יארכו הימים וימצא לו מצא ללחם כי הוא למד בעיר פראג שחיטות וחזנות, ואז לא ישבח מרחם את בתו. אחי כעת בפראג את מכתבך לא שלחתי אליו כי מדוע אכאיב לבבו ללא הועיל, ואני לא אוכל לעשות מאומה עבורה לעת כזאת כי די לי אם אשלח מעות לאמי ואפרנס את אחי.

ידיעני נא במיבו איה מקום בן אחותי ה' גרשון ומה נעשה בו. בדבר הספרים יוכל לחשוב כל גולדען או פלאר. לשבעים וחמשה ק"כ ודמי הפאסט עד ווארשא ישולם פה ומווארשא עד מאהילעוו לא ארע המחיר אך לדעתי לא רב הוא המחיר בעד ספרים. ספרים לאלפים ימצאו בבית הדפוס של ה' שלאסבערג, ואם יחפוץ יכתוב אלי ואני

אקנה אותם למענו כי יודע אנכי אל נכון את המחיר מכל הספרים.

ושלום לו מאת ידידו ומכירו

פ. סמאלענסקי

ווין י״ב ימים לירח תשרי שנת תרכ״ט.

מכתב השבעים וששה

[למ׳ ד׳ בראנדשטאטער]

פלאים נפלאתי בקראי מכתבך אשר האחרון תקראנו כי בלשון אחרת תדבר עמי, ואם אמנם גם שני המכתבים אשר באו לידי לפניו גם המה ברוחו דברו, אך לא בדבריו, ואני אמרתי אך התולים עמך ולא שמתי לבי להם, אמנם במכתב הזה הריקות את כל כוס החמה לפי ואני טרם ארע מה פשעי? הן אמנם צדקת בהשמיעך משפטך כחותם וגם זאת בקשתי ממך, כי בכל לב אבקש לשמוע אמרי יושר, אך לקרוא לריב ומצה, לא לבד כי לא בקשתי ממך כי אם גם לא ארע על מה תריבני? והנה על המכתבים הראשונים לא עניתי כי נחליתי מיום שובי ממסעי וידי כבדה עד כי לא אוכל למשוך בעט, ולא אוכל לתת מאמרי אשר כבר ערוכים ושמורים בידי למען השחר, הלא המה שנים עשר מאמרים אשר הראשון היה המאמר „עת לדבר״ והוא כהקדמה להם כי ידי לעו ולא אוכל לכתוב אותם לתתם בדפוס, וגם על יתר המכתבים לא אענה אף על אחד מני מאה, ולכן אמרתי תהיה גם אתה כאחד מהם, אך המכתב האחרון הלאני ולא אחריש עוד ואשיבה לחורפי על לא־דבר דבר. שמענה ואתה דע לך, כי איש בר לבב

אנכי ולא אסתיר מזמותי ולא אסכור מחשבותי ולא אשא פנים ולא אבקש כי ישאני המדבר עמי אך לא צדקת במשפטך אענך, דע לך כי השירים אשר היו למלה בפיך מצאו חן בעיני ורי התשובה הזאת להצדיקני ואם לא ימצאו השירים חן בעיניך אז לא יצדק משפטי ולא אני, ואני אני הוא השופט בשנה הראשנה כבשנה השניה, אמנם לא רק בעיני מצאו חן כי גם בעיני הקוראים היודעים משפט, שאל את ידידי ה׳ שולמאן וינגדך, את ה׳ רובין אשר יתגורר כעת באטליען ודבר אין לו עמדי ויאמר לך, וכאשר הראיתי מכתבך הראשון לבאי ביתי השתוממו על המראה וה׳ האלצאפפעל אמר: אין זאת כי אם משחק הוא, כי הוא התפלא על השיר „הכנור״ וגם לו חיך לטעום, ומפי עשרים אנשים שמעתי תהלתו, והשיר קבר עריצים טוב במאד מאד ומשפט וואלטער בטל ומבוטל כעפרא דארעא. בדבר שירים ליריים, מה התפלא כי היערות ירקדו וכדומה אם נעים זמרות ישראל אמר כי נהרות ימחאו כף יחד הרים ירננו, פצחו הרים רנה, הרים רקדו כאלים גבעות כבני צאן וכאלה רבות אשר תדע גם אתה כמני רק לשון ערומים בחרת לך מבלי שים לב לאלה הכתובים ולרבים כמהם ואם לא תואנה תבקש הלא אך התולים עמך, כאשר גם בשיר הזה תשאל שאלות אשר לא אבוא עד תכונתם „יצהלו בחצות״ תשאל „מי״? האם לא תדע כי הנסתר הוא כמו בשפת אשכנז „מאן מאנצט״ ומה לך כי נזעקת על משפט קשר שבנא? הן אמנם לא מצא חן גם בעיני, אך האני ערב בדבר אם ימצא איש בו חפץ, הגש עצמותיך והכה את השופט על קדקדו והיה אם לא אקריב דבריך אז לך הצדקה לשאול: האם משוא פנים בדבר? הלא זה דרכי לקרב דברי איש ואיש ריבו, ולוא שפטתי אני כמשפט הזה אז היה לך הצדקה לתת דפי במשפטי, אמנם עתה צדקתי וצדקתי ואשא ראש, כי לולא אספתי את המשפט אז היתה הצדקה לה׳ פישמאן

לקרוא חמס על כי לא אספתיו, כי כאשר שאלני להגיש משפטי עניתיו כי לא מצא חן בעיני, אך כאשר שלח לי משפט איש אחר אז היתה עלי התובה לקרב משפטו. אמנם מה תצעק עלי, הבים בהמזכיר ותראה איך רוכם את הס׳ קשר שבנא תחת לשונו והד"ר שטיינשניידער הלא הוא ביבליאגראף גדול וזאת תכלית מכתב ערכו והוא השופט. בדבר הכ"י אשר לא מצא חן בעיניך הלא השמעתיך כי ישנם אנשים אשר רק אליהם עיניהם צופיות, ואם תחפוץ אשלח לך לראה מכתב מאחד מגדולי החכמים בארץ אשכנז, הוא הפראפ׳ בערנייז הנודע למבקר ראשי בדברי הימים בין היהודים והנוצרים ותראה כי מלא פיו תהלתו על כי אספתי את הכ"י ואם מעט לך שים עינך בהצייטונג דעס יודענטהומס אשר כתב לפני ירח ימים, ושם הלל איתי רק על אשר אספתי כ"י כאלה אשר יאירו נתיב על הזמן העבר, אמנם אחרי כל אלה אשמיעך כי לא לבד גדולי החכמים בעמינו כהפראפ׳ מאנרעלשטאם אשר כתב לי כי יתרון השנה השניה מן השנה הראשונה כיתרון האור מן החשך, הנה גם הסוכנים אשר ידעו את נפש הקוראים כתבו לי כי השחר הזה ימצא חן הרבה יותר מבשנה העברה. שאל את פויכט וישמיעך, את חשמל וינדך, אמנם לוא גם אודה לך כי השנה הראשונה היתה טובה מזאת, אך במי העון? האם בי? האם כח אבנים כחי לכתוב בכל העת? ומה אעשה אם חסר סופרים ישראל? ומה אעשה אם רק לעבענזאהן ונארדאן בישראל? הראשון זקן עומד על פי הקבר ולא יכתוב עוד ורק אחד נשאר, והאחד הזה יחל מעתה לעבוד בהשחר כי דרך השחר כעת מצאה חן בעיניו לפי דברו, גם אני הקרבתי בששון לבב מאמרים חדשים ומועילים לוא נמצאו כמו אלה אך באין חדשים טובים טוב לי לאסוף ישנים, כי המה ירונו דעה בכל עת. ודי לך לדעת כי מכיסי שלמתי להבותב למען יעתיק לי את המעט

מהספר „שער השמים" אשר דבר גדול הוא אלי. לוא ידעת כי מאמרים טובים מחכמי הדור מונחים תחת ידי ואני הִכַּרְתִּי את הישנים אז צדקת, אך ממאמרי הצופה הלא טוב לי כתבי יד, ואל תשכח כי לשתי חוברות מהשחר דרושים מאמרים כלהצופה לכל השנה רוק ותשכח, ואיה איפו אקחם? אך כל אלה העונות כאין נחשבו מול האשמה אשר תשית עלי כי הרפבתי את השחר למען הוציא את התועה לאור עולם ובזה גלית דעתך כי גם התועה לא מצא חן בעיניך, אף כי אחרת השמעתני לפנים והאמר כי די לך די אם רק הוא יםצא, אמנם אולי נשית גם התועה ואני אמנם לא אביא עמך במשפט, כי על פעל כפי לא אבוא את איש במשפט אחרי כי נפשי יודעת כי אין אב מעיד על בנו, והאמת אַגיד כי לבי יהיה במאד מאד אם אשמע עוד מפי אנשים כי התועה אבד דרך, אך הועיל לא אוכל, אך בכל זאת מפלת עלי אשמת חנם, כי אף אם התועה אבד דרך בכל זאת היה לאל ידי למכור אותו בכסף מלא אחרי כי עד הנה מצא חן, והחלק הראשון נדרש במאד מאד, ומדוע אשחית את נחלתי ואתן ששים בונין לשנה אשר מחירם יעלו עד שלשת אלפים פלאר, וכל הכסף אשר אקח מהתותמים לא יספיק לזה הלא טוב טוב היה לי לתת רק עשרים מהתועה ולקחת מחירם ארבעה פלאר. כאשר יאבו המו"ס להתת לי, ועתה אינע כל היום כשור פר וגם בימי חלותי לא הנחתני ערשי כי ההגהה וההדפסה על צוארי, וגם הכסף אשר מצאתי בשכר עבודתי, לא בהשחר כי אם מחיר התועה אשר הדפסתי ביחוד, אוציא בהשחר ולא ישוב לידי, והתועה יְחַיֶּה את השחר לא השחר את התועה כאשר תרצת. והנה אחרי כל אלה לא אדע את הנסבה אשר הֵסֵבָּה את לבך מהשחר. אמנם באמרך כי לא תוסיף דבר אלי ולא תוסיף שלוח מאמרים אל השחר, העצבתני אך לא הרגזתני, ידוע הדע כי השחר יחיה כל עוד נשמה באפי וכל עוד כתונת על בשרי ואם יחדלו

מתמוך ידי גם אז אעבוד עבדתי כמקדם, עבודתי אשר היא חיי רוחי, עבודתי אשר היא אמונתי, אעבוד אעמל ביושר לבב עד אשר אכרע אפול תחת סבל משאי ואז ידעו גם אלה אשר יאריכו עתה לשון! מה פעלתי! אתה חותם אתה תאמר ותוציא מכסה ששה זהובים ואני מוציא לאור אני ואבלה ימי נעורי בעמל והלאה לרגלי עבודתי כי לפני החלי במלאכתי ראיתי שכר לעמלי כשני אלפים וחמש מאות זהובים לשנה כאשר ידעו כל מכירי ואת כל זאת הקרבתי למען השחר ועוד אקריב כל עוד אשר יהיה מנחה בידי, אמנם רק בעבור זאת העצבתני כי צר לי אם תחדל מכתיב עברית, כי בלעדי השחר אין מקום למאמרך, ורק השחר יעיר את האנשים אשר כח בידם לכתוב לתורה ולתושיה ואם תחדל מכתוב אל השחר לא תוסיף עוד משוך בספר ועל זאת צר לי, אך בידך לעשות כהטלה על רוחך, לא אוסיף בקשך אחרי כי תמאן ואם גם תמשיך ידך מכתוב על השחר גם אז לא ארבה תחנונים כי אני לא אתרפס וארהב איש. אלה הדברים ערכתי לך בלילה בשעה אחת עשרה והמה יצאו מקירות לבי, כאשר אדבר בכל עת בתום לב אם לא אחמד לצון, ומכתבך גרש לצון מלבי, דברי דורש שלומך באמת

פ. סמאלענסקי.

גם זאת לך לדעת כי את אשר כתב פאמעלי בשמי כי שיר כזה לא ימצא בשפת עבר שקר וכי הוא לא חתם על השחר...

מכתב השבעים ושבעה.

[למ׳ ד׳ בראנדשטאמער].

ידידי!

הלא מטוה קראת לי אוהבי ידידי אתה!

שמחתני מאד במכתבך אך לא על התהלות אשר

פורת לי מלוא חפנים שש לבי, כי מה עשיתי? דברי
מכתבי לא דבשה ולא מלאכה היו רק דברי אמת, ויודע
אני כי נקל להשמיע את האמת משמוע והבין
אותה, ואתה אמנם הראית לי לדעת כי תדע להודות
ויקר אתה בעיני, וזאת שמחה את לבבי מאד, והאמת
אגיד לך כי דברי מכתבך האלה העציבו את רוחי הרבה
יותר מאשר השמעתי, כי אם אמנם עצב ורגז רחקו מעלי
כי הרחקתים בחזקת היד וזה שנים רבות עלתה בידי כמעט
להשמידם כליל מלבי תחת היותי מימי נעורי עבד עבדים
לכעס ויגון, וכל פגע וצרה אשא ואסבול במנוחה ולבי
טוב עלי, אך המכתב הראני לדעת כי לא רק אשבע
עמל בעמלי כי אם גם עמלי הבל הוא ואין בו מועיל.
וזה דרכי כי כאשר חזק אני מצור בדעתי ומשפטי על פעל
ידי אחרים כן רפה כח רוחי לעמוד על נפש פעל כפי
ואחרי כל התהלות אשר פזרו לי על התועה, האמנתי
בדברי איש אשר בלצון אמר (ואני לא ידעתי) כי בארץ
רוסיא ילעיגו לו והייתי עצב בדבר הזה מאד. אך את
אשר שאלת מאין עבר עלי הרוח להאמין כי אמרת כי
התועה אבד דרכו, הלא כאשר אמרת כי רק למענו
אוציא את השחר ואם כן, הלא אין די כחי לפלס נתיב
למענו רק אם אחרים יעזרוהו, אך כל אלה יעברו רק
זאת לא אשכח כי מודה על האמת אתה ורב לי.

בדבר השירים מ'... אשמיעך עוד הפעם כי השיר הכנור
הוא טוב מאד לא כן קברות עריצים אף כי גם בקרבו ימצאו
חרוזים טובים במאד מאד אך הוא ארוך עד בלי די,
ובכל זאת היא משירי מלדה ומבבן אך שפת עבר אין
אתו – ודע כי הוא הוא האיש אשר נתתיו כמשקר לעין
כל בחוברת ג' כי הוא הוא המודיע מלעמבערג במה"ע
„דא יודישע פרעססע" וגם זאת תהיה לך לעדה איך
אשא פנים, כי בעת אשר הקרבתי שירו, העטיתי עליו
בושת סלה –

אנא שלח לי את אשר קנית בווארשא כי אני לא ארע מזה עד מה ולי לדעת זאת ואם יש בידך מאמרים מהר ושלח. החוברת הרביעית תבוא מהר לידך והודיעני אם אשלח לך יותר או רק לך, בדבר מכתבי ראפ. ופ"ם אודיעך כי נפשי תברכך עליהם מאד, אך לא עתה בין השחר מקומם, כי בהשחר יבואו רק דברים אשר מהם תצא תורה ולא לגלות מזמות לב איש אחרי מותו, ואף אמנם המכתבים לא ירשיעוהו מאד, אמנם לי יש חפץ בהמכתבים האלה, כי יש את נפשי כאשר ינוח לי לכתוב תולדות ראפפארט וזמנו, לא בדרך פאריעס, באמת וצדק אז יהיו לי המכתבים אוצר נחמד, ואם יש לך חפץ בהם אז אתנם על ידי כותב למען יכתבם למעני.

הנני אוהבך באמת

פ. סמאלענסקי.

מכתב השבעים ושמנה

[למ' ד' בראנדשטאטער].

ידידי!

זה שתה בא מכתבך לידי. קראתי את מאמרך מהחל ועד כלה ואשיבך מהר כאשר שאלת. כי לא אתן מאמרך בשחר אף על גב דאת לא חוית מולך חזא כי לא אעשה כדבר הזה, אך לא אירא מריבות עם כאשר דמית ועל כן לא אתנהג, כי אם מאשר כי לא ישר בעיני, כי התהפכת בו מן הקצה אל הקצה; ראשית דבריך היו כי בא ספק בלבך פן יבוטלו המצות לעתיד לבוא ואחרי כן תראנו את המשפטים האיומים הנעשים לעיני המשיח, ומי הראם לך? חלום! ואם תאמר על דברי בעלי התלמוד

תשען אשר השמיעו כזאת, אמנם הלא הספק במקומו עומד, וגם הוא התלמוד אשר אמר כי מצות בטילות לע"ל, חשוב דבריו ותראה מחזה שלום ואמת, ותראה את המשיח מושל ביראת אלהים צדק אזור מתניו ואמונה אזור חלציו לא יכהה ולא ירוץ, ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ; גם אתה השלכת החוצה את הילד ואת המים אשר טבלתו במו, האם בעבור השוטים אשר קלקלו לחזות מחזות שוא ומדוחים תעקר האמונה הטהורה מלב ישראל; האמונה בביאת המשיח אשר תחיה רוח העם וגם תתן כבוד לעם אשר בהוהלתו יחזיק ימים רבים ? ובמה נופלים אנו מכל העמים אשר שבו לקרוא ממלכה, האם לא טובים אנו כהשודדים היונים, כהמרצחים הרומענים, כרועי החזירים בני סערביא, אשר יעשו מלוכה עתה אחרי כי שבתה ממלכה מארצם ימים רבים ? והנה אודה בפה מלא כי גם אני מהמאמינים במשיח וביום גאולה הנני, גם אני אחכה לגאולה, ולא רק אחכה כי אם בשמחת לב שפכתי דמי ואחזתי גם בחרב לוא קמו אנשי לב מקרב עמי להציל כבודם מידי גוזליו ובאמונתי אחזיק כי עוד יבא יום גאולה וגם אם ירחק חוק. אמנם זאת היא מחשבתי ואמונתי ובכל זאת לא אכבור פי הדוברים לא כרוחי ומחשבתי ולוא היה מאמרך נשען על יסודות חזקות, לוא חזית לך החזיון ליתות המשיח ולא בימי מלכותו, לוא הצגת לפנינו השופטים אשר קמו לשפוט את העם בטרם בא הגואל אשר אולי יבטל המצות, לוא הצגת לעינינו רק עקשות לב המהבילים אשר חזו משאת שוא, לוא רק הבאת במשפט את העושים חנף להסיף אמונת הגאולה בעת אשר לבם בל עמם ועוד ועוד, לוא גם השמעת דעתך כי לא לכברת ארץ ניחל ולא לבן אדם נחכה לגאולה – אז לא עלה על דעתי לרחק את המאמר, אף כי לא כמחשבותי ידבר, אך עתה ערבוב דברים ראיתי בו, יש ויש לאל ידינו לחכות לכברת ארץ ולבן אדם מבלי אשר נחטום

משפט, ויש ויש לאל ידינו לחמים משפט מבלי אשר נקוה לגאולה, יש לאל יד המקנאים לדכא ישרים גם בארצות פזוריהם ויש לאל יד המשיח לבטל את החוקים, ומי נתן לך את הכח להציג את המשיח לעינינו כאיש שמע תורת־מות, וכתומס משפט, האם גדולי חכמינו, אשר הטיפו לנו חקי חיים כפילון האלכסנדרוני וכמיימון הספרדי ודומיהם, האם המה לא חכו לגאולה, האם יראו לנפשם פן תצלח כאש חמת המשיח ויצוה ליסרם על חכמתם? המה אמרו כי המשיח יהיה גבר חכם בעז ויגאל את ישראל מידי העמים ומידי אחיהם האוילים או הרשעים וכן יאמין כל איש ישר והשוטים שקלקלו המה עתידים להן את הדין, וגם לך הצדקה להביאם במשפט, אך לא לנבל את האמונה בעבור המאמינים הסכלים. זאת היא דעתי ואם תאמר לשנות אותו כמשפט אז לא אמנע ידי מקרבהו, אך מאין בא אליך הרוח להאמין כי אירא? האם בשני השירים מה׳ נארדאן לא עקר הכל ולא יראתי לתתם בהשחר?

מדי דברי בה׳ נארדאן אשמיעך, כי הוא בקש ממני במכתבו להת לך ברכתו ברכת שלום בשמו ואלה דבריו „בשנה הראשונה באו מאמרים טובים כמו ספריו של הד"ר רובין וספוריו של ס"ד בראנדשטאטער (בדברך עמם במכתב הבא נא להם ברכתי שלום ופקדתי כבוד על דבריהם הטובים אשר הרנינו לבי איש על פי דרכו) והוא הזכיר שמך וטובה באחד ממכה"ע הרוסים. בדבר השגיאה הגדלהי התחת גדלתי אל תשית לבך כי לא שגיאה היא והגדלתי מקשר להגדיל שקל יוכיחו, ובמקום ההיא היה הגדלתי טוב מגדלתי, כי הגדלתי מורה שתי פנים (וואקסען לאססען, אונד דארויף שמאלץ זיין).

ספורו של נארדאן שלחתי לך ומחירו 60 ק"ר.

אקוה כי תקבל דברי בלי תערומות כי אין בלשני רמיה, ואם תתקנה ותשמיעני חדשות בו אז

מתנה. גם אעשה כדבריך ואתגהו לקרוא לבאים לביתי לשמוע משפטם ואם אולי יורוני כי שגיתי במשפטי אז אתגהו–

מכבדך ואוהבך

פ. סמאלענסקי.

מכתב השבעים ותשעה.

[לרד"ק].

ידידי הנכבד!

ידעתי אשמתי כי חטאתי לך מאד בהחרישי עד הנה, אך לוא ידעת את התלאות אשר השתרגו על צוארי בימים האלה, כי אז ידעתי נאמנה כי סלחת לי בטרם בקשתי סליחה. מאמרך מצא חן מאד בעיני העללער ויאמר לי כי אכתוב לך שהוא יקבל ממך מאמרים, אך את מאמרך לא יוכל להדפים אחרי כי אודות ספרו [הוא] ואתה הללת אותו מאד. ראשי סובב הולך כגלגל, כי אין סדרים בבית הדפוס [ובבית] מגורי לא אמצא עוד מקום לגור ועלי לבקש מעון אחר, אשר כמעט מן הנמנע הוא להשיג. כאשר ינוח לי מעט אשלם חובתי לך ואלאך בככתב ארוך ולהג הרבה, על רגל אחת הנני כותב כי מיללער אָץ בי לעשות זאת, ועלי לצאת לבקש מעון.

אוהבך בלב נאמן

פ. סמאלענסקי.

מכתב השמנים.

[למ' ד' בראנדשטאטער].

ידידי!

מדוע לא שמרת הבטחתך ולא שלחת עד היום את

המאמר או השיר אשר אמרת ? הן החוברת העשירית כמעט נשלמה ועתה אתן בפעם אחת י"א וי"ב, היתכן דרכך כי בפעם הזאת תפטר רק במאמר אחד לכל השנה ? לא ! אני אני אפדך מידי השטן אשר יסיתך לאמר : חדל משפת עבר נלכה ונעבור לעצלות, ואם גם יאבה עלי ללכת לעירך ולהחזיק באזניך אי בפאת ראשך להוכירך מוצא שפתיך גם אז לא אחרד ואבהל, לכן הכון והבין, ראה נתתי לך לבחר אם תשלח את המאמר או אני אבוא אליך וברכתיך כמלמד להועיל. אקוה כי תבחר במנוחה ארוכה ממנוחה קצרה ותבתום פי בשלחך לי את השיר והייתי אני ואתה שלום

אוהבך פרץ.

ענני ! ענני !

מכתב השמנים ואחד

[למ' ד' בראנדשטאטער]

ידידי היקר !

לא אבין מדוע אתה ככה עושה לי, אני השמעתיך כי הבאתני במבוכה ואם לא תחיש לשלוח לי למצער את הפרקים הראשונים אז הנני כמתעתע והנה עד היום עברו עדן ועדנים וגם תשובה לא השיבות לי, ואני כאובד עצות, כי אין לי עוד לסדר לדפוס לכל השנה בלתי ספורך ובעת אשר אני מחכה עליו הנה המסדר את האותיות הולך בטל ואני משלם לו שנים עשר פלארין לשבוע ואם עוד יעברו ימים אחדים ולא תשלח אז תביא לי בכיה לדורות, אנא מהר ושלח.

אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

מכתב השמנים ושנים

[למ' ד' בראנדשטאטער]

ידידי יקירי!

אבקשך מאד מאד לכלות המלאכה, כי לא אוכל לשוב מדברי אחרי אשר כבר הודעתי, ואם כן אאלץ לאחר צאת החוברת הו' אשר גם אתה לא תחפוץ זאת, ואם תמצא ידך לשלוח לי את הספור בשבוע הבא אברכך בכל לבי ואלהים ישלם לך במדה כנגד מדה שאם לא תחמיץ את המלאכה לא תבשל בחמץ בפסח זה.

אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

מכתב השמנים ושלשה

[למ' ד' בראנדשטאטער]

ידידי היקר:

עתה אבין מה רב כח עקיצת עמי, כחה גדול כטעם כהעקיצה אשר יחוש איש בשנתו. כי יתגרד ויתהפך על צדו השני ויישן. אני אמרתי כי עם מכתבך יבא גם הספור והנה המכתב כאן והספור – באכספטיה, אבל לבלתי בַּיֵּשׁ את העקיצה מבלי התגרד כל עיקר, אשר הוא בלי כל ספק נגד כל חקי המדות הטובות שבין אדם לחברו פִּיַסְתַּנִי בהבטחה, ואני אומר לך קח את ההבטחה לך ולי תן הספור, ואם נפשך חפצה בהבטחות אבטיח לך כל הללא דעלמא הדין ועלמא דאתי לפי מנהג ישראל ונוצרים ומושלמנים אם אך לא תוסיף לתת לי הבטחות, כי אמנם מחכה הנני כמן

למלאך הגואל לספורך, כי על ידו החמצתי התיברת הששית, אבל אז ימי הפסח היו וחמץ של אחרים היה, ועתה כבר נשלמה הז' והח' ואחל בסדור האותיות של ט' ואם לא יבא הספור בעוד ימים אחדים והייתי לא כמתעתע כי אם מתעתע לכל פרטיו ודקדוקיו בעיני הקוראים כי על כן שלח אשר תשלח עד מהרה, והעון הזה אשר צערת ת"ח לא יכפר לך עד אשר תקים את דברך ואז...

מה יהיה אז אודיעך בעתו.

אוהבך התפץ בתשובתך למען תעמוד במקום אשר לא יוכל לעמוד בו

פרץ סמאלענסקי.

מכתב השמנים וארבעה

[לס' ר' בראנדשטאטער]

ידידי היקר!

אל נא תפקוד עלי עון כי לא עניתיך עד כה וגם ברכתי ליום אשר בו הבאת את בנך לחופה, ומשם יצא בלי ספק למען התיצב על דרך אביו, ועוד מעט גם שלשים גם רבעים יולדו על ברכיך ותנצל מחבום הקבר, אך לא לכבודי עשיתי זאת כי אם לכבודך ואתה שאלתני משפט הקוראים על ספורך ואני אמרתי הבה ואעשה רצונך, אך במה אבא לפניך בשתים או שלש מלים אשר כתבו פלי זה בכה וזה בכה וזה הלא כאין, כי על כן נמלכתי ושמתי לדרך פעמי לווארשא ולפעטערסבורג (ורעיתי ובני בלי ספק לא האמינו בי כי על כן נלוו אלי בדרך ויתרו יתר בפט"ב בבית אבות רעיתי) למען אשמע משפט מפורש מפי יודעי המשפט, והנה מכל המשפטים אשמיעך משפט האשה סג"ל בפט"ב, אשר תבין שפת עבר יותר מכל

הנערים העברים ואף אבותיהם עמהם, ולשם בראנדשטאטער תאות נפשה ואלה דבריה: אני אוהבת את בראנדשטאטער כאשר לא יצא מד׳ אמות של הלכה, בקלויז ובקהל חסידים יראה הדרו על פעלי בבל עז, ואין מי ישוה אליו בהציגו לפנינו את עדרי חבריו אלה, אך בצאתו מאויר התורה תשש כחו ויצוד ציד מקרים זרים, אך בואת הבל מודים כי בהשפה השנת חיל בהספור האחרון יותר מאשר בבל ההולכים לפניו, גם בדרך הספור צעדת צעד לפנים. נארדאן וקאנטאר מלאו פיהם תהלתו, אך פה אחד יאמרו כלם כי עליך לבחר בדרך הטבע ולא בדרך נס, כאשר יקרה בספוריך בכלל, ואוכל להבטיחך נאמנה כי כלם ששו מאד על הבשורה כי עוד מעט ותראה שנית אלינו.

ועתה קבל גם ברכת אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

מכתב השמנים וחמשה

[לס׳ ד׳ בראנדשטאטער]

ידידי!

במרם כל אבא כנושה לבקש ממך בחזקת היד את שתי פעמים מז״ם אשר אתה חייב לי, כי אשתי ילדה תאומים שני זכרים ואף נקבה אחת לא היתה ביניהם. וכדבר הספור אשר תתפאר כי יש בידך אגיד לך דבר אמת כי לא אאמין עוד בך וכסדומה לי כי אשר יגורתי בא לי, כי משכת ידך את חסידים ועל כן תְּשַׁלֵּנִי בהבטחות ושאלות ותשובות הן כבר השמעתיך כי מקום אתי למען ספוריך תמיד ולוא שלחת אותו בשבוע העבר כבר נתתיו לדפוס ואתה תתמיך המצוה. אין זאת כי אם תתפאר במת

שאין בידך, וכיון שעלה על לבך לכתוב חשבת כבר כמו נכתב ומצאת שעת הכושר להתל בהאפיקורוס הגדול מוציא לאור את השחר, אך אולי יש בידך באמת אל תאחר עוד ואסלח לך על כל פשעיך עד הנה, ושלום יהיה לך בבא כמו בזה.

אם תכתוב לי מז"ם ותודיעני למתי אשלם לך במדה כנגד מדה תראה ותוכח כי לא איש כמך הנני, כי אמהר לשלם תובותי — בכתב.

אוהבך פ. סמאלענסקי.

מכתב השמנים וששה

[להנ"ל].

ידידי הנכבד!

מעת אשר עניתיך על מכתבך שבו שאלתני על אודות בית הספר לנערים לא השיבותני מאומה ואני אמרתי כי כבר מַתָּ בעין הרע, כי מי לא ישים עין רע בבחור רך וטוב וכותב ספורים, איך יעלה על לב איש לחרף ולגדף כנסת ישראל אשר בדם גאלה גואלה בועלה בן הבועל הגדול, אבל עודך חי ותקונן על החכם גארדאן אשר אמנם הלך לסיביריא זה כשנה, אך הודות לאלהי ישראל במדבר אשר פרעו אהרן, כי הוא השיבו על נוהו בשבוע העבר.

לידידנו הד"ר האלצאפפעל שלום ותהלות רבות עד אשר יכלו כל הרפואות שבבתי הרפואות כמני ומשלשת בני שלום שלום.

מה היה לנער אשר אליו התפללת אלי להודיעך על דבר בית הספר?

אוהבך פ. סמאלענסקי.

מכתב השמנים ושבעה

[להנ"ל]

בשם פיל"ד! שלום!

אני יושב ומצפה ואתה מחריש! ומה יהי סוף כל אלה? האם לא הבטחתני אתה בטו ידך ועטך אשר לפנים היו קדש להשחר, לשלוח לי עד מהרה דבר אשר ישמח לבי בו, איך תשא עיניך בתפלה למרום למי שחותמו אמת? איך תבקש במסחר כי ישלמו לך חובות? איך הצפה לגאולה וישועה? אם לא הקימות דבריך אשר אמרת לי, ואתה תדמה כי אהיה מהצועקים ואינם נענים? היו לא תהיה! אם אתה היית לחסיד אבקש לי עשרה חסידים ואעשם לאפיקורסים ואם גם בזאת לא תְוַתֵּר אקרא בראש כל חצות כי טוב היה בעיני לוא היית מיסיאנער מהיותך חסיד שוה יודע שפת עבר ולא יכון למרוד בה, וחסיד יכון למרוד בה, אנא חזור בך!

הבוכה ומתאבל על נפש טהורה שנשבתה לבין השרים

בן משה.

מכתב השמנים ושמנה.

[להנ"ל].

ידידי היקר והנכבד!

הודיעני נא עד כמה תעמוד לשטן להאביב לכל יבא? הנה הבטחת לשלוח את ספורך לפני האביב ובטרם תעשה כדבריך ימאן לבא, ושתים רעות מידך לי, האחת כי אתפוץ להודיע בחוברת הששית (אשר נגמרה כעת בסדור האותיות) על דבר ספורך ועלי לדעת לכל הפרות כמותו,

חאת שנית כי החרף יציק לי מאד ואקוה כי האביב יביא רוחה לרוחי, על כן עליך למהר להחיש לי את האביב.

עשה נא זאת לאוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

מכתב השמנים ותשעה

[להנ"ל]

ידידי הנכבד!

לולא ידעתי כי עוד תקרא לפעמים בהשחר כי אז אמרתי כי מהתל אתה בי זה פעמים רבות, ובפעם הזאת יחלתי כשני שבועות לספורך ולא בא, ואבקשך כי תמהר להודיעני, אם אפנה לו מקום בהחוברת הבאה, ואם אעשה כזאת אז ידוע תדע כי עליך התובה לשלחו לי במשך עשרה ימים.

והנני אוהבך הנאמן אם תשלח את הספור

פ. סמאלענסקי.

מכתב התשעים

[להנ"ל]

ידידי היקר!

מז"ט מז"ט! הבן היפה ינחמנו על ההריון של כמת שנים הוא נחמד ונעים מאד ויראה בין יתר מאמרי השחר כילד משתעשע בפנים שוחקים בין זקנים הולכי

שחוח ויגון קודר על פניהם, ולזאת אשלח לך גם על כי ירדה לחיי ר' ופסי השדכן וגזלת ממנו את השדכנות בפעם השניה. הספור הזה יעלה על כל ספוריך לפנים בהאחדות אשר בו מראש ועד סוף ואם כי לא אכחד כי תמונת ר' ופסי היא היותר בולטת מכל התמונות, בכל זאת גם תמונת א־מין ומרים מצוירות במעשה ידי אמן, נערה כצלה היא עורב לבן בבנות ישראל והשיר הקטן בפיה כלו מחסדים באמת, הכלה הבתולה המהוללה היא היא בת נאמנה להדור בעל שני הפנים הזה, תבחר ולא כלבה תמאס ולא בנפשה רק אם ימצאו עוזרים לה להשמיענה הגות לבה אז תשתומם תבכה ותנחם ואם אין נבול תבול.

שמח איפו בפעלך כאשר שמחת נפש אוהבך באמת

פ. סמאלענסקי.

הנני כותב על הפתקא כי עוד טרם הכינותי הכל לכתוב ולא חפצתי להכות עד יום מחר

מכתב התשעים ואחד.

[להנ"ל]

[סמעראן]

ידידי היקר והנכבד!

חטאתי לך סלח לי! אך הקם את דבריך ושלח את הספור בקרב ימים, אני לא כתבתי לך עד הנה כי לא יכולתי, בעת הראשונה כאשר באתי הנה רפו ידי מאד, ועתה טוב לי מעט מאז. שים לבך אל הספור „נקם ברית" קראהו נא בשום לב והשמיעני דעתך, אל תשפוט את הרעיון הראשי אשר בו, אשר אולי לא כלבך הוא, כי אם הספור כמו שהוא, כי אתפוץ מאד לשמוע משפטך.

הנני פה זה יותר משני שבועות והעת תארך לי מאד בלי עבודה, שמתני איפו בדבריך והיו לי לשעשעים.

אוהבך הנאמן לעד

פ. סמאלענסקי.

מכתב התשעים ושנים

[להנ"ל]

ידידי הנכבד!

לא מטוב לבבי ולא מאהבתי כי אם מחשבי זאת כתבתי כזאת אודות ספרך, אך אל תקרא לו בנך הצעיר, כי אקוה כי עוד אחים צעירים ממנו לימים יהיו לו, ועליך להתאמץ לכתוב עד מהרה ספור שני, ואגלה לך דבר אחד כי בעוד ששה ירחים לערך אחל להוציא כל ספרי בהוצאה חדשה בתבנית איתיאל הכושי, והמה יכילו חמשה עשר חלקים ובכיף אתן חלק אחד מספוריך ועל כן עליך לעשות כל אשר בכחך למען יהיה החלק הזה בריא ושמן.

שם רעיתי היא לעאנארא טעמקין מווארשא בת ה' שלמה טעמקין.

והנני אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

עמל רב הסבות לי כי הוכרחתי לשנות הרבה בספורי כאשר תראה ותכיר את המקומות בקראך.

מכתב התשעים ושלשה

[לרד"ק]

(בהיותו סמורענס).

ידידי היקר!

את התחברות שלחתי לך כבר גם הסוף מן קבורת חמור ואהבה בכליון עינים ליום תבוא הנה ואחדה בשמחה את פניך ואשיב לך מענה על כל השאלות אשר שאלתני מאז עד היום. בשבוע הזה בשבתי אצל ה' העללער בא מכתבך לידו וכוננו שנינו יחד לצאת במצוה סוכה אשר בה נתעסקת.

חיים ושלום לך ולהוריך הנכבדים ויתר דברי תשמע מפי אוהבך באמת

פ. סמאלענסקי.

מכתב התשעים וארבעה

[לרד"ק]

ידידי היקר!

ביום אשר קבלתי מכתבך האחרון הייתי חולה שנית שוכב על הערש, ועל כן לא כתבתי לך, כי לא יכולתי, עד היום, ואת החוברת התשיעית תקבל בלי ספק בטרם יבוא המכתב הזה לידך, כמדומה לי שכתבתי לך שמאמרך בהמגנא. נדפס בפעטערבורג, ומאמרך מן הה. צ. נדפס בה. פר. בבערלין.

אם אמהר לעזוב את היער לא ארע, כי אף אם נחוץ לי הדבר במאד מאד, אך ידי אסורות ולא אוכל לעזוב מקומי,

שמחני במכתבך

אוהבך תאמן פ. סמאלענסק.

מכתב התשעים והמשה

[ל ה נ"ל]

ידידי היקר!

תשואות חן לך על מאמרך אשר כתבת בהמגאזין ועל שלחך אותם אלי, אך לא יכולתי להשיב לך עד היום כי נחליתי במחלה עזה ואשכב על ערשי עשרה ימים.

מאמרך בהה. צ. מצא חן בעיני יותר מהמאמר בהמגאזין בסדורו, והמאמר בהמגא. טוב יותר בתכנו, זה האחרון נדפס שנית בפעסטערלויד בהנום׳ ליום ראשון יוני. את פני ה׳ העללער לא יכולתי לראות עד היום יען כי עוד לא אצא החוצה.

הודיעני מתי יש את לבבך לבוא הנה, כי בתאות נפש אחכה ליום אראה פניך ונדבר פה אל פה ואז אשיבך על כל שאלותיך מאז ועד היום.

אוהבך תאמן פרץ.

הודיעני נא את שמות החותמים על נתן החכם למען אדפיסם בהשחר.

מכתב התשעים וששה
[להנ"ל]

ידידי הנכבד !

אחרי כי לא אראה פני ה' סאנטא לכן אחרתי עד כה משלוח לך את העלה נייציים עד כי מצאתי איש אשר יקננו לי ועל כן אחרתי גם מכתבי. לדאבון נפשי עוד מבוכתי רבה בדבר בית הדפוס והנני כאיש אובד עצות, ולהוסיף דאגה על דאגתי לא בא לידי מכתב מאחי זה שני ירחים. נלאיתי נשוא את כל העמל והתלאה אשר השתרגו על צוארי בעיר הזאת לרגלי היוקר הגדול מיום ליום, יהאוים שטעללונג הביאה קללה ולא ברכה לרוב יושבי העיר.

את פני העללער לא ראיתי זה כמה ולא ידעתי כי שלחת לו מאמר אודותי, ומאמרך אודות אהאסוועד אמר לי אז כי לא ידפיסנו יען כי לא יוכל להלל את ספרו במכה"ע היוצא תחת ידו, ובכלל אומר לך כי האיש הזה נשתנה מאד מעת אשר ידעתיו בפראג, ודרכינו ומחשבותנו שונות עתה במאד מאד, ואף כי אכיר לו טובה מימים עברו בכל זאת אספוק מאד אם ארבה עוד לראות פניו. על דבר מאמר אחד נגד האמונה, אשר נאסר לצאת מטעם הממשלה, הגיתי לו דעתי בלי משוא פנים, כי שגה בו מאד, והוא לא כן דמה כי אם גדולות עשה בו ואף כי לא הראה לי כי דברי לא לרצון היו לו בכל זאת הכרתי כרגע כי רגז בלבו ואנכי אמר לבלי הגד עוד לו דעתי ולאיש אשר לא אגיד לו דעתי כאשר עם לבבי ואשר לא ישמעני כאשר בלבבו לא אוכל עוד התרועע, כי „דרך התבל" עשן באפי.

היום הגד לי כי כתבת אודות אהאסוועד בהוואכענשריפט, אך העלה עוד לא בא לידי וכאשר יבא אשלחנו להעללער.

ברגע זה בא העלה לידי ואהללך בכל פה על מאמרך כי הוא טוב מאד ובהשכל ודעת ומשפט צדק.

אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

מכתב התשעים ושבעה

[להנ"ל]

ידידי היקר !

בהרעד' ד' נפ"פ הייתי כבר ודחוני בקש ליום אחר ואני אין עתותי בידי ללכת אף למקומות הנחוצים לי מאד מאד עד כי לא ראיתי גם את פני העללער זה בשני ירחים, גם מאמרך לא ראיתי כי זה כשני שבועות לא קראתי שום מכ"ע מקצר רוח ומעבודה קשה.

אתה תצטדק על כי לא תכתוב אודות קבורת חמור כמו לו היית מחויב בדבר, בדברים כאלה אין אהבה ודעות כי אם החפץ להוציא משפט, ואני לא ארבה אהבתך בעבור מאמריך אודות ספרי כאשר לא אמעיט ממנה אף כמלא השערה אם תחדל, רק מכתבים אל תמנע ממני וזאת לי הצדקה לבקש ועל זאת לא אקבל כל הצטדקות.

בעירך ימצא כעת איש אשר בא לבקש לקח מעיר וילנא שמו רודערמאנן, האיש הזה הוא טוב וישר ומבקש דעת בכל נפשו ואבקשך כי תקרבהו ואם יהיה בידך להושיעו תברכך נפשי מאד כי גורלו רע ומר מאד ובעירך אין חומל על איש רוסיא וזאת אדע נאמנה.

והנני אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי

מכתב התשעים ושמנה
[להנ״ל]

ידידי היקר!

אל נא תשת עלי חטאת על כי אגרע ממך מלים בימים האלה, כי המבוכות תגזלנה ממני העונג הזה, כי אף אם קבלתי מכתב מאחי, אך יתר התלאות עוד לא הוסרו מעל צוארי, אקוה ליום אשר יתנני להתענג בדברי אתך רבות, אך אל נא תגמול לי כפעלי ואל תחרש מדבר אלי כפעם בפעם כאשר עשית עד כה ולאות אהבה אחשב לי זאת. את ה' העללער לא ראיתי זה כמה, כי מצב בריאותי לא נתנני צאת החוצה ימים אחרים.

אוהבך הנאמן

פ. סמאלענסקי.

מכתב התשעים ותשעה
[להנ״ל]

ידידי היקר!

ידידי הלא השמעתיך במכתבי הקודם כי חולה הייתי יותר משני שבועות, ועל כן לא יכולתי לכתוב מאומה כי לא עזבתי ערשי. בדבר הפצע אשר פצע ידידנו ה' מיללער בידו אמת הוא. וגם אלי לא כתב זה יותר מירח ימים, וגם אתמול בא לידי מכתב מרעו מייער והוא דרש בשלומי בשם מיללער והוא לא כתב ידו על המגילה, והיום אכתב לו ואשאלהו, מה היה לו? למתי תאמר לבוא הנה? נפשי נכספה מאד לראות פניך ואירא פן אאלץ לעזוב את העיר למען בקש רפואה לנויתי

באחד המרחצאות, ואז תשאר תקותי לראות פניך מעל.

מתי תחשוב להשלים תולדות לעהמאנן, אני אחפוץ מאד כי אוכל להדפיסן עוד בשנה הזאת.

מצבי לא שנה ברב או במעט, וכל העמל והתלאה אשר על צוארי הוא יען כי אין בית דפוס טוב בוויען אשר יוכל להשלים חפצי, ועל כן ירב עמלי פי שנים ולא אמצא בו נחת, אף כי החותמים ירבו מיום ליום.

אוהבך דו"ש בלב נאמן

פ. סמאלענסקי.

הודיעני נא אם מצאת חותמים על נתן החכם ומה שמם?

מכתב המאה

מכתב להר"ר אד"ם הכהן.

לראש משוררנו וזקן חכמינו שלום וכמו"ס, את מאמרו הנכבד קבלתי ואתנהו בהשחר בהחוברת הב' אשר תופיע בחודש איר, ובברכי את הכהן בחיים ארוכים ושלום הנני מכבדו מוקירו ואוהבו כבן את אביהו.

פרץ סמאלענסקי.

וויען דען 6 טען מארץ.

מכתבי

פרץ בן משה סמאלענסקי

מאה מכתבים

אספם וערכם

ר. ברייני׳ן (מברלין).

בהוצאת בית מסחר הספרים

של מרדכי קאצענעלענבאגען בווילנא.

ווארשא

ברפוס „הצפירה", מאריאנסקא 2

תרס"ה